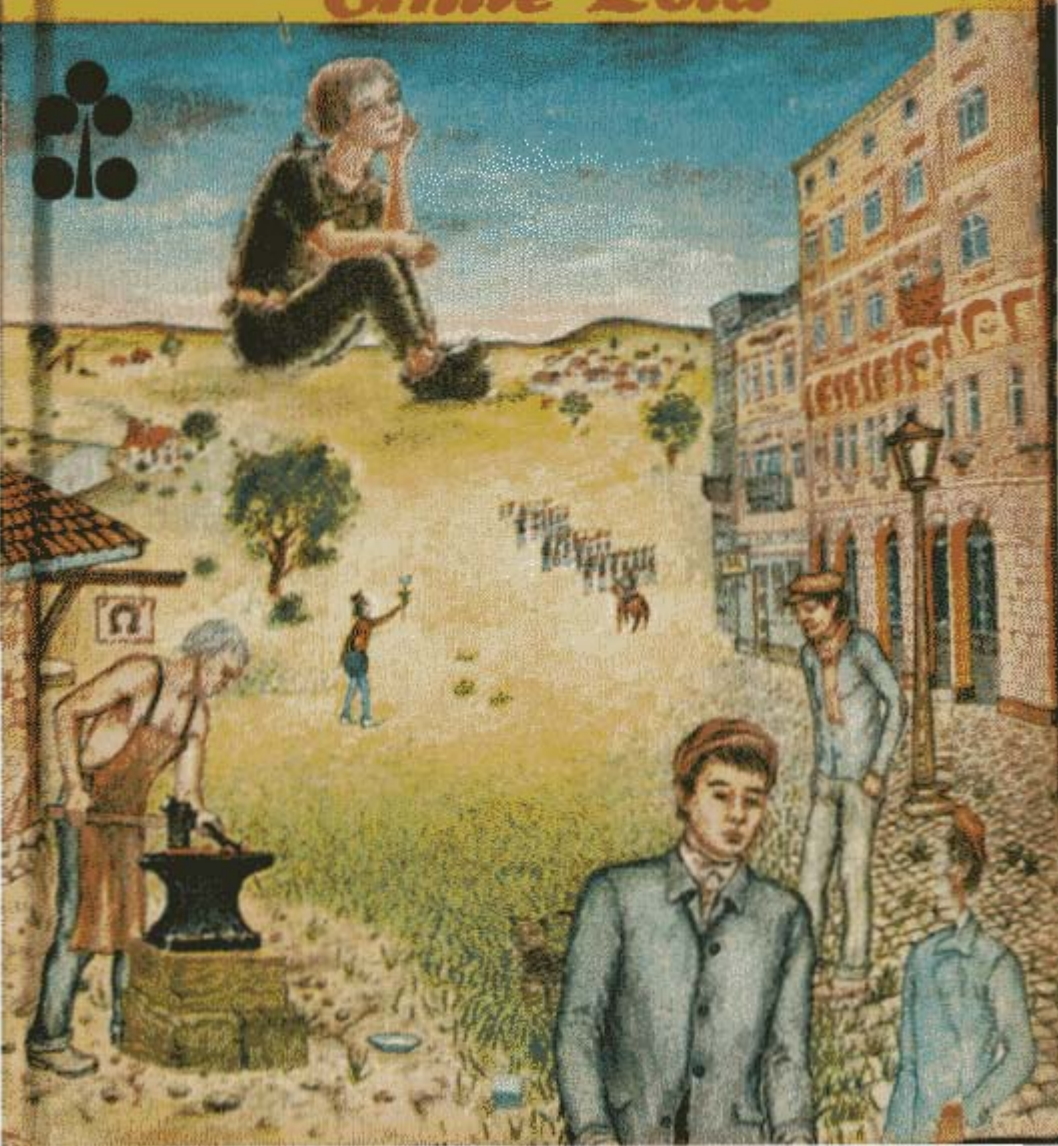

POVESTIRI PENTRU NINON

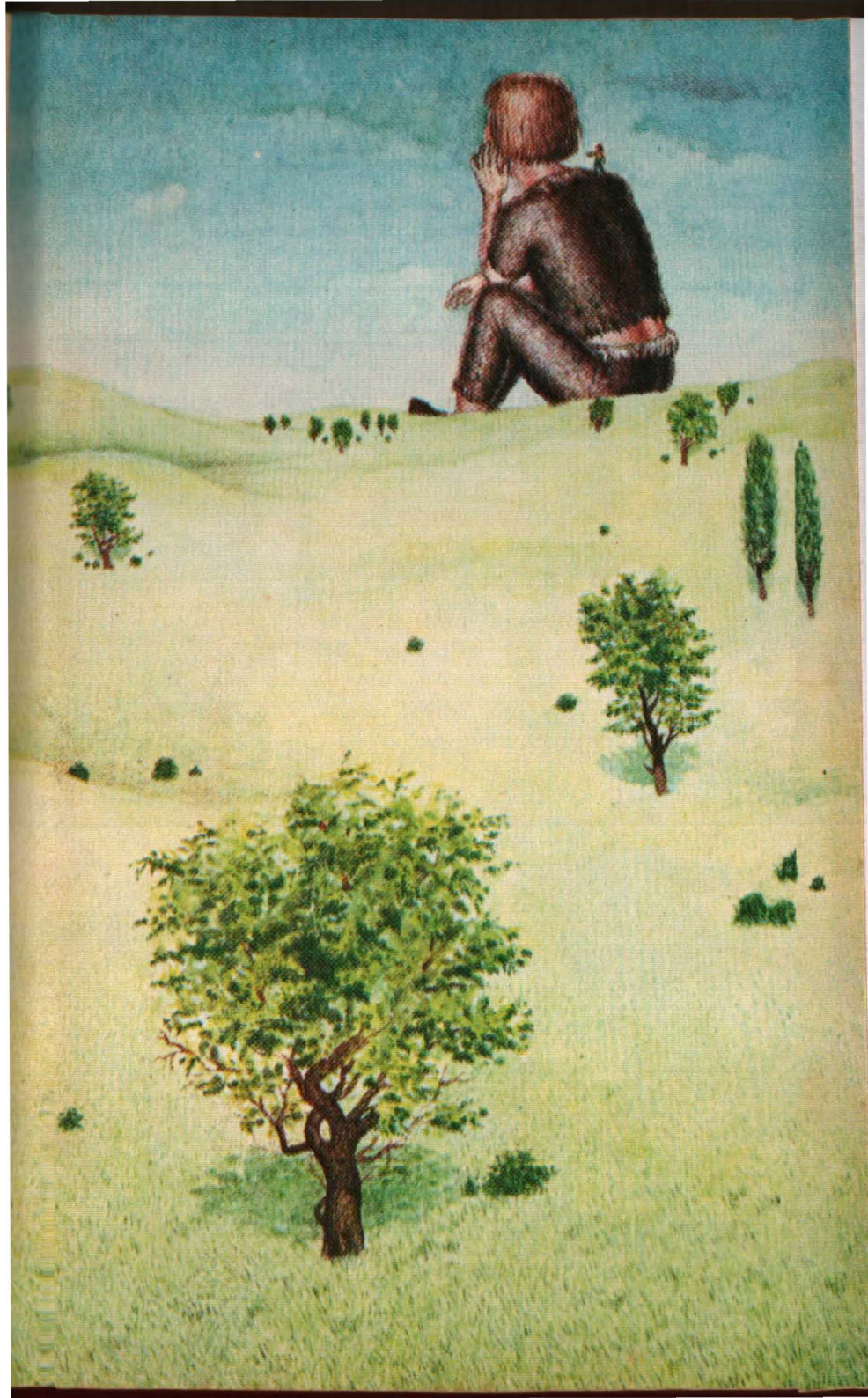
Emile Zola

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI COPIII

POVESTIRI PENTRU NINON

Emile Zola

Antologie, adaptare pentru copii, traducere
și prefață de Silvia Burdea

EDITURA ION CREANGĂ – BUCUREȘTI, 1985

Coperta și planșa color :
MOCANU NICOLAE

Emile Zola, considerat primul romancier al cronicii de familie și premergător al prozei citadine, este un mare scriitor și atunci cînd abordează sfera literaturii pentru copii cu «Povestiri pentru Ninon».

Născut la Paris, în 2 aprilie 1840, prozatorul își petrece copilăria la Aix-en-Provence, unde tatăl, inginerul François Zola construia, în oraș, un canal ce-i va purta numele. Acolo, micul Emile se împrietenește cu Ninon, cea căreia îi va dedica prima sa culegere de povestiri. În cuvîntul introductiv al acestui volum, Zola își amintește de plimbările făcute cu Ninon prin cîmpurile și dealurile golașe ale Provenței, prin întinsele plaiuri „galbene și roșii plantate cu migdali ce-și înălțau spre văzduh crengile slabe, cu bătrîni măslini cenușii și cu vii ce-si lăsau lăstarii înlănțuiți să se tîrască pe sol“. Dar toate aceste jocuri și reverii sînt întrerupte brusc, de unde și mai profunda lor reverberație în amintire.

Murindu-i tatăl, cînd avea doar șapte ani, este nevoit să părăsească meleagurile dragi, căci greutățile materiale o obligă pe mama lui să plece la Paris. În ciuda dificultăților pe care le întîmpină în marele oraș, unde la început se simte însingurat, regretînd soarele sudului și pe bunii săi prieteni (în special pe cel ce va deveni mai tîrziu un pictor celebru al Franței : Paul Cézanne), Zola nu se descurajează ci, dimpotrivă, luptă ca să se afirme pe tărîmul literaturii. După absolvirea liceului trebuie să-și abandoneze studiile pentru a-și cîștiga existența. Lucrează mai întîi la administrația Docurilor, apoi trece la librăria Hachette, unde ambalează cărți. Se remarcă repede prin inteligența sa și i se încredințează serviciul de publicitate. Totodată își începe colaborarea la diverse ziare, și numeroasele articole,

publicate în perioada 1875—1881, îl fac cunoscut publicului francez.

La vârsta de 24 de ani termină «Povestiri pentru Ninon», pe care le publică editorul Lacroix în 1864. Un an mai târziu, în 1865, apare «La confession de Claude» («Confesiunea lui Claude») și Zola se hotărăște să plece de la librăria Hachette, pentru a se consacra definitiv scrisului.

Părăsind spiritul romantic pe care-l îndrăgise atât de mult în adolescență, și care domină primele sale proze, scriitorul se îndreaptă spre un realism viguros, continuînd pe Balzac, Stendhal sau Flaubert. Aspectele întunecate ale vieții, ce-l îngroziseră cînd ajunsese la Paris, devin substanța operei sale — adăvărât rechizitoriu al societății vremii. În romanul «Thérèse Raquin», pe care-l denumeste „Un mare studiu psihologic și fiziologic“, Zola privește omul drept rezultatul unui ansamblu de fenomene economice și sociale pe care, studiindu-le bine, le putem înțelege. Din perspectiva acestei opțiuni, la vârsta de 30 de ani, Emile Zola concepe proiectul unei mari fresce sociale : «Histoire naturelle et sociale d'une famille sous le Second Empire» («Istoria naturală și socială a unei familii sub cel de al Doilea Imperiu»). Medicina experimentală, evoluată și pe baza descoperirii microscopului, teoriile despre mediul înconjurător, despre evoluția speciei și ereditate, precum și materialismul istoric au pătruns în concepția sa asupra societății. Încă din 1863, scriitorul își elaborează planul ciclului monumental «Les Rougon-Macquart», ce cuprinde 20 de volume.

La cel de al șaptelea volum, după apariția în 1877 a romanului «l'Assomoir», Zola devine celebru, cucerind tînăra generație de scriitori din acea perioadă, astfel încît autorul ciclului «Les Rougon-Macquart» este socotit șeful școlii naturaliste.

Continuator în esență al tradițiilor balzaciene și figură marcantă a realismului critic francez, el izbutește să pună în lumină, în majoritatea romanelor sale, substanța fenomenelor sociale din lumea în care trăiește. Destinele eroilor sînt urmărite prin prisma înaltelor sale idealuri umaniste. Influența concepției naturaliste se remarcă prin exagerarea factorilor biologici și stăruința asupra detaliilor nesemnificative.

Zola rămîne cel dintîi scriitor din literatura franceză care

înfățișează traiul proletariatului în condițiile progresului tehnicii și industriei. În «Germinal» (1885), el prezintă primele forme de luptă organizată ale clasei muncitoare, respectiv grevele, reușind să făurească un tablou grandios al acestor mișcări din Franța. Comentînd romanul, Jean Fréville scria : „...Numai Zola intuiește în clasa muncitoare forța ascendentă, pe eroul lumii ce va veni și ascultă cu încordare, cu înfrigurare și cu încredere cum încolțește sămînța acestei lumi, răzbătînd prin carapacea nedreptăților seculare“.

Retras la Médan, în mijlocul naturii și înconjurat de un grup de scriitori prieteni, Zola își continuă opera. Revoltați de agresiunea prusacă împotriva Franței (1870) și de ororile războiului, prozatorii de la Médan se hotărăsc să publice un volum colectiv de nuvele antimilitariste. Acesta apare în 1880, sub titlul «Les soirées de Médan» («Serile de la Médan»), cuprinzînd și remarcabilele povestiri : «Boule de Suif» («Bulgăre de seu») de Maupassant și «L'attaque du moulin» («Atacul de la moară») de Zola.

Un moment important în afirmarea atitudinii sale de luptător în sprijinul dreptății îl constituie „Afacerea Dreyfus“, ce a declanșat un mare scandal în 1894, frămîntînd ani de-a rîndul opinia publică franceză și mondială. Emile Zola protestează împotriva condamnării injuste a lui Dreyfus, exprimîndu-și indignarea într-o serie de scrisori și manifeste, printre care celebrul articol «J'accuse» publicat în ziarul l'Aurore la 13 ianuarie 1898. Pentru acuzația adusă, scriitorul este condamnat la un an închisoare, o amendă de 3000 de franci și radiat de pe lista celor ce aveau Legiunea de Onoare. Zola se exilează în Anglia, de unde revine în 1899.

Interesul pentru condițiile de trai și muncă ale proletariilor îl conduce pe Zola spre ideile socialismului. Ultimele sale romane, între care «Fécondité» (1899) și «Travail» (1901) sînt influențate de socialismul utopic. În «Travail» («Munca»), scriitorul imaginează o societate ideală și configurează, prin scenele zguduitoare ale unei posibile conflagrații, un avertisment împotriva războiului. Dragostea sa de pace se împletește cu convingerea că, prin progres social, se pot pune bazele unei lumi drepte. În notele pregătitoare ale romanului «Justice» («Drep-

tate») rămas neterminat, datorită morții sale premature, în 1902, Zola scrie : „...gîndește-te... la toți copiii care dorm liniștiți, la Paris, la Berlin, la Londra, în lumea întreagă, și care sînt destinați să piară pe cîmpurile de bătaie. Asta nu trebuie să se întîmple. (...) E nevoie de o democrație solidară, întemeiată în sfîrșit pe legea muncii, care va permite o repartiție echitabilă a bunurilor“.

Revenind la «Povestiri pentru Ninon», vom observa cum scriitorul își transpune cu predilecție ideile în universul feeric al basmului. El recurge la un număr de personaje tradiționale ale folclorului împînzit de domnițe, împărați, zîne. Deosebit de ilustrativ pentru prelucrarea motivelor literaturii populare este basmul «Peripețiile uriașului Sidoniu și ale piticului Mederic», în care Zola își exprimă concepția de viață prin intermediul unor eroi supranaturali : uriașul Sidoniu și piticul Mederic, primul semnificînd forța fizică, celălalt ascuțimea minții. Continuînd tradiția lui Rabelais, Zola făurește unul din acei uriași buni, de tipul lui Gargantua sau al „giganților telurici“ din opera lui Creangă — definiți astfel remarcabil de Zoe Dumitrescu-Buşulenga. Sidoniu seamănă cu Flămînzilă și Setilă. De asemenea, Mederic se înscrie pe linia lui «Tom Degețel», sau a lui «Neghiniță» de Delavrancea. Ideea originală a lui Zola constă în prietenia celor doi, care doar unindu-și puterile pot face față problemelor vieții. Ei pornesc în căutarea fericirii, a frumoasei regine, Floarea Primăverii — întruchipare simbolică a naturii binefăcătoare, mereu reînnoită.

Ca de obicei în basm, drumul spre împărăția mult dorită trasează etape succesive în cunoașterea unor realități sociale și umane. El contribuie la dobîndirea unei bogate experiențe și desăvîrșește maturitatea și formarea unei concepții realiste despre lume. Emile Zola comentează șagalnic și expresiv întîmplările prin care trec eroii săi, ironizînd duios naivitatea lor și meditănd asupra sensurilor existenței. El arată imposibilitatea adevăratei fericiri, dacă sînt încălcate legile firești ale naturii, și subliniază că numai prin muncă se poate realiza împlinirea

de sine, în spiritul binelui și dreptății, care exclude măririle deșarte. Un rol esențial acordă scriitorul ideii de pace, de respingere a conflictelor sîngeroase, a victoriilor dobîndite prin violență, prin război nedrept, ale cărui îngrozitoare urmări le reliefează în istorisirea poetică : Sătucul. Dacă în basm autorul satirizează pornirile războinice, iar în această povestire face cu mijloace poetice, o tristă previziune asupra ocupației prusace, mai tîrziu va relua tema, tratînd-o într-un spirit realist, în nuvela Atacul de la moară și în romanul «Prăpădul».

Comuniunea omului cu natura generează în «Povestiri pentru Ninon» minunate descrieri ale universului. Zola personifică elementele naturii, în special cele miniaturale, cu o artă de poet care țîșnește cu precădere în povestea Simpliciu — unde, ca și în Peripețiile uriașului Sidoniu și ale piticului Mederic — tradiția poveștilor filozofice ale lui Voltaire se împletește cu filonul popular. Eroul acestui basm, un tînăr prinț, părăsește curtea regală — fapt pentru care este socotit de rude și de curteni drept prostănac — și devine fiul pădurii. Înțelegerea graiului vietăților și plantelor îl face să se identifice cu ființele codrului, îndrăgostindu-se de o floare și murind pentru a-și împlini iubirea, ca un simbol suprem al comuniunii omului cu frumusețile firii. În finalul povestirii, Zola, își îndreaptă ironia împotriva acelor care vin, în numele științei, să distrugă aceste frumuseți, scriitorul făcînd deosebirea între omul de știință umanist și acel savant lipsit de suflet și obtuz în fața măreției naturii.

În «Noi povestiri pentru Ninon», cadrul acțiunii se schimbă complet. Priveliștea minunată a naturii nu mai apare ; întîmplările se petrec în mediul citadin al vremii sale, pe străduțe unde domnește sărăcia și mizeria.

Folosind personificarea, în Paradisul pisicilor imaginează o scrisoare primită de la un pisoi, prilej de a satiriza pe cei dispuși să renunțe la viața în libertate, pentru un trai îndestulat.

Dar majoritatea povestirilor din acest ciclu nu se bazează pe alegorie, ci reflectă momente de viață cotidiană. În multe dintre ele găsim germenii viitoarelor romane ce i-au adus celebritatea. Astfel, în Șomajul, Zola oferă o imagine zguduitoare a foamei, la care duce concedierea în masă a muncitorilor. El sur-

prinde dispariția micilor întreprinderi și ateliere în timpul concurenței aprige cu marile uzine și fabrici. O admirabilă schiță-portret o constituie Fierarul, în care se aduce un elogiu muncitorului, prețuit atît pentru truda pe care o depune, cît și pentru calitățile lui morale, ce stau ca un exemplu în fața povestitorului, regenerîndu-l sufletește. Încheind acest portret monumental, fizic și moral, autorul comentează : „...Ah ! cît de superb mi s-a părut uneori fierarul cînd l-am privit în după amiezile fierbinți ! Era dezbrăcat pînă la brîu, cu mușchii proeminenți și încordați, asemenea uneia din marile statui ale lui Michel Angelo, ce se îndrepta din spete cu un efort suprem. Privindu-l, găseam linia sculpturală modernă, pe care artiștii noștri o caută cu disperare în cărnurile moarte ale Greciei. Îmi apărea ca un erou măreț al muncii, copil neobosit al acestui secol, ce bate fără încetare pe nicovală, pentru a făuri în foc și prin foc societatea de mîine.“

Ca și Daudet sau Anatole France, Zola evocă anii de școală, folosind o serie de amintiri din copilărie, între care cele despre colegul său Michu (Marele Michu), fiul unui țăran dirz, însetat de dreptate și libertate. El fusese dat la învățătură, în ciuda greutăților generate de condițiile sociale în care trăiau pe acea vreme plugarii. Michu dovedește o înțelegere matură a principiilor de solidaritate și justiție. Prin el Zola schițează una din primele figuri de răzvrățiți din opera sa.

Dintre scrierile pe înțelesul copiilor ce fac parte din «Povestiri pentru Ninon», incluse fragmentar în culegerea de față, se desprind liniile de forță ale personalității prozatorului și ale artei sale. Aceste povestiri constituie un moment important în dezvoltarea literaturii adresată celor mici, pe care Zola o îndreaptă pe făgașul problematicei grave a umanității în anii premergători marilor mutații sociale de la sfîrșitul secolului XIX.

SILVIA BURDEA

I

EROII

DE LA O DEPĂRTARE de o sută de pași, uriașul Sidoniu se-măna cu un plop, dacă nu chiar mai înalt și mai robust, cu trunchiul bine legat. La cincizeci de pași, se deslușeau perfect surîsul lui mulțumit, ochii mari, albaștri, bulbucați, pumnii imenși pe care-i bălăbănea încurcat și plin de sfiiciune. De la douăzeci și cinci de pași, îl socoteai fără șovăială un băiat inimos, puternic cît o armată, dar prost ca noaptea.

Piticul Mederic, în ceea ce-l privea, avea o înfățișare foarte asemănătoare cu o lăptucă — mă gîndesc la o lăptucă mică. Dar dacă-i observai buzele gingașe și fremătătoare, fruntea senină și înaltă, salutul grațios, ținuta mîndră, îi acordai ușor mai multă inteligență decît capetelor învățate a patruzeci de oameni de seamă. Ochii săi rotunzi ca de pițigoi săgetau cu privirea lor pătrunzătoare ca un sfredel de oțel ; ceea ce, cu siguranță, te-ar fi făcut să-l crezi un copil rău, dacă genele lui lungi, blonde, n-ar fi învăluit într-o umbră ușoară șiretenia și îndrăzneala acestor ochi. Avea zulufi, rîdea cu un ris sănătos, așa încît nu puteai să nu-l iubești.

Deși cînd stăteau de vorbă unul cu celălalt aveau prea puține să-și spună, marele Sidoniu și micul Mederic erau totuși cei mai buni prieteni din lume. Amîndoi aveau șaisprezece ani, fiind născuți în aceeași zi, în același minut, și se cunoșteau de pe atunci, căci mamele lor, care erau vecine, obișnuiau să-i culce împreună într-un leagăn de răchită, pe vremea cînd uriașul Sidoniu încă se mulțumea cu un culcuș lung de trei picioare. Fără îndoială că-i lucru rar ca doi copii, hrăniți din aceeași fiertură, să crească atît de deosebiți. Acest fapt îi punea în încurcătură mai ales pe savanți din împrejurimi, întrucît Mederic, contrar obișnuinței, în loc să crească, scăzuse cu mai multe degete. Cele cinci sau șase surse de broșuri docte, scrise de către specialiști despre acest fenomen, de

monstrau de altfel că doar cerul ştia secretul acestor creşteri bizare, aşa cum era şi cu taina încălţărilor de şapte poşte, şi cea a Frumoasei din pădurea adormită, precum şi a altor mii de adevăruri, atât de frumoase şi de simple, încît îţi trebuie toată nevinovăţia copilăriei ca să le înţelegi.

Aceiaşi savanţi, care se ocupau cu explicarea a ceea ce nu poate fi explicat, îşi puneau o problemă gravă. Cum se face, se întrebau între ei, fără să-şi răspundă vreodată, că acest mare prostălău de Sidoniu iubeşte cu atita duioşie pe micul ştrengar Mederic ? Şi cum acest mic ştrengar găseşte atîtea drăgălăşenii în purtarea sa cu acest mare prostălău ? Întrebare încuietoare, făcută anume pentru a îngrijora minţile iscoditoare : frăţia dintre firul de iarbă şi stejar.

Nu m-aş fi sinchisit prea mult de aceşti savanţi, dacă unul dintre ei, cel mai puţin renumit din partea locului, n-ar fi spus într-o zi, dînd din cap : „Ei, ei ! oameni buni, nu vedeţi despre ce este vorba ? Nimic mai simplu. S-a făcut un schimb între ţinci. Cînd erau în leagăn, cînd aveau pielea gingaşă şi craniul neîntărit, Sidoniu a luat corpul lui Mederic, şi Mederic, inteligenţa lui Sidoniu, astfel încît unul a crescut în picioare şi braţe, în timp ce celălalt a crescut în isteţime. De aici, prietenia lor. Ei sînt una şi aceeaşi fiinţă în două trupuri diferite ; în aceasta constă, dacă nu mă înşel, definiţia unei prietenii perfecte“.

Cînd moşneagul vorbi astfel, colegii lui riseră în hohote şi îl făcură nebun. Un filozof catadicsi să-i demonstreze chiar că sufletele nu se toarnă dintr-un vas în altul, aşa cum se procedează cu un lichid ; în acelaşi timp, un naturalist îi striga, în urechea cealaltă, că nu aveau exemple, în lumea animală, de un frate ce şi-ar fi cedat, de pildă, umerii fratelui său, aşa cum i-ar fi cedat partea lui dintr-o prăjitură. Moşneagul clătina mereu din cap, repetînd : „Eu am dat explicaţia mea, daţi-o pe a voastră ; vom vedea apoi care din două va fi cea mai rezonabilă“.

Am meditat multă vreme asupra acestor cuvinte şi le-am considerat pline de înţelepciune. Pînă la o explicaţie mai bună — dacă este vorba să am nevoie de o explicaţie pentru a-mi continua povestirea — rămîn la cea dată de bătrînul savant. Ştiu că va jigni ideile simple şi geometrice ale multor persoane ; dar cum sînt hotărît să privesc cu recunoştinţă noile soluţii pe care cititorii mei

le vor găsi, fără îndoială, cred că acționez cum se cuvine într-o materie atît de delicată.

Ceea ce, slavă Domnului, nu constituia un obiect de controversă — căci toate spiritele drepte convin adesea cînd e vorba de un lucru evident — era faptul că Sidoniu și Mederic se simțeau de minune ca cei mai buni prieteni. Zilnic, descopereau atîtea avantaje în a fi așa cum sînt, încît pentru nimic în lume n-ar fi vrut să-și schimbe trupul și mintea.

Sidoniu, atunci cînd Mederic dibuia un cuib de coțofană în vîrfurile unui stejar, se declara el copilul cel mai ager din ținut ; iar Mederic, cînd Sidoniu se apleca pentru a lua cuibul, se credea, el însuși, cu adevărat uriaș. Vai de tine, dacă l-ai fi făcut pe Sidoniu de prost, crezînd că nu va ști să răspundă ; Mederic ți-ar fi dovedit, în trei fraze, că dai în gropi. Cît despre Mederic, dacă ți-ai fi bătut joc de pumnii lui mici, puternici doar pentru a strivi o muscă, se schimba povestea : nu știu cum ai fi scăpat de brațul lung al lui Sidoniu. Amîndoi se simțeau puternici și deștepți, pentru că erau mereu împreună și nu se gîndiseră niciodată că le lipsea ceva, în afară de zilele cînd din întîmplare se despărțeau.

Ca să nu ascund nimic, trebuie să vă spun că, pierzîndu-și părinții de timpuriu, duceau oarecum un trai de haimanale, simțîndu-se în stare să mănînce oriunde și oricînd. Pe de altă parte, nu erau ei băieți să locuiască liniștiți într-o colibă. Te las să-ți imaginezi ce hangar i-ar fi trebuit lui Sidoniu ; cît privește pe Mederic, el s-ar fi mulțumit și cu un dulap. Astfel încît, pentru comoditatea amîndurora, locuiau pe cîmp ; dormeau vara pe iarbă, și nu le păsa de frig iarna, sub o pătură caldă de frunze și ierburi uscate.

În felul acesta, alcătuiau o pereche destul de ciudată. Mederic era cel care gîndea ; îndeplinea treaba asta de minune, știa de la prima vedere locurile unde se găseau cartofii cei mai gustoși și știa, aproape la minut, cît timp era nevoie să stea sub cenușă pentru a fi copti cum trebuie. Sidoniu acționa ; scotea din pămînt cartofii, ceea ce, te asigur, nu era lucru ușor, căci dacă prietenul lui nu mîncea decît unul sau doi, în ceea ce-l privea îi trebuiau vreo trei sau patru căruțe ; apoi mai aprindea focul, îi acoperea cu jăratec, își frigea degetele cînd îi scotea.

Aceste mărunte griji domestice nu cereau nici o deosebită istețime, nici cine știe ce putere a pumnilor. Dar trebuia să-i vezi pe cei doi prieteni în fața cerințelor mai mari ale vieții, ca atunci cînd erau nevoiți să se apere de lupi, în timpul nopților de iarnă, sau să se îmbrace cuviincios, fără a da un ban, ceea ce prezenta dificultăți enorme.

Sidoniu avea mult de furcă pentru a ține pe lupi la distanță ; dădea în dreapta și în stînga cu picioarele, gata să răstoarne un munte. Cel mai adesea, nu răsturna nimic, din pricină că era o ființă foarte neîndemînatcă. De obicei, din aceste lupte ieșea cu hainele zdrențuite. Atunci intra în joc Mederic. Nici nu se gîndea să le repare. Isteț cum era, prefera să procure haine noi, frumoase, deoarece — într-un caz sau altul — oricum trebuia să-și pună imaginația în mișcare. Pentru fiecare bluză sfîșiată, el inventa un material nou, avînd mintea fecundă în descoperiri de tot soiul. Nu-l îngrijora atît calitatea, cît cantitatea ; închipuie-ți un croitor care ar trebui să îmbrace turnurile catedralei Notre-Dame.

Odată, la mare ananghie, rugă pe toți morarii, apelînd la bunăvoința lor, să-i dea pînzele vechi ale tuturor morilor de vînt din ținut. Cum știa să ceară cu o grație fără seamăn, obținu repede destulă pînză pentru a confecționa un sac splendid, ce-i venea pe cînte lui Sidoniu.

Altă dată, avu o idee și mai ingenioasă. Cum izbucnise o revoltă în ținut, și cum poporul, pentru a-și dovedi puterea, sfărîmase blazoanele, sfîșiasse steagurile vechii domnii, Mederic făcu să i se dea toate drapelele ce serviseră cîndva în sărbătorile publice. Te las să-ți închipui cît de splendidă la vedere era cămașa confecționată din aceste fișii de mătase.

Dar astea erau haine de curte, iar Mederic căuta un material care să reziste mai multă vreme ghearelor și colților fiarelor sălbatice.

Într-o seară — după ce lupii terminaseră de sfîșiat acele mătăsuri — văzîndu-i pe cei rămași morți, pe jos, în urma încăierării, deodată îi veni o idee. Îi spuse lui Sidoniu pur și simplu să-i jupoaie, apoi puse pieile să se usuce la soare. După opt zile, fratele cel mare se plimba, cu capul sus, îmbrăcat ca un cavaler cu prada luată dușmanilor uciși. Sidoniu, dornic de dichiseală, cam ca toți oamenii voinici, se bucura de orice haine noi, și astfel se

puse să facă în fiecare săptămînă un adevărat prăpăd printre lupi, doborîndu-i cu mai multă grijă, de teamă să nu le strice blănurile.

De atunci încolo, Mederic n-a mai avut a-și bate capul cu garderoba lui. Nu ți-am spus cum ajungea să se îmbrace pe el, dar cu siguranță ai înțeles că reușea fără atîtea complicații. Un capăt de panglică îi ajungea. Era foarte mic de statură, zvelt, deși scund ; doamnele se băteau între ele pentru a-l înveșmînta în catifele și dantele. Încît îl întilneai întotdeauna gătit după ultima modă.

N-aș putea spune că fermierii erau foarte încîntați de vecinătatea celor doi prieteni. Dar respectau într-atît pumnii lui Sidoniu și aveau atîta prietenie pentru zîmbetul frumos al lui Mederic, că-i lăsau să trăiască pe tarlalele lor, ca la ei acasă. Dar cei doi băieți nu abuzau de ospitalitate ; nu luau decît cîteva legume, cînd erau prea sătui de vînat și de pește. Dacă ar fi fost răi din fire, ar fi putut distruge tot ținutul în trei zile ; ajungea doar o simplă plimbare prin lanul de grîu. Se ținea seamă deci și de răul pe care nu-l făceau. Mai mult, li se purta chiar recunoștință pentru sutele de lupi pe care-i ucideau și pentru numărul mare de străini curioși pe care-i atrăgeau din orașele din împrejurimi.

Nu mă încumet să intru în povestire, înainte de a-ți vorbi mai pe-ndelete despre eroii mei. Îi vezi bine, acolo, în fața ta ? Sidoniu înalt cît un turn, îmbrăcat în blănuri cenușii, Mederic împodobit cu funde și paiete, strălucind în iarbă, la picioarele lui, precum un scarabeu de aur. Ți-i poți închipui plimbîndu-se pe cîmpuri, de-a lungul rîurilor, mîncînd și dormind în luminișuri, trăind slobozi sub cerul liber ? Te gîndești cît era de prostănac Sidoniu, cu pumnii lui mari, și cîte resurse de ingeniozitate, cîte vorbe de duh se aflau în capul mic al lui Mederic ? Înțelegi bine că unirea era forța lor și că, născuți departe unul de celălalt, ar fi fost niște prăpădiți neîntregiți, obligați să trăiască după legile oamenilor de rînd ? Ai priceput îndeajuns că dacă aș fi avut intenții rele, aș fi putut ascunde în asta cîteva tîlcuri filozofice ? În sfîrșit, te-ai hotărît să-mi mulțumești pentru uriașul și piticul meu, pe care i-am crescut cu o grijă deosebită, astfel încît să fac din ei perechea cea mai minunată din lume ?

— Da ?

Atunci încep fără întîrziere uimitoarea povestire a peripețiilor lor.

PORNESC IN CĂUTARE

ÎNTR-O DIMINEAȚĂ de aprilie — cînd aerul era încă rece și o ceață ușoară se înălța din pămîntul umed, Sidoniu și Mederic se încălzeau la un foc mare de mărăcini. Mincaseră de dimineață și așteptau să se stingă jăratecul, pentru a face o mică plimbare. Sidoniu, așezat pe o piatră mare, privea cărbunii cu un aer gînditor, dar în care nu trebuia să te încrezi, căci era știut de toată lumea că bunul copil nu se gîndea niciodată la nimic. Surîdea blajin, rezemîndu-și pumnii pe genunchi. Mederic, culcat în fața lui, privea cu drag la pumnii tovarășului său, pe care deși îi văzuse cum creșteau, găsea, uitîndu-se la ei, un permanent subiect de bucurie și de uimire.

„Oh ! ce frumoasă pereche de pumni ! se gîndea el ; iată pumnii perfecți ! Ce degete groase și bine așezate ! N-aș vrea, pentru tot aurul din lume, să primesc din partea lor nici cel mai mic bobîrnac. Au putere să doboare un bou. Dragul de Sidoniu, habar nu are că de fapt poartă, la capătul brațelor lui, norocul nostru.”

Sidoniu, pe care focul îl bucura, își întindea mîinile nepăsător. Clătina capul, cufundat într-o uitare totală a lucrurilor de pe această lume. Mederic se apropie de focul ce se stîngea.

— Nu-i păcat, spuse el cu voce înceată, să folosești arme atît de frumoase împotriva unor ciolane nenorocite de lupi rîioși ? Merită cu adevărat să li se dea o întrebuițare mai nobilă, decît să zdrobească întregi batalioane și să năruie ziduri de cetate. Noi, care ne-am născut cu siguranță hărăziți unor destine mărețe, iată-ne la șaisprezece ani fără să fi făcut nici cea mai mică faptă vitejească. M-am plictisit de viața pe care o ducem în fundul acestei văi pierdute, cred că a venit cu adevărat timpul să dobîndim tronul pe care soarta ni-l păstrează undeva, căci cu cît privesc pumnii lui Sidoniu, cu atît mă conving mai bine că aceștia sînt pumni de rege.

Sidoniu era departe de a se gîndi la mărețele destine visate de Mederic. Tocmai așipise, deoarece dormise puțin noaptea trecută.

Se simțea, după respirația lui regulată, că nici măcar nu se ostenea să viseze.

— Hei ! micuțul meu ! îi strigă Mederic.

Sidoniu înălță capul, privindu-și tovarășul cu un aer îngrijorat, holbînd ochii și ciulindu-și urechile.

— Ascultă, reluă Mederic, și încearcă, dacă se poate, să înțelegi. Mă gîndesc la viitorul nostru, pe care cred că-l neglijam cam mult. Viața, micuțule, nu constă în a minca niște cartofi frumoși, aurii, și a te îmbrăca cu blănuri superbe. Afară de asta, trebuie să-ți faci în lume un nume, o situație. Nu sîntem oameni care să ne mulțumim cu traiul și titlul de vagabonzi. Bineînțeles că nu disprețuiesc această meserie, care este cea a șopîrlelor, animale cu siguranță mult mai fericite decît mulți oameni ; dar vom fi oricînd în stare să o reluăm. Este vorba, deci, să ieșim cît mai repede din acest ținut, prea mic pentru noi, și să căutăm un altul, mai important, unde să arătăm tot ce putem. Cu siguranță că vom face repede avere, dacă mă ajuți după puterile tale, înțelegînd prin asta să te bați, cu pumnii și picioarele, după vorba și sfatul meu. Mă înțelegi ?

— Cred că da, răspunse Sidoniu pe un ton modest, vom călători și ne vom bate tot drumul. Va fi minunat.

— Numai că, urmă Mederic, trebuie să avem un țel, pentru a ne feri de tentația de a ne pierde vremea cu nimicuri. Vezi tu, dragul meu, ne place prea mult soarele. Am fi în stare să ne trecă tinerețea stînd cu burta la soare, la poalele copacilor, dacă n-am ști, cel puțin din auzite, unde vrem să mergem. Deci am căutat un ținut care să fie demn de noi. Îți mărturisesc că mai întîi nu găseam nici unul. Noroc că mi-am adus aminte de o discuție pe care am avut-o acum cîteva zile cu o păsărică, cunoștință de-a mea. Mi-a spus că zburase în linie dreaptă dintr-o țară mare, numită Țara celor Fericiți, vestită pentru pămîntul său roditor și oamenii de treabă ce-o locuiesc ; în momentul de față, este guvernată de o regină tînără, drăgălașa Floarea Primăverii, care, bună la inimă, nu se mulțumește numai să-i lase să trăiască în pace doar pe supușii săi, ci dorește ca și animalele din împărăție să ia parte la fericirea deosebită de sub domnia ei. Într-una din aceste nopți am să-ți spun poveștile ciudate pe care mi le-a povestit pe această temă păsărica, prietena mea. Poate — fiindcă

îmi pari neobișnuit de curios astăzi — poate vrei să știi cum vreau să procedez în Țara celor Fericiți. Încă de pe acum, judecînd lucrurile doar de departe, mi se pare destul de potrivit să mă fac iubit de drăgălașa Floarea Primăverii și să mă căsătoresc cu ea, pentru a o duce bine după aceea, fără să mă mai sinchisesc de celelalte împărății din lume. Vom căuta să-ți creem o poziție care să se potrivească cu gusturile tale, permițîndu-ți să nu-ți pierzi forța brațelor și îndemînarea. Dragul meu, îți jur să-ți dau, mai devreme sau mai tîrziu, o misiune nobilă, astfel încît lumea și peste o mie de ani să mai vorbească despre puterea ta.

Sidoniu, care înțelesese, ar fi sărit de gîtul fratelui său, dacă lucrul ar fi fost cu putință. El, a cărui imaginație era foarte leneșă de obicei, vedea, cu ochii închipuirii, cîmpurile de bătălie, întinse cît oceanele — perspectivă veselă, ce-l făcea să simtă un freamăt de-a lungul brațelor. Se sculă, își strînse cingătoarea cămășii și se postă în fața lui Mederic.

Acesta sta pe gînduri, privind în jurul lui.

— Locuitorii acestui ținut au fost întotdeauna buni cu noi, spuse în sfîrșit. Ne-a-û îngăduit șederea pe lanurile lor. Fără ei, n-am fi prea grozavi. Înainte de a-i părăsi, trebuie să le dăm dovada recunoștinței noastre. Ce am putea face ca să le fie pe plac ?

Sidoniu crezu, în naivitatea sa, că această întrebare i se adresează lui. Avu o idee.

— Frate, răspunse el, ce-ai zice de un foc mare, spre bucuria tuturor ? Am putea da foc orașului vecin, spre marea satisfacție a locuitorilor ; căci, dacă gustul lor se potrivește cît de cît cu al meu, nimic nu i-ar distra mai bine decît flăcările frumoase, roșii într-o noapte întunecată.

Mederic ridică din umeri.

— Dragul meu, spuse el, te sfătuiesc să nu te amesteci niciodată în treburile ce mă privesc pe mine. Lasă-mă să mă gîndesc un pic. Dacă voi avea nevoie de brațele tale, atunci va veni rîndul tău. Iată, reluă el după un moment de tăcere. Acolo, în sud, este un munte care, după cîte mi s-a spus, e un obstacol pentru binefăcătorii noștri. Valea este lipsită de apă ; terenurile lor sînt atît de uscate, încît dau cel mai prost vin din lume, spre necazul permanent al amatorilor din ținut. Sătui de poșircă, au convocat de curînd toți învățații ; o adunare atît de selectă, care ar fi putut cu siguranță inventa o ploaie, dacă s-ar fi amestecat și cerul. Sa-

vanții s-au pus deci pe lucru ; au făcut studii serioase despre felul și înclinarea terenurilor, conchizînd că nimic nu ar fi mai ușor decît de a abate și de a aduce în cîmpie apele fluviului vecin, dacă — a naibii treabă — muntele nu s-ar afla chiar în calea lui. Observă, dragul meu, cît de jalnice făpturi sînt oamenii, frații noștri. Vreo sută erau gata să măsoare, să niveleze terenul, să întocmească planuri minunate ; puteau spune, fără să se înșele, că muntele e alcătuit din marmură, cretă sau ipsos ; l-ar fi cîntărit, dacă ar fi vrut, cu o aproximație de cîteva kilograme ; dar nici măcar unul, chiar cel mai puternic, nu s-a gîndit să-l ducă undeva, unde să nu mai constituie o piedică. Mută din loc muntele, Sidoniu, dragul meu ! Voi vedea în ce loc îl vom putea așeza fără bucluc.

Sidoniu deschise brațele. Cuprinse cu delicatețe stîncile. Apoi făcu un mic efort, lăsîndu-se pe spate, și se ridică strîngînd greutatea la piept ; o rezemă de genunchi, așteptînd ca Mederic să se hotărască. Acesta din urmă însă ezita :

— Aș face bine să-l azvîrlu în mare, murmură el, dar o asemenea pietricică ar produce, cu siguranță, un nou potop. Nici nu pot s-o las brusc pe pămînt, cu riscul de a ciobi unul sau două orașe. Plugarii ar striga cît i-ar ține gura, dacă aș pune-o în circa unui cîmp cu napi sau cu morcovi. Observă, micul meu Sidoniu, în ce încurcătură mă aflu. Oamenii și-au împărțit pămîntul într-un mod caraghios. Nu poți să miști din loc un biet munte, fără să strivești verzele vecinului.

— Cu adevărat grăiești, frate, răspunse Sidoniu. Numai te rog să-ți vină cît mai repede o idee. Nu pentru că pietricica ar fi grea ; dar fiind atît de mare, mă stînjenește puțin.

— Vino, reluă Mederic. Vom pune muntele între aceste două dealuri pe care le vezi la nordul cîmpiei. Este acolo o trecătoare de unde bate peste acest ținut un vînt al dracului de rece. Bolovanul nostru, care o va astupa perfect, va adăposti valea de vînturile din martie și din septembrie.

Cînd au sosit acolo, în timp ce Sidoniu se pregătea să arunce muntele din înaltul brațelor, așa cum pădurarul își aruncă legătura de vreascuri, la întoarcerea din codru, Mederic strigă :

— Doamne ! micuțul meu, las-o să alunece încet, dacă nu vrei să zdruncini pămîntul la mai mult de cincizeci de leghe de jur

Împrejur. Așa, nu te grăbi și nu te sinchisi de julturi. Cred că ne elatină. Proptește-l mai bine, ca să nu-i vină să se rostogolească fiind nu vom mai fi pe aici. Iată, s-a făcut. Acum, oamenii cum-secunde vor bea un vin bun. Vor avea apă pentru a-și stropi viile, și noure pentru a coace ciorchinii. Ascultă, Sidoniu, mă bucur că pot să-ți arăt că sintem mai deștepți decît o duzină de învățați. Vom putea, în timpul călătoriilor noastre, să schimbăm după plac temperatura și rodnicia ținuturilor. Nu-i vorba decît de a aranja puțin terenurile, de a stabili la nord un paravan de munți, după ce am făcut o pantă pentru ape. Am observat adesea că pămîntul este clădit prost ; mă îndoiesc că oamenii vor avea vreodată destul cup pentru a făuri din el un lăcaș demn de națiunile civilizate. Vom ține seama de asta și ne vom ocupa de el în momentele noastre libere. Astăzi ne-am plătit datoria de recunoștință. Micuțul meu, scutură-ți bluza care este plină de praf, și hai să plecăm.

Sidoniu, trebuie să o spunem, nu auzi decît ultimul cuvînt din aceste vorbe. Nu era un filantrop, era mult prea lipsit de duh pentru așa ceva ; îi păsa prea puțin de vinul pe care nu avea să-l bea niciodată. Ideea călătoriei îl încînta ; nici n-apucă să-i spună fratele lui despre plecare, că de bucurie făcu doi, trei pași mari, apoi ce-l îndepărtă cu mai multe duzini de kilometri. Din fericire, Mederic îl apucase de poala cămășii.

— Hei ! micuțule, strigă el, n-ai putea să ai mișcări mai domoale ? Oprește-te, pentru numele lui Dumnezeu ! Crezi că picioarele mele mici sînt în măsură să facă asemenea salturi ? Dacă n-ai să mergi cu un astfel de pas, te las să pleci înainte, și poate te ajung din urmă după cîteva sute de ani. Oprește-te, apucă-te.

Sidoniu se așeză. Mederic se prinse cu ambele mîini de partea de jos a pantalonilor de blană. Cum era deosebit de sprinten, se așeză ușor pe genunchiul tovarășului său, ținîndu-se de smocurile de blană și de nodurile pe care le întîlni în drum. Apoi înaintă de-a lungul coapsei, ce i se păru un drum mare, frumos, lat și drept, fără nici un urcuș. Ajuns la capăt, își puse piciorul în prima butonieră a cămășii, se agăță mai sus de a doua, și sui astfel pînă la umăr. Acolo, își făcu pregătirile de călătorie, șezu în tihnă și se culcă liniștit în urechea stîngă a lui Sidoniu. Își alesese această locuință din două motive : mai întîi, că se afla la adăpost de ploaie

și de vînt, urechea în chestiune fiind o ureche nu glumă ; apoi, putea să fie auzit cu siguranță și să comunice prietenului său o mulțime de observații interesante.

Se plecă pe marginea unei prăpăstii întunecoase, pe care o descoperi în fundul noii sale locuințe, și cu o voce țipătoare strigă în acest abis :

— Acum, micuțul meu, poți să alergi dacă vrei, nu te ține de joacă pe poteci, fă așa ca să ajungem mai repede. Mă auzi ?

— Da, frate, răspunse Sidoniu. Dar te rog să nu vorbești așa de tare, căci suflarea ta mă gîdilă neplăcut.

Și porniră.

III

SCURT REZUMAT DESPRE MUMII

NU SIDONIU ar fi fost cel care să ceară numirea unui ministru al lucrărilor publice pentru construirea podurilor și drumurilor. Mergea de obicei peste cîmpuri, păsîndu-i prea puțin de șanțuri, și și mai puțin de dealuri ; avea un dispreț profund pentru cotiturile potecilor umblate. Bunul copil făcea geometrie fără să știe, căci găsisese, el singur, că linia dreaptă este drumul cel mai scurt dintr-un punct în altul.

Străbătu astfel o duzină de țări, avînd grijă să nu-și pună piciorul chiar în centrul vreunui oraș, ceea ce știa că ar displace locuitorilor. Păși peste două sau trei mări fără să se prea ude. Cît privește fluviile, nici nu găsi de cuviință să se supere pe ele, luîndu-le drept pîrîiașe cu care pămîntul este brăzdat după o ploaie furtunoasă. Ceea ce-l amuza peste măsură erau drumeții pe care-i întîlnea ; îi vedea asudînd la urcuș, mergînd spre nord pentru a reveni în sud, citind semnele de pe stîlpii de la marginea drumurilor, ținînd seama de vînt, de ploaie, de făgașuri, de inundații, de iuțeala cailor. Își dădea vag seama de ridicolul acestor bieți oameni, care mergeau cu voie bună să riște o căzătură în vreo prăpastie, cînd puteau să stea atît de liniștiți la casele lor.

— Ce dracu ! ar fi spus Mederic, cînd ești făcut așa, stai acasă.

Dar pentru moment, Mederic nu se uita pe pămînt. După un sfert de oră de mers, dori totuși să recunoască locurile unde se afla. Scoase nasul și se plecă în afară ; întoarse capul spre cele patru zări și nu văzu decît nisip, un imens deșert umplînd orizontul. Așezarea nu-i fu pe plac.

— Doamne Dumnezeule ! își spuse el, ce sete trebuie să le fie oamenilor din acest ținut ! Zăresc ruinele unui număr mare de orașe, și aş jura că locuitorii de aici sînt morți, din lipsa unui pahar de vin. Cu siguranță că nu aici este Țara celor Fericiți ; pășărica, prietena mea, mi-a dat-o drept bogată în vii și fructe de toate soiurile ; se găsesc acolo chiar izvoare de apă limpede, a adăugat el, minunată pentru spălatul sticlelor. Cu siguranță că acest descreierat de Sidoniu ne-a rătăcit.

Și, întorcîndu-se spre fundul urechii :

— Hei ! micuțul meu ! strigă el, unde te duci ?

— Pe naiba ! răspunse Sidoniu fără să se oprească, merg înainte.

— Ești un prost, micuțul meu, urmă Mederic. Te faci că nu știi că pămîntul este rotund și că, mergînd mereu înainte, nu ajungi niciunde. Iată că ne-am rătăcit de-a binelea.

— Oh ! spuse Sidoniu alergînd și mai tare, puțin îmi pasă ; mă simt peste tot ca la mine acasă.

— Dar oprește-te odată, nefericitele ! strigă din nou Mederic. Asud, văzîndu-te cum mergi. Trebuia să veghez asupra drumului. Cu siguranță că ai pășit peste locuința drăgălașei Flori a Primăverii, fără să te sinchisești, ca peste o colibă de cărbunar ; palatele și bordeiele au aceeași înălțime pentru picioarele tale lungi. Acum trebuie să alergăm prin lume la întîmplare. De sus, de pe umărul tău, voi vedea cum trecem peste împărății, pînă în ziua cînd vom descoperi Țara celor Fericiți. Pînă una, alta, nimic nu ne grăbește ; nu sîntem așteptați. Cred că este bine să ne așezăm o clipă, pentru a gîndi mai în voie asupra acestei țări neobișnuite pe care în acest moment o traversăm. Micuțul meu, șezi pe muntele de colo, de la picioarele tale.

— Țasta și munte ! pufni Sidoniu, așezîndu-se. Pe naiba, e nedat ca o piatră de caldarîm !

La drept vorbind, această piatră era una dintre marile piramide. Prietenii noștri, care traversaseră deșertul Africii, ajunseseră în Egipt. Sidoniu, care nu avea cunoștințe prea sigure în domeniul istoriei, se uită la Nil ca la un râu noroios, iar cît privește sfinxul și obeliscurile, i s-au părut aglomerări de pietriș cu o formă simplă și foarte urită. Mederic, care știa totul parcă de la sine, se supăra pentru puțină atenție pe care fratele lui o acorda acestui noroi și acestor pietre privite și admirate de vizitatori sosiți de la sute de leghe.

— Hei ! Sidoniu, spuse el, dacă este posibil, caută să-ți iei măcar un aer de admirație și de uimire plină de respect. Este de prost gust să stai nepăsător în fața unui astfel de spectacol. Tremur să nu te observe careva clătinîndu-ți în halul ăsta capul în fața ruinelor vechiului Egipt. Am pierde stima oamenilor de vază. Reține că nu este vorba aici de a înțelege, ceea ce nimeni n-are chef să facă, dar să pari măcar deosebit de pătruns de marele interes pe care-l prezintă aceste pietre. Tu ai exact atîta cap cît să faci față onorabil. Acolo, vezi Nilul, această apă gălbuie, clocită în mîl. Mi s-a spus că este un fluviu foarte străvechi ; putem crede totuși că nu este mai bătrîn decît Sena și Loara. Popoarele din antichitate s-au mulțumit să-i cunoască gurile ; noi, oamenii curioși, plăcîndu-ne să ne băgăm nasul unde nu ne fierbe oala, îi căutăm izvoarele de cîteva sute de ani încoace, fără să fi putut descoperi cel mai mic rezervor. Savanții au păreri împărțite : după unii, ar putea fi pe undeva o fîntînă, ce ar trebui bine căutată, ceilalți, care mi se pare că au șansa să cîștige, jură că au scormonit toate coclaurile, și sigur fluviul nu are nici un izvor. Eu n-am o părere hotărîtă în legătură cu acest lucru, căci mi se întîmplă rar să mă gîndesc la el ; de altfel, o concluzie oarecare nu m-ar încălzi cu nimic. Privește acum aceste nesuferite dobitoace de piatră ce ne înconjoară, arse de milioane de raze de soare ; se spune că doar din răutate nu vorbesc ; ele cunosc secretele primelor zile ale omenirii, iar surîsul etern ce-l poartă pe buze este pur și simplu un fel de a-și bate joc de neștiința noastră. După mine, nu sînt chiar așa de rele ; sînt pietre bune, cu gîndire rudimentară, care știu mult mai puțin decît se spune. Ascultă mai departe, micuțul meu, nu te teme că înveți prea mult. Nu-ți voi spune nimic despre orașul Memfis, ale cărui ruine le vedem la orizont ; nu-ți voi spune

nimic, pe bună dreptate, fiindcă nu trăiam în timpul înfloririi sale. Nu mă prea încred în istoricii care au vorbit despre el. Aș putea citi, ca și altul, hieroglifele obeliscurilor și ale vechilor ziduri prăbușite ; dar în afară de faptul că aceasta nu m-ar amuza, fiind foarte scrupulos în materie de istorie mi-ar fi foarte teamă să nu iau din greșală un A drept B ¹, și să te induc în eroare, ceea ce ar avea pentru tine urmări jalnice. Prefer să adaug acestor considerații generale o scurtă privire asupra mumiilor. Nu-i nimic mai plăcut decît să vezi o mumie bine păstrată. Cu siguranță că egiptenii se îngropau cu atîta dichis, fiindcă prevedeau plăcerea deosebită pe care o vom avea, într-o zi, la dezgroparea lor. În ce privește piramidele, după părerea tuturor, ele serveau drept morminte, dacă nu aveau cumva o altă destinație, ce totuși ne scapă. De pildă, judecînd după cea pe care stăm — căci scaunul nostru, te rog să observi, este o piramidă dintre cele mai frumoase — le-aș crede construite de un popor ospitalier, pentru a servi drept jilțuri călătorilor obosiți, dar nu se dovedesc prea comode pentru o asemenea întrebuintare. Voi termina cu o morală. Să știi, micuțul meu, că sub picioarele noastre dorm treizeci de dinastii ; regii sînt culcați cu miile în nisip, înfășurați în fișii, cu obrajii proaspeți, păstrîndu-și încă dinții și părul. Dacă s-ar cerceta bine, s-ar putea alcătui o colecție frumoasă, de mare interes pentru curteni. Ne-norocirea este că numele lor s-a uitat, și nu ar putea fi etichetați cum se cuvine. Toți sînt mai morți decît cadavrele lor. Dacă vreodată vei ajunge rege, gîndește-te la aceste biete mumii regale adormite în deșert ; au învins cinci mii de ani, dar nu au putut trăi zece secole în memoria oamenilor. Am spus. Nimic nu dezvoltă inteligența mai bine decît călătoriile. Sper să-ți desăvîrșesc astfel educația, făcîndu-ți un curs practic pe diferite subiecte ce ni se vor ivi în cale.

În tot timpul acestui discurs, Sidoniu, pentru a fi pe placul prietenului său, își luase aerul cel mai timp din lume. Reține că aceasta era cu siguranță înfățișarea pe care trebuia s-o aibă. Dar, în realitate, căska de plictiseală, de să-și rupă fâlcile, privind cu un ochi disperat Nilul, sfînxul, Memfisul, piramidele, sfortîndu-se chiar să se gîndească la mumii, fără prea mari rezultate.

---

¹ Scrierea hieroglifă se caracterizează prin alt sistem de semne decît cel alfabetic, la care se referă aici Mederic, spre a-l face pe Sidoniu să priceapă mai bine comentariul său.

Scormonea pe furiș, cu privirea, orizontul, pentru a găsi un subiect care să-i permită să-l întrerupă pe orator într-un mod politic. Când acesta tăcu, observă, într-un târziu, două cete mari, ce se arătau la capetele opuse ale deșertului.

— Frate, îi spuse el, morții mă plictisesc. Spune-mi cine sînt acești oameni care vin spre noi.

IV

PUMNII LUI SIDONIU

AM UITAT să-ți spun că era cam pe la prînz, cînd călătorii noștri discutau astfel, așezați pe una din marile piramide. Nilul își rostogolea greoi apele, precum curge un metal topit ; cerul era alb ca bolta unui cuptor enorm, încălzit pentru a coace niște aluaturi gigantice ; pămîntul n-avea nici o umbră și dormea fără suflare, zdrobit de un somn de plumb. În această imensă nemișcare a deșertului, cele două grupuri înșiruite în coloane avansau ca niște șerpi ce alunecă încet pe nisip.

Ele se lungeau, se lungeau mereu. Curînd, s-a văzut că nu-s niște simple caravane, ci două armate formidabile, două popoare așezate în șir nesfîrșit, ce mergeau dintr-un capăt al orizontului spre celălalt, tăind cu o linie întunecată albeața strălucitoare a pămîntului. Unii, cei ce coborau dinspre nord, purtau cămăși albastre ; ceilalți, cei ce urcau dinspre miazăzi, erau îmbrăcați în bluze verzi. Toți purtau pe umăr sulițe lungi, cu vîrf de oțel, astfel încît la fiecare pas pe care-l făceau coloanele, parcă un fulger neîntrerupt le brăzda în tăcere. Mergeau unii împotriva celorlalți.

— Micuțul meu, strigă Mederic, să ne așezăm bine, căci, dacă nu mă înșel, vom vedea un spectacol frumos. Oamenii aceștia de treabă nu sînt lipsiți de minte. Locul este cum nu se poate mai bine ales, pentru a străpunge ușor pieptul a cîtorva sute de mii de oameni. Se vor ucide în voie, iar învinșii vor avea un cîmp bun de fugă, cînd va trebui să șteargă putina cît mai repede. O astfel de întindere parcă-i anume făcută pentru bătălie, spre marea satisfacție a spectatorilor.

Între timp, cele două armate se opriseră față în față, lăsînd între ele o fâșie lată de pămînt. Scoaseră strigăte îngrozitoare, fluturără armele în aer, se amenințară cu pumnii, dar nu înaintară nici cu un stinjen. Fiecare părea că are un respect deosebit pentru sulilele dușmane.

— O ! lași ticăloși, repeta Mederic care devenea nerăbdător, cred oare că se vor culca aici ? Pot să jur că au făcut mai mult de o sută de leghe pentru singura plăcere de a se amenința. Și acum iată că nu îndrăznesc să-și dea nici cel mai mic bobîrnac. Te întreb, micuțul meu, dacă este normal ca două sau trei milioane de oameni să-și dea întîlnire aici, la amiază, pentru a se privi față în față, suduindu-se. Dar, uite-i ; cască la soare, ca niște șopîrle ; se pare că nu le pasă că așteptăm. Hei, lașilor, vă bateți, sau nu ?

Ca și cum ar fi auzit imboldul lui Mederic, Albaștrii făcură doi pași înainte. Verzii, văzînd această manevră, se dădură din prudență cu doi pași înapoi. Sidoniu se revoltă.

— Frate, spuse el, am o poftă grozavă să mă amestec. Dansul nu va începe niciodată, dacă nu-l pun în mișcare. Nu ești de părere că ar fi bine să-mi încerc pumnii cu această ocazie ?

— Drace ! răspunse Mederic, ai și tu o idee bună o dată în viață. Suflecă-ți mînecele și fă-mi o treabă bună.

Sidoniu își suflecă mînecele și se sculă.

— Cu care trebuie să încep ? întrebă el, cu Albaștrii sau Verzii ? Mederic se gîndi o clipă.

— Micuțul meu, spuse el, Verzii sînt cu siguranță cei mai fri-coși. Burdușește-i bine, pentru a-i învăța minte că frica nu-i apără de pumni. Dar stai puțin : nu vreau să scap nimic din spectacol ; vreau, mai înainte de toate, să mă așez bine.

Acestea spuse, urcă în urechea fratelui său și se culcă pe burtă, avînd grijă să nu scoată decît capul ; apoi apucă o șuviță de păr pe care o găsi la îndemînă, pentru a nu fi aruncat jos în timpul încăierării. Luîndu-și astfel toate măsurile de siguranță, declară că este gata de luptă.

Imediat, Sidoniu se năpusti pe neașteptate asupra Verzilor, lovindu-i din toate puterile. Le căra pumni cît ghioagele și bătea armata cu lovituri dese cum bate împlăciul griul pe arie. Totodată, își azvîrlea picioarele în dreapta și în stînga, drept în mijlocul

batalioanelor, atunci cînd rînduri mai strînse îi opreau trecerea. A fost o luptă frumoasă, te asigur, demnă de o epopee în douăzeci și patru de cînturi. Eroul nostru se plimba pe vîrful sulîțelor, fără să se sinchisească de ele, ca pe niște fire de iarbă. Mergea dintr-un loc în altul, făcînd peste tot breșe, strivindu-i pe unii de pămînt, aruncîndu-i pe ceilalți la douăzeci sau treizeci de metri înălțime. Bieții oameni mureau, fără să aibă măcar alinarea de a ști a cîui mină cruntă îi scuturase astfel. Căci la prima vedere, cînd Sidoniu se odihnea liniștit pe piramidă, nimic nu-l deosebea de blocurile de granit. Apoi, cînd s-a ridicat, n-a mai lăsat timp dușmanului să-l vadă. Bagă de seamă că privirii îi trebuiau două minute bune, pentru a urca de-a lungul marelui trup, înainte de-a-i întîlni chipul. Deci Verzii nu aveau o idee prea clară de felul cum se produsese războiul formidabile lovitură ce-i răsturnaseră cu sutele. Fără îndoială, cei mai mulți se gîndeau, dîndu-și sufletul, că piramida se prăbușise peste ei, neputîndu-și închipui că pumnii unui om puteau să semene într-atît cu pietrele de construcție.

Mederic, uluit de aceste fapte de arme, sălta de bucurie ; bătea din mîini, se apleca, cu riscul de a cădea, își pierdea echilibrul, se agăța repede de șuvița de păr. În sfîrșit, neputînd sta locului și mut în asemenea împrejurări, sări pe umărul eroului, unde se ținu agățat de lobul urechii ; de acolo, cînd se uita spre cîmpie, cînd se răsucea pentru a striga cîteva cuvinte de încurajare.

— Măi, ce lovituri, ce zgomot frumos de ciocan pe nicovală ! Oh, micuțul meu ! izbește în stînga, curăță-mi detașamentul ăsta de cavalerie ce pare să o ia la sănătoasa. Hei ! mai repede ! Lovește în dreapta, acolo, acel grup de războinici împodobiți cu aur și fireturi, și dă cu picioarele și pumnii în același timp, deoarece cred că aici este vorba de prinți, de duci și alte capete cu greutate. Drace ! Iată ce palme zdravene ! Locul a devenit neted, ca și cînd ar fi fost secerat. În cadență, micuțul meu, în cadență ! Acționează cu metodă ; treaba va merge mai repede. E bine așa. Cad cu sutele, într-o ordine perfectă. Îmi place ordinea în orice treabă. Minunat spectacol ! S-ar zice — un lan de grîu, într-o zi de seceriș, cînd snopii sînt culcați pe marginea brazdei, în rînduri lungi, simetrice. Lovește, lovește, micuțul meu ! Nu te distra să-i strivești pe fugari unul cîte unul ; adă-i încoace, luați bine de fundul pan-

taloniilor, și nu-ți ridica mîna decît asupra a cel puțin trei-patru duzini odată.

Și Mederic se extazia, se-nvîrtea în toate direcțiile, negăsind exclamații destul de alese pentru a-și exprima încîntarea. La drept vorbind, Sidoniu nu izbea nici mai tare, nici mai repede. De la început se apucase gospodărește de treabă, continuînd cu sînge rece, fără să-și grăbească mișcările. Supraveghea doar laturile extreme ale armatei. Cînd zărea cîte un fugar, se mulțumea să-l readucă la postul său dintr-o îmbrîncitură, pentru a-și primi partea la ospăț cînd îi va veni rîndul. După un sfert de oră, cu o asemenea tactică, Verzii se aflau cu toții la pămînt, fără să fi rămas vreunul în picioare pentru a putea duce vestea înfrîngerii lor, împrejurare neobișnuită și jalnică, ce nu s-a mai repetat de atunci încoace în istoria omenirii.

Lui Mederic nu-i plăcea să vadă sînge. Cînd totul se sfîrși, îi spuse lui Sidoniu :

— Micuțul meu, pentru că tot ai nimicit această armată, cred că este cazul s-o și îngropi.

Sidoniu, privind în jurul lui, zări cinci sau șase movilițe de nisip ce se găseau acolo, le împinse pe cîmpul de bătălie cu ajutorul unor viguroase lovituri de picior și le netezi cu mîna, astfel încît să facă din ele un singur deal, ce sluji drept mormînt la mai bine de unsprezece sute de mii de oameni. Într-un asemenea caz, se întîmplă rar ca învingătorul să poarte el însuși grija celor învinși. Acest fapt dovedește în ce măsură eroul meu, pe cît era el de viteaz, se arăta și om de treabă în asemenea ocazii.

În tot acest timp, Albaștrii, uluiți de întăririle ce le veneau din înaltul uneia din marile piramide, se lămuriră că nu era vorba aici de o surpare de pietre, ci de un om în carne și oase. Mai întîi, se gîndiră să-l ajute puțin; apoi, văzînd cît de ușor se descurcă, înțelegînd că mai mult l-ar fi încurcat, s-au retras discret la o oarecare distanță. Se înălțară în vîrfurile picioarelor, se îmbrînciră pentru a vedea mai bine, întîmpinînd cu aplauze fiecare lovitură ca de trăsnet. Cînd Verzii au fost omorîți și îngropați, au strigat în gura mare, s-au felicitat pentru victorie, amestecîndu-se între ei cu zarvă și vorbind cu toții odată.

Între timp, Sidoniu, fiindu-i sete, coborî la malul Nilului, pentru a sorbi o gură de apă rece. Îl secă dintr-o înghițitură : spre

fericirea Egiptului, găsi această băutură atât de caldă și de lipsită de gust, încît se grăbi să scuipe fluviul la loc în albia sa, fără să înghită nici o picătură. Ca să vezi în ce constă fertilitatea unui ținut.

Foarte prost dispus, se întoarse și, frecîndu-și mîinile, îi privi pe Albaștri.

— Frate, spuse el cu un ton insinuant, ce ar fi să-i lovesc acum puțin și pe aceștia ? Fac prea mult zgomot. Ce părere ai de cîteva izbituri de pumn, pentru a-i sili la o tăcere respectuoasă ?

— Ferit-a sfîntul ! răspunse Mederic, îi urmăresc de cîtva timp și cred că au cele mai bune intenții. Sînt sigur că se ocupă de tine. Încearcă, micuțul meu, să-ți iei un aer maiestuos ; căci dacă nu mă înșel, marele tău destin se va împlini. Privește, iată că vine o solie.

După larma unui milion de oameni, din care fiecare își exprima părerea fără să-l asculte pe vecin, urmasse o liniște profundă. Cu siguranță, Albaștrii se înțeleseseră între ei ; ceea ce pare destul de ciudat, căci la adunările din frumoasa noastră țară, unde membrii nu sînt decît în număr de cîteva sute, ei nu se pot pune de acord nici pentru cel mai mic fleac.

Armata defila în două coloane și curînd formă un cerc imens. În centrul acestui cerc se afla Sidoniu, foarte stingherit ; plecă ochii rușinat, văzînd că atîta lume se uită la el. Cît îl privește pe Mederic, acesta înțelese că prezența sa ar fi fost un subiect de uimire, inutil și chiar periculos în acest moment hotărîtor. Se retrase din prudență în urechea ce-i servise de dimineată încoace drept locuință.

Solia se opri la douăzeci de pași de Sidoniu. Nu era formată din războinici, ci din bătrîni gravi, cu capul gol și cu bărbi magistrale, ce cădeau în valuri argintii pe tunicile albastre. Pielea zbîrcită de pe mîinile acestor bătrîni părea asemenea cutelor uscate ale pergamentelor pe care le frunzăreau mereu. Ochii lor, obișnuiți doar cu licărirea lămpilor fumegînde, rezistînd greu strălucirii soarelui, clipeau ca la o bufniță rătăcită ziua în amiaza mare ; își plecau șira spinării ca în fața unei zeități veșnice, în timp ce, pe robele lor, petele de grăsimă și direle de cerneală desenau cele mai bizare broderii, semne misterioase ce nu însemnau puțin lucru pentru înaltul lor renume de înțelepciune și știință.

Cel mai bătrîn, cel mai uscăţiv, cel mai miop, cel mai bălţat din grupul de învăţaţi înaintă cu trei paşi, salutînd cu o adîncă plecăciune. După care, îndreptîndu-se, întinse braţele pentru a-şi însoţi cuvintele cu gesturile potrivite.

— Slăvite uriaş, spuse el cu o voce solemnă, eu, prinţ al oratorilor, membru şi decan al tuturor academiilor, mare dregător al tuturor ordinelor, îţi vorbesc în numele poporului nostru. Regele nostru, un domnitor ticălos, a murit acum două ceasuri, dintr-o durere de burtă, văzîndu-i pe Verzi de cealaltă parte a cîmpiei. Iată-ne, deci, fără stăpîn care să ne împovăreze cu dări, care să ne ucidă în numele binelui public. Ne trebuie cît mai repede un rege ; şi, în graba noastră de a ne prosterna la picioarele tronului, ne-am gîndit la tine, care te baţi cu atîta vitejie. Vrem, oferindu-ţi coroana, să-ţi recunoaştem devotamentul faţă de cauza noastră. Înţeleg că în astfel de circumstanţe se cere o cuvîntare într-o limbă savantă, sanscrită, ebraică, greacă, sau cel puţin latină ; dar nevoia în care mă aflu de a improviza, certitudinea de a putea repara mai tîrziu această lipsă de convenienţă îmi servesc drept scuze în faţa ta.

Bătrînul făcu o pauză.

„Ştiam bine, gîndi Mederic, că micuţul meu are pumni de rege.“

V

DISCURSUL LUI MEDERIC

— SLĂVITE URIAŞ, continuă prinţul oratorilor, îmi rămîne să-ţi aduc la cunoştinţă ceea ce s-a hotărît şi ce dovezi de competenţă regească ţi se cer, înainte de a te urca pe tron...

Principii sînt nişte jucării aurite pe care şi le alege poporul, pentru a se bucura şi distra, văzînd cum strălucesc la soare ; dar aproape toate aceste jucării taie şi muşcă, ca şi cuţitele de oţel, cu lamele lor strălucitoare, jucării cu care mamele zadarnic îi sperie pe ţinci. Ori, noi dorim ca jucăria noastră să fie nevătămătoare, ca

ea să ne bucure, să ne distreze, după gustul nostru, fără să riscăm să ne rănim, învîrtind-o și răsucind-o între degete. Vrem să știe să se bată, căci aceasta îi face să rîdă pe războinicii noștri, dîndu-le curaj... Vrem fraze frumoase, care să placă oratorilor epocii. Slăvite Uriăș, pînă acum ți-ai îndeplinit o parte din program, dînd deplină satisfacție în ce privește cerințele cele mai grele ; o spun sincer, n-au fost pînă acum bătăi cu pumnii care să ne încînte mai mult. Acum, pentru a ne îndeplini dorința, trebuie să treci prin a doua încercare. Alege subiectul ce-ți place : vorbește-ne de dragostea ce ne-o porți, de datoria ta față de noi, de faptele mari ce trebuie să însemne domnia ta. Instruiește-ne, bucură-ne, noi te ascultăm.

Prințul oratorilor, după ce vorbi astfel, făcu o nouă plecăciune. Sidoniu, ce ascultase cuvîntarea cu un aer îngrijorat și urmărise cu teamă diferitele puncte, fu de-a dreptul cuprins de spaimă la auzul celor spuse în încheiere. A pronunța un discurs lung, în public, i se părea o idee absurdă, ieșind mult din obiceiurile lui zilnice. Îl privi iscoditor pe bătrînul învățat, fiindu-i teamă de o zeflemisire răutăcioasă, întrebîndu-se dacă o lovitură bună de pumn, trasă în acest cap îngălbenit, nu l-ar scoate din încurcătură. Dar bietul copil nu era rău. Acest domn bătrîn îi vorbise atît de politicoș, încît îi venea greu să răspundă cu brutalitate. Jurîndu-și să nu-și dezlipească buzele, simțind cît era de delicată situația sa, se legăna de pe un picior pe celălalt, își răsucea degetele și rîdea cu risul său cel mai prostesc. Cum devenea din ce în ce mai tîmp, crezu că are o idee genială. Salută cu mare plecăciune pe bătrînul domn.

Dar, după cinci minute, armata deveni nerăbdătoare. Cred că ți-am spus că aceste evenimente se petreceau în deșertul Saharei, la amiază. Ori, știi prea bine că nimic nu-ți dă o dispoziție mai proastă decît să stai așteptînd sub un soare dogoritor. Albaștrii mărturisiră curînd, printr-un murmur crescînd, că slăvitul Uriăș trebuie să se grăbească ; altfel, îl vor lăsa acolo, pentru a-și căuta în altă parte o maiestate mai vorbăreață.

Sidoniu, mirat că o plecăciune nu a putut mulțumi pe acești oameni de treabă, făcu imediat una după alta trei sau patru, răsucindu-se în toate direcțiile, ca fiecare să-și aibă partea lui.

Atunci izbucni o furtună de rîsete și de ocări, una din acele descătușări în care fiecare aruncă cîte o glumă, unii șuierînd ca niște mierle, alții bătînd din palme în bătaie de joc. Vacarmul creștea și se întindea ; uneori scădea, pentru a crește din nou, asemenea vuietului valurilor Oceanului. Dezlănțuirea poporului eră o bună învățătură pentru menirea de rege.

Deodată, într-un scurt moment de liniște, o voce blîndă și timbrată se făcu auzită din înălțimile lui Sidoniu ; o voce dulce, duioasă, ca de fetiță, un glas argintiu, cu inflexiuni mîngîietoare.

„Mult iubiții mei supuși“, spuse ea...

Aplauze formidabile au întrerupt-o încă de la primele cuvinte. Ce suveran plăcut ! Pumni să plămădească munți, și o voce demnă de a fi invidiată chiar și de o adiere de mai !

Prințul oratorilor, uluit de acest fenomen, se întoarse spre învățații săi colegi :

— Domnilor, le spuse el, iată o specie de uriaș care are o voce ciudată. N-aș putea crede, dacă nu l-aș auzi, că un gitlej capabil să înghită pînă și un bou, cu coarne cu tot, să poată scoate sunete atît de fine. Trebuie să fie aici o curiozitate anatomică pe care o vom studia și o vom explica neapărat. Vom trata acest subiect grav la viitoarea noastră întrunire, vom scoate la iveală, pe drept cuvînt, un adevăr științific ce se va preda în universitățile noastre.

— Hei ! micuțul meu, suflă încet Mederic în urechea lui Sidoniu, deschide-ți larg fălcile, mișcă-le ritmic, ca și cum ai sfărîma nuci. Ar fi bine să le miști cu putere, căci cei ce nu te vor auzi să vadă cel puțin că vorbești...

Sidoniu deschise îngrozitor gura și începu să gesticuleze, schimonosindu-se ca un apucat.

Mederic se exprimă în acești termeni :

„Mult iubiții mei supuși,

După cum se obișnuiește, îngăduiți-mi să fiu uimit și să mă consider nedemn de cîntea ce mi-o acordați. Nu cred însă nici un cuvîntel din ceea ce am spus ; cred că merit, ca toată lumea, să fiu și eu, la rîndul meu, puțin rege, și chiar nu știu de ce nu m-am născut fiu de principe, lucru care m-ar fi scutit de dificultatea de a întemeia o dinastie.

Mai înainte de toate, trebuie, pentru a putea asigura liniștea mea viitoare, să vă atrag atenția asupra împrejurărilor actuale.

Mă credeți poate o bună mașină de război, și poate numai pentru acest lucru îmi acordați coroana. Eu accept. Invenția mi se pare excelentă, popoarele vor fi mai fericite cînd se va perfecționa. Dar țineți minte, să nu vă supărați decît pe voi înșivă dacă n-o să-mi țin făgăduiala de a îndeplini toate promisiunile frumoase pe care le voi face ; putînd să pierd vreuna din vedere fără voia mea, consider că nu ar fi drept să fiu pedepsit pentru că am uitat ceva, de vreme ce vouă înșivă v-a lipsit judecata cînd m-ați ales.

Mă grăbesc să ajung la programul pe care îl trasasem de mult pentru ziua cînd voi avea răgazul de a fi rege. El este de o simplitate încîntătoare și-l recomand colegilor mei suverani, care s-ar găsi în dificultate față de popoarele lor. Iată-l în toată simplitatea sa : să ne apărăm de dușmani, iar în țară să fie pace...

Gloriile domniei noastre vor fi pietrarii și zidarii. Vom chema oameni de la sate, vom aduna în jurul nostru toți oamenii de bună credință și le vom cere să pună mîna pe mistrie. Va fi emoționant, un spectacol sublim. Străzi late, străzi drepte, străbătînd orașul dintr-un capăt în altul. Frumoase ziduri albe, frumoase ziduri galbene, ce se înalță ca prin farmec. Edificii splendide, împodobind imensele piețe plantate cu arbori și stîlpi de lumină... Domnia mea va fi o domnie de zidari...

Pentru astăzi este de ajuns. Mor de sete... Cu aceasta, iubiții mei supuși, domnul să vă dea numai bucurii."

Aceasta a fost cuvîntarea lui Mederic. De altfel, ți-am dat un scurt rezumat...

Cît timp vorbi fratele lui, Sidoniu munci din greu cu brațele și fălcile. A avut gesturi foarte aplaudate, cînd familiare, fără vulgaritate, cînd cu o amploare nobilă și cu un lirism stimulator. Și ca să spunem totul, el își permise cîteodată să facă schimonoseli bizare, gesturi care cu siguranță nu erau de bun gust ; dar această mimică îndrăzneată fu pusă pe seama inspirației. Ceea ce i-a adus toate sufragiile a fost modul remarcabil de a deschide gura. Lăsa bărbia în jos, apoi o ridica, cu mici sacadări regulate ; făcea cu buzele tot felul de figuri geometrice, de la linia dreaptă pînă la circumferință, trecînd prin triunghi și pătrat ; iar în finalul fiecărei tirade își arăta limba, cutezanță poetică ce se bucură de un succes prodigios.

Cînd Mederic tăcu, Sidoniu înțelese că trebuie să termine cu o lovitură de maestru. Prinse momentul nimerit și, pe ascuns, acoperindu-și fața cu mîna fără să se mai miște, strigă cu o voce teribilă :

— Trăiască Sidoniu I, regele Albaștrilor !

Slăvitul Uriăș știa să-și plaseze cuvîntul atunci cînd era ocazia. La izbucnirea acestei voci, fiecare batalion crezu că aude batalionul vecin scoțînd acest strigăt de-entuziasm. Cum nimic nu este mai molipsitor decît prostia, întreaga armată începu să cînte în cor :

— Trăiască Sidoniu I, regele Albaștrilor !

Timp de zece minute se auzi o zarvă îngozitoare. În acest timp, tot mai politicoș, Sidoniu făcea întruna plecăciuni.

Soldații se vorbiră să-l poarte în triumf. Dar prințul oratorilor, calculîndu-i repede greutatea dintr-o privire, le demonștră că treaba era complicată. Se însărcină el însuși să facă o încheiere. Îi aduse omagii ca unui rege, în numele poporului, conferindu-i titlurile și privilegiile noii sale poziții. Îl invită apoi să meargă în fruntea armatei, pentru a-și face intrarea în regat, ce se afla la o distanță de o duzină de leghe.

În acest timp, Mederic se ținea de burtă și credea că moare de rîs. Propriul lui discurs îl înveselise în mod deosebit. A fost însă și mai și cînd Sidoniu se aclamase pe sine !

— Bravo, micuțul meu rege ! îi spuse Mederic încet. Sînt mulțumit de tine, nu-mi mai fac griji în ceea ce privește educația ta. Lasă-i pe acești oameni de treabă să procedeze cum cred. Să încercăm meseria de rege, cu riscul de a o abandona după opt zile, dacă ne plictisește. În ceea ce mă privește, nu mă supăr să gust din ea, înainte de a mă căsători cu drăgălașa Floare a Primăverii. Ori asta înseamnă să continui să nu faci prostii, să pășești regește, să te mulțumești doar cu gesturile și să-mi lași mie grija vorbirii. Este inutil să se bage de seamă că sîntem doi... Acum, micuțul meu, să intrăm repede în capitala noastră.

Analele Albaștrilor relatează astfel suirea pe tron a marelui rege Sidoniu I. Se poate citi și remarca printre rînduri că evenimentele menționate mai sus — după cum precizează istoricul oficial, în diferite pasaje — s-au petrecut la amiază, cînd era o temperatură de patruzeci și cinci de grade.

MEDERIC MĂNINCĂ MURE

AM SĂ TE SCUTESC de descrierea intrării triumfale a eroilor noștri și de sărbătorile publice ce au avut loc cu această ocazie.

Sidoniul își juca cu distincție rolul său de majestate. Întîmpină cu bunăvoință vreo cincizeci de delegații ce veniseră în șir să depună jurămîntul ; ascultă chiar, fără să caște prea mult, cuvîntările șefilor diferitelor instituțiuni de stat. La drept vorbind, avea mare nevoie de somn ; i-ar fi trimes cu multă plăcere pe acești oameni la culcare, pentru a putea face și el la fel, dacă Mederic nu i-ar fi spus încet că un rege, ce aparține poporului său, nu doarme decît atunci cînd vor hamalii regatului.

În sfîrșit, marii demnitari l-au condus la palatul său, un fel de șură monumentală, înaltă de vreo cincisprezece metri, în fața căreia elevii își scoteau pălăria. Furnicile salută astfel pietricelele de pe drum. Sidoniul, ce folosea o piramidă drept scăunel, arătă cu un gest expresiv cît i se părea locuința de neîncăpătoare. Mederic declară cu vocea lui cea mai blîndă că observase la porțile de la intrarea orașului un întins lan de grîu, locuință mai demnă pentru un mare principe. Spicele i-ar face un culcuș frumos, auriu, de o minunată mlădiere, iar drept baldachin ar avea lărgile perdele cerești pe care cel de sus le-a prins în cuie de aur ca să țină pereții raiului.

Cum mulțimea era foarte dornică de spectacole și mascarade, Sidoniul, vrînd să ajungă popular, declară că lasă vechiul palat ursarilor, acrobașilor pe frînghie și ghicitoarelor. Mai mult, acolo se va înființa un teatru de marionete, executate atît de perfect încît să fie luate drept oameni. Mulțimea primi aceste oferte cu recunoștință.

Cînd se termină și povestea cu locuința, Sidoniul se retrase, grăbindu-se să se culce. Observă însă repede în spatele lui o trupă

de ostași înarmați, care-l urmau cu respect. Ca un rege bun ce era, îi consideră drept soldați entuziaști și nu se mai sinchisi de ei. Dar când se întinse voluptuos în culcușul său de fin proaspăt, văzu soldații postați la cele patru colțuri ale lanului, plimbându-se în lung și în lat cu sabia în mână. Această manevră îi ațîță curiozitatea. Se ridică pe jumătate, în timp ce Mederic, înțelegînd ce vrea, chemă pe unul din oameni, care se apropie de perna regală.

— Hei ! prietene, strigă el, ai putea să-mi spui ce vă face, pe tine și pe camarazii tăi, să vă părăsiți paturile la această oră, pentru a veni să vă învărtiți în jurul meu ? Dacă aveți gînduri rele față de trecători, nu se cuvine să-l expuneți pe regele vostru să vă slujească drept martor când veți fi spînzurați... Și acum, spuneți cîstit, ce faceți aici ?

— Vă păzim, Sire, răspunse soldatul.

— Mă păziți ? Aș vrea să știu împotriva cui ? Dușmanii nu sînt la graniță, și în nici un caz nu mă puteți apăra cu spadele voastre împotriva musculițelor. Hai, vorbește, împotriva cui mă păziți ?

— Nu știu, Sire. Mă duc să-mi chem căpitanul.

Cînd sosi căpitanul și auzi întrebarea regelui exclamă :

— Doamne sfinte ! Sire, cum poate Majestatea Voastră să-mi pună o întrebare atît de simplă ? Nu cunoaște aceste amănunte ? Toți regii sînt păziți împotriva poporului lor. Aici se găsesc o sută de oșteni buni ce nu au altă îndatorire decît să-i prindă pe curioși...

În acest timp, Sidoniu rîdea cu lacrimi. Ideea că acești bieți oameni îl păzeau i se păru mai întii o glumă strașnică. Dar cînd află că îl apără împotriva poporului său, avu un nou acces de rîs, de era gata să se sufoce. În ceea ce-l privea pe Mederic, el rîdea în hohote, dezlănțuind o adevărată furtună în urechea „micuțului” său.

— Măi, oameni buni, strigă el, luați-vă catrafusele și ștergeți-o repede ! Mă credeți atît de prost ca să imit regii fricoși, ce se încuie după zece-douăsprezece uși, punîndu-și cite o sentinelă la fiecare ? Mă păzesc singur, prieteni, și nu-mi place să fiu privit cînd dorm ; căci doica mea mi-a spus întotdeauna că nu sînt frumos cînd sforăi. Dacă trebuie neapărat să păziți pe cineva, în loc

să-l păziți pe rege de popor, mai bine păziți poporul de rege ; astfel va fi mai bine folosită veghea voastră, și banii mai cinstit cîștigați. În serile de vară, dacă vreți să-mi faceți puțină plăcere, trimiteți-mi nevestele voastre cu evantaiuri, iar dacă plouă, o armată cu umbrele. Iar cu spadele voastre ce dracu' să fac ? Și acum, noapte bună, domnii mei din gardă.

Fără s-o mai facă pe zeloșii, căpitanii și soldații s-au retras, încîntați că au un principe atît de ușor de slujit. Abia atunci, bucuroși că au rămas singuri, prietenii noștri au putut sta de vorbă liniștiți despre aventurile surprinzătoare prin care au trecut, începînd de dimineată. Vreau să spun, mă înțelegi, că Mederic pălăvrăgi o jumătate de oră filozofînd despre toate și rugîndu-l pe „micuțul“ lui prieten să-i urmărească cu grijă firul raționamentului. Micuțul, însă, de la primele cuvinte, sforăia, cu pumnii strînși. Vorbărețul nostru, nemaiauzindu-se decît pe sine, lăsă pe a doua zi urmarea reflecțiilor sale. Și astfel, regele Sidoniu I dormi prima noapte sub cerul liber, pe un cîmp pustiu, așezat la porțile capitalei sale.

Evenimentele petrecute în zilele următoare nu merită să fie povestite pe larg, deși ele au fost uimitoare și stranii, ca toate întîmplările în care au fost amestecați eroii pe care i-am ales. Regele nostru, întruchipat din două persoane — iată în ce constă misterul — se feri să încerce cea mai neînsemnată reformă, deoarece acceptase coroana din simplă amabilitate. Lăsă poporul să acționeze după voința sa... ceea ce se dovedi a fi cea mai bună modalitate de domnie, cea mai liniștită pentru suveran, cea mai profitabilă pentru supuși.

După opt zile, Sidoniu cîștigase cinci bătălii purtate între două oști înșirate una în fața celeilalte. Crezu că trebuie să-și ia armata la primele două. Dar curînd observă că în loc să-l ajute și să-l salveze, ea îl deranja, încurcîndu-i-se între picioare și riscînd să primească o scatoalcă. Se hotărî deci să lase trupele la vatră, declarînd că pe viitor înțelege să pornească singur la luptă. Acesta a fost subiectul unei proclamații frumoase. Introducerea era remarcabilă : „Nu-i nimic mai important decît să te bați cu pumnii, dacă știi de ce te bați. Ori, pentru că regele, cînd declară război, cunoaște doar el cauzele dorinței sale, rațiunea cere ca regele să se lupte singur“. Soldații au gustat din plin aceste cugetări ; la drept

vorbind, în lipsa unui motiv adevărat pentru a se putea bate, ei își luaseră tălpășița în multe lupte. De asemenea, stînd adesea seara de vorbă în ambulante cu dușmanii răniți erau uimiți de metoda originală a prinților care, deși aveau pumni ca toată lumea, puneau să se omoare mai multe mii de oameni, pentru răfuielele lor personale.

Numai că Albaștrii, dacă-ți mai amintești de codul lor de legi, își luaseră un stăpîn doar în scopul de a se înveseli, văzîndu-l cum dă cu pumnii și cu gura. Deci, armata obținu dreptul de a-și urma șeful la o distanță de doi kilometri. Astfel, se bucură de spectacolul luptelor, fără să fie în pericol...

Oricum, Albaștrii erau încintați. Aveau, în sfîrșit, prințul visat, un prinț ideal, ce se îngrijea de cele mai mici plăceri ale lor, fără să se amestece vreodată în detalii serioase. Totuși, cum un popor, și chiar un popor mulțumit, întotdeauna cîrtește cîte puțin, minunatul om era acuzat de anumite gusturi bizare, de exemplu că se încăpățînează să doarmă sub cerul liber. Mai mult, cred că ți-am spus-o, Sidoniu păcătuia printr-o prea mare cochetărie ; îndată ce avu bani pe mînă, schimbă repede pieile de lup pe splendide veșminte de mătase și catifea, găsind în a se contempla o compensare față de plictiselile noii sale meserii. I se făcea o vină din această plăcere nevinovată și, deși nu se aruncase la nici o altă cheltuială, i se reproșa că folosește prea mult satin, că rupe prea multe dantele. Într-adevăr, roua pătează stofele fine, și nimic nu le deșiră mai mult decît paiele. Ori, Sidoniu se culca îmbrăcat.

În sfîrșit, doar cinci sau șase mii de nemulțumiți se numărau în acest imperiu de treizeci de milioane de oameni, și anume: curteni fără slujbă, a căror șiră a spinării întepenea, ascultînd această vorbărie goală. Și mai ales cei pe care-i supăra pacea publică. După o săptămînă de domnie, Sidoniu ar fi putut fără teamă să încerce din nou un sufragiu universal.

A noua zi, cînd se trezi, Mederic avu un chef nebun să hoinărească. Se săturase să tot stea închis în casă, adică în urechea lui Sidoniu. Coborî încetișor. „Micuțul“ încă dormea, și nu-l preveni de plimbarea lui, făgăduindu-și să nu ia aer decît timp de un sfert de oră.

Ce minunată este dimineța proaspătă de aprilie ! Cerul se boitea, palid și nesfîrșit. Deasupra munților se înălța soarele cu lu-

mina lui strălucitoare, care la acel ceas nu dogorea. Tufele ce înfrunziseră în ajun sclipeau ; pe șesuri, stincile, ogoarele apăreau ca niște pete mari, galbene și roșii. Ai fi spus, privindu-le, că totul părea curat, că natura era nouă.

Mederic, înainte de a se duce mai departe, se opri pe un deal. După ce admiră îndeajuns priveliștea vastei câmpii, se gîndi să profite de cărăruile îmbietoare, fără să-și mai bată capul unde va ajunge. O porni pe primul drum ce-i ieși în cale ; apoi, cînd ajunse la capătul lui, apucă pe altul. Se pierdu în mijlocul trandafirilor sălbatici, alergă pe iarbă, se întinse pe mușchi, obosi cu vocea sa ecourile, încercînd să facă gălăgie, pentru că era înconjurat de prea multă liniște. Admiră lanurile cu de-amănuntul, în felul său, pe care îl considera drept cel mai bun, privi prin frunziș peticele de cer, făcîndu-și un univers dintr-un tufiș rărit și descoperind o lume nouă la fiecare șerpuire a potecilor. Se îmbătă sorbind din plin acest aer proaspăt și rece pe care-l respira mergînd pe alei, și sfîrși prin a se opri, gîfîind, vrăjit de razele albe ale soarelui și de culorile frumoase ale cîmpului.

Se opri la poalele unui întins gard viu din tufe de mure, acele tufe de mure cu frunze aspre, cu ramuri lungi, spinoase, ce produc cu siguranță cele mai bune fructe pe care le poate minca un om cu gust rafinat. Vorbesc despre acei frumoși ciorchini de mure sălbatice, foarte parfumate, din cauză că se află în vecinătatea levănțichii și rozmarinului. Îți amintești cît sînt de îmbietoare, negre sub frunzele verzi, și cîtă savoare proaspătă — pe jumătate dulce, pe jumătate acrișoară — au ele pentru o gură demnă să le poată prețui ?

Ca toți oamenii ce-ndrăgesc libertatea și hoinăreala, Mederic era un mare mîncător de mure. Mîncîndu-le, era destul de mîndru, întîlnind de-a lungul potecilor doar oameni săraci cu duhul, visători și îndrăgostiți, ce nu le băgau în seamă, ceea ce l-a făcut să tragă concluzia că proștii nu știau să se bucure de ciorchinii savuroși, care erau un ospăț oferit de îngerii paradisiului sufletelor alese de pe acest pămînt. Neștitutorii nu se pricep la un asemenea festin ; ei se simt bine doar la masă, cînd taie cu cuțitul perele proaste care se topesc într-o zeamă limpede. Pe cînd, ca să mănînci mure, îți trebuie vreo douăsprezece calități rare : precizia privirii care să descopere fructele deosebit de delicioase, cele pe care razele și

roua le-au copt bine ; dibuirea spinilor, măiestria de a ști să cauți printre mărăcini fără să te înțepi ; capacitatea de a-ți pierde cu folos timpul, de a le savura o dimineață întreagă, făcînd două sau trei leghe pe o potecă lungă de cincizeci de pași. Trec peste altele la fel de însemnate. Niciodată unii oameni nu vor fi de acord să trăiască această viață de poet : să se hrănească cu aer curat, să cugete sau să doarmă între două îmbrăcături...

Îată de ce Mederic se lăuda că-i plac murele.

Vrejurile în fața cărora se oprise erau încărcate cu o mulțime de ciorchini mari.

Rămase încîntat.

— Tii, Doamne ! spuse el, ce splendoare ! Mure în aprilie, și încă de o asemenea mărime...

Acestea spuse, Mederic își întinse ușor degetele și apucă o mură mare, ce ar fi fost de ajuns să hrănească două vrăbii. O savură încet, apoi plescăi din limbă, dînd din cap cu un aer satisfăcut, precum un băutor care soarbe un vin vechi. Astfel, roadele fiind gustate, își începu prînzul. Mîncăciosul merse din tufiș în tufiș, bucurîndu-se de soare, alegînd fructele din ochi, neștiind la care să se oprească mai întii. Mergînd, vorbea cu voce tare, căci se obișnuise să monologheze în compania tăcutului Sidoniu ; cînd se găsea singur, cu atît mai puțin n-avea rost să se adreseze micuțului, considerînd că prezența acestuia nu prea conta în conversație.

— Micuțul meu, monologa el, nu cunosc o preocupare mai filozofică decît să mănînci mure de-a lungul unei poteci. Este o întreagă ucenicie într-ale vieții. Cîtă îndemînare trebuie să ai ca să atingi ramurile cele mai de sus, care, remarcă el, poartă fructele cele mai frumoase. Le aplec, trăgînd ușor ramurile în jos ; un prostănac le-ar strivi. Eu le las să-și revină, ca să rodească și anul viitor. Mai sînt și spinii, în care se julesc cei neîndemînatici ; în această operațiune delicată, eu îi folosesc să mă agăț de ei. Dacă vrei să judeci un om, să-l cunoști bine, pune-l, cu burta goală, într-o dimineață senină, în fața unei tufe încărcate de fructe. Ah, bietul om ! Pentru a stîrni cele șapte păcate capitale dintr-o conștiință, îți este suficient o mură aflată la capătul unei ramuri înalte.

Și Mederic, plin de bucuria vieții, mîncă, perora, clipea din ochi, pentru a cuprinde mai bine micul său orizont. De altfel, îl

uitase cu totul pe M. S. Sidoniu I, pe Albaștri, toată comedia regală. Regele întruchipat din două persoane își lăsase trupul acolo, iar mintea lui bătea cîmpii, rătăcind printre gardurile vii, petre-
dîndu-și timpul în voie. Așa cum, noaptea, sufletul zboară pe ari-
pile unui vis și se duce să zburde în vreun colț necunoscut, fără
să-i mai pese de închisoarea din care a scăpat. Nu este ingenioasă
această comparație ? Deși m-am ferit să ascund unele sensuri filo-
sofice sub ușorul vâl al acestei ficțiuni, nu-ți este clar ce trebuie
să crezi despre uriașul și piticul meu ?

Însă pe cînd Mederic făcea ochi dulci unei mure coapte, a fost
readus la trista realitate în modul cel mai neprevăzut. Un buldog,
au dintre cei mai mici, se năpusti brusc pe potecă, lătrînd puter-
nic, cu colții albi rînjiți și cu pleoapele însîngerate. Ai observat,
Kinette, ce blînzi și primitori sînt ciinii de la țară ? Aceste animale
credincioase, cînd primesc din partea omului binefacerile educa-
ției, dobîndesc în gradul cel mai înalt sentimentul proprietății.
Pentru ei, faptul că ai pășit pe pămîntul altuia înseamnă furt. Al
nostru, care l-ar fi sfîșiat pe Mederic pentru puținul noroi pe care-l
ia pe talpă un trecător, deveni furios văzîndu-l mîncînd murele
crescute la voia întîmplării, ploii și soarelui. Se năpusti cu botul
deschis.

Cu siguranță că Mederic nu-l aștepta. Pe bună dreptate ura
acest soi de animale mari, cu înfățișare fioroasă, care sînt printre
viețuitoare ceea ce sînt jandarmii pentru oameni. Începu să fugă
cît îl țineau picioarele, îngrozit de urmările acestei întîlniri neplă-
cute. Nu putu sta mult pe gînduri în această împrejurare, dar cum
avea din obișnuință o logică bună, deși zăpăcit de cele întîmplate,
făcu următorul raționament : „Acest ciine are patru labe, eu am
două slabe și mai puțin dibace — deci : El poate fugi mai mult
și mai repede ca mine — voi fi înghițit... nu este decît o chestiune
de timp“. Acest deznodămînt făcu să-l treacă fiorii. Se întoarse
și văzu buldogul la o distanță de vreo zece pași ; alergă mai-repede,
buldogul alergă și mai repede ; sări peste un șanț, buldogul sări și
el șanțul. Gîfiind, cu brațele deschise, alerga în neștire, simțînd
cum colții ascuțiți i se vor înfige în carne și, cu ochii închiși, vedea
lucind în umbră două pleoape sîngerînde. Lătratul ciinelui îl hăr-
țuia, parcă-l strîngea de gît, așa cum valurile îl îneacă pe om.

Încă două salturi, și s-a zis cu Mederic. Aici, permite-mi, Ninor, să mă pling de puținul ajutor pe care mintea noastră ni-l dă cînd ne aflăm la ananghie. Întreb unde-i era capul lui Mederic, cînd trupul lui n-avea decît două picioare nevolnice să-l servească ? Ce bine e să o iei la sănătoasa pentru a scăpa ! Toți fac la fel. Dacă mintea lui n-ar fi umblat hoinară, istețul copil, fără să gîfîie atît și nici să riște o pleurezie, de la primii pași s-ar fi urcat liniștit într-un copac, așa cum făcu după un sfert de oră de fugă nebună. Aceasta numesc eu o sclipire de geniu ; inspirația îi veni ca din senin. Cînd se văzu încălecat pe o cracă groasă, se miră că nu se gîndise la un lucru atît de simplu.

Buldogul, în avîntul său furios, se izbi puternic de copac, apoi se roti în jurul trunchiului, lătrînd feroce. Mederic își veni în fire și-și regăsi glasul.

— Vai ! vai ! strigă el, micuțul meu Sidoniu, mă vād pedepsit de-a binelea, fiindcă am vrut să hoinăresc fără paza pumnilor tăi. Iată cum se dovedește încă o dată că nu ne putem lipsi unul de celălalt ; prietenia noastră este opera providenței. Ce faci tu departe de mine, avînd doar brațele ca să te poți descurca ? Ce mă fac eu, așezat pe o cracă, fără să pot trage o scatoalcă peste bot acestui animal nesuferit ? ! Vai ! Vai ! s-a zis cu noi !

Buldogul, obosit de atîta lătrat, se așază pe labelle dinapoi, cu gîtul alungit și buza răsfrîntă. Îl privea fix pe Mederic, fără să se miște din loc. Acesta, yăzînd că animalul stătea cu atenția încordată, crezu că-l invită să vorbească. Dornic să se facă ascultat o dată în viață, se hotări să profite de un asemenea auditoriu. De altfel, nu avea la îndemînă decît cuvinte pentru a ieși din încurcătură.

— Prietene, spuse el cu o voce mieroasă, nu vreau să te mai rețin. Du-te la treburile tale. Îmi voi găsi singur drumul. Îți mărturisesc chiar că la cîteva leghe de aici există un popor bun, căruia absența mea îi provoacă cele mai mari griji. Sînt rege, dacă e nevoie să-ți spun totul. Trebuie să știi că regii sînt podoabe prețioase, pe care mulțimea nu vrea să le piardă. Retrage-te deci. Nu ar fi normal să obligi istoria să scrie într-o zi că încăpățînarea prostească a unui cîine a fost de ajuns să răstoarne un imperiu. Vrei un loc la curtea mea ? Să fii paznicul cîrnurilor la palat ? Spune,

ce sarcină să-ți ofer, ca Excelența Voastră să binevoiască să se îndepărteze ?

Buldogul nu se mișca. Mederic crezu că-l cîștigase, momindu-l cu un titlu oficial ; se prefăcu că vrea să coboare. Cu siguranță că buldogul nu era ambițios, căci începu din nou să urle, repezindu-se spre copac.

— Să te ia dracul ! șopti Mederic.

Nemaiavînd ce spune, își scotoci buzunarele. Acesta e un mijloc prin care oamenii reușesc în general în raporturile dintre ei. Dar, apucă-te să-i arunci o pungă cu bani unui cîine, decît dacă vrei doar să-i faci un cucui. Mederic nu era, de altfel, omul care să țină bani la ciorap. În sinea lui, considera banii absolut inutili, întrucît trăise întotdeauna din schimbul în natură. Descoperi ceva mai bun decît un pumn de bănuți, adică găsi o bucată de zahăr. Cum eroul meu era din firea lui foarte mîncăcios, nu trebuie să te mire această descoperire. Țin să observi cum amănuntele acestei povestiri se împletesc atît de firesc, încît par adevărate.

Mederic, ținînd bucata de zahăr între două degete, o arătă cîinelui, care-și deschise botul fără să stea pe gînduri. Atunci, urmăritul coborî încet. Cînd ajunse aproape de pămînt, lăsă să-i cadă prada ; cîinele o prinse din zbor, o înghiți dintr-o dată și, fără să-și lingă botul, se repezi spre Mederic.

— Ah ! banditule, strigă acesta urcîndu-se repede pe cracă, îmi mănînci zahărul, și vrei să mă muști ! Ei, grozavă educație mai ai. După cît se vede, este elevul fidel al egoismului stăpînilor săi ; slugarnic în fața lor și mereu flămînd de carnea trecătorilor.

VII

UNDE SIDONIU DEVINE VORBĂREȚ

ERA GATA să continue pe acest ton, cînd deodată auzi în spatele lui înălțîndu-se un vuiet surd, asemănător rostogolirii îndepărtate a unei cataracte. Nici o adiere de vînt nu clintea frunzele ; riul din vecinătate curgea mult prea încet, pentru a-și per-

mite asemenea glume. Mirat, Mederic îndepărtă ramurile, uitându-se întrebător în zare. În primul moment nu văzu nimic ; în acea parte, cîmpia se întindea cenușie și goală, un fel de șes ce se desfăcea din colină în colină, pînă spre munții cu care se învecina. Vuietul creștea însă mereu, și de aceea se uită mai atent. Atunci, observă ivindu-se dintr-un clin de pămînt o stîncă cu o formă ciudată. Stîncă aceasta — căci era greu s-o iei drept altceva decît o stîncă — avea exact forma și culoarea unui nas, dar a unui nas colosal. Îndreptat cu disperare spre cer, acest nas părea tulburat în liniștea sa de o mare durere. Cu siguranță, zgomoțul venea de la acest nas.

După ce examinează cu atenție stîncă, Mederic șovăi un moment, nevenindu-i să-și creadă ochilor. În sfîrșit, venindu-și de-acasă, nu se mai îndoi :

— Hei ! micuțul meu ! strigă el mirat, de ce dracu' se plimbă singur pe cîmpie nasul tău ? Să mor, dacă nu-i gata să se prăpădească de plîns ca un vițel dus la tăiere !

La auzul acestor cuvinte, nasul — de necrezut, dar împotriva oricăror aparențe stîncă nu era altceva decît un nas — începu să se miște într-un mod jalnic. Se întîmplă ceva ca o surprare de tereu. Un bloc de piatră lung, cenușiu, ce semăna destul de mult cu un obelisc imens, culcat pe pămînt, se zvîrcoli, ridicîndu-se dintr-un capăt, îndoindu-se din celălalt. Apăru un cap, apoi se contură un piept — totul pus pe două picioare care, deși nemăsurate, tot picioare s-ar fi numit în toate limbile, oricît de vechi sau de moderne.

Sidoni, îndreptîndu-și membrele, se așează în capul oaselor, cu mîinile la ochi, cu genunchii depărtați. Plîngea în hohote, de ți se rupea inima.

— Of ! Of ! spuse Mederic, știam eu că nu-i pe lume altul decît micuțul meu care să aibă un nas cu asemenea aspect. Un nas pe care-l cunosc cum cunosc clopotnița din satul meu. Hei ! bietul meu frățior, avem deci și noi necazuri mari. Îți jur că vroiam să lipsesc cel mult zece minute ; dacă mă găsești după zece ore, vina o poartă doar soarele și tufele încărcate cu mure. Le vom ierta. Ia aruncă-l cit colo pe buldogul ăsta : vom sta mai liniștiți de vorbă.

Sidoniū, plingînd întruna, întinse braţul, apucă buldogul de ceafă. Îl răsuci o clipă în aer şi-l zvîrli schelălăind şi zvîrcolindu-se, drept în cer, cu o viteză de mai multe mii de leghe pe secundă. Mederic simţi cea mai mare plăcere văzînd această ascensiune. Urmări animalul cu privirea. Cînd îl văzu că intră în sfera de atracţie a lunii, bătu din palme, feliicitîndu-şi tovarăşul că, în sfîrşit, populase acest sateliţ, spre marea fericire a viitorilor astronomi.

— Spune, micuţul meu, zise el sărînd la pămînt, ce fac oamenii noştri ?

La această întrebare, Sidoniū izbucni şi mai tare în gemete, clătînînd din cap şi mînjindu-şi faţa de lacrimi.

— Ei, reluă Mederic, oare oamenii noştri au murit ? I-ai măturat oare de pe faţa pămîntului într-o clipă de plictiseală, gîndindu-te că pot fi alungaţi ca şi monarhii ?

— Frate, frate, plînse în sughiţuri Sidoniū, supuşii noştri s-au purtat urît.

— Adevărat ?

— S-au infuriat pentru nimic.

— Bădărăanii !

— ...şi m-au dat afară..?

— Mizerabilii !

— ...aşa cum nici un senior nu a alungat un lacheu.

— Ia te uită unde stătea aristocratul !

La fiecare pauză, Sidoniū scotea un oftat adînc. Cînd ajungea la capătul frazei, nu-şi mai putea stăpîni emoţia, şi izbucnea din nou în plîns.

— Micuţul meu, reluă Mederic, fără îndoială, pentru un stăpîn este jalnic să fie dat afară de supuşii săi, dar nu vîd de ce să fii atît de trist. Dacă durerea ta nu mi-ar dovedi o dată mai mult sufletul tău minunat şi neştiinţa ta despre relaţiile sociale, te-aş certa că te-ai mîhnit pentru o întîmplare atît de banală. Într-una din zilele următoare vom citi istoria ; şi vei vedea că este un vechi obicei al mulţimii de a trata cu brutalitate pe prinţii pe care nu-i mai doreşte. În ciuda spuselor unora, Dumnezeu n-a avut niciodată ciudata fantezie de a crea o specie anume, în scopul de a impune fiilor săi stăpîni aleşi de el din tată în fiu. Să nu te miri deci dacă cei conduşi vor să devină la rîndul lor conducători, pentru că orice

om are dreptul de a avea această ambiție. Asta te ajută să poți privi mai logic nefericirea ta. Hai, șterge-ți lacrimile. Ele ar fi bune pentru un om slab, un vanitos nutrit cu laude, care și-a uitat meseria de om, exercitînd-o prea mult timp pe cea de rege ; dar noi, monarhii de ieri, știm încă să mergem, fără o altă escortă decît umbra noastră, și să trăim sub soare, neavînd drept regat decît țărîna de sub picioarele noastre.

— Ei, răspunse Sidoniu cu un glas plîngăreț, vorbești în dodii. Ce mai încoace și-ncolo, îmi plăcea meseria de rege. Mă băteam cu pumnii, îmbrăcam în fiecare zi hainele de sărbătoare, dormeam pe finul proaspăt. Poți spune orice, eu vreau să plîng.

Și plînse ; apoi, oprindu-se deodată în mijlocul unui hohot, spuse :

— Uite cum s-au petrecut lucrurile...

— Micuțul meu, îl întrerupse Mederic, devii vorbăreț : disperarea nu-ți priește.

— Azi-dimineață, pe la orele șase, în timp ce visam nevinovat, m-a trezit o larmă mare. Am deschis un ochi. Mulțimea care-mi înconjura culcușul părea foarte agitată, așteptînd trezirea mea pentru a auzi vreo cugetare aleasă. Bine, mi-am spus eu, asta-i treaba lui Mederic ; să mai dorm puțin. Și am adormit din nou. După cîteva minute, am simțit cum supușii mei mă trag respectuoși de colțul cămășii regești. A trebuit să-mi deschid amîndoi ochii. Mulțimea devenea nerăbdătoare. Ce-o fi făcînd fratele meu Mederic ? mi-am zis eu, prost dispus. Și, gîndind așa, m-am așezat în capul oaselor. Văzînd asta, oamenii care mă înconjurau au scos un murmur de satisfacție. Mă înțelegi, frate ? Nu-i așa că știi să povestesc cînd se ivește prilejul ?

— Perfect, dar dacă ai să povestești în ritmul acesta, nu termini nici pînă mîine. Ce vroia mulțimea ?

— Ah ! uite, cred că nu am înțeles prea bine. Un bătrîn s-a apropiat, trăgînd după el o vacă legată cu o sfoară. Mi-a așezat-o la picioare, cu capul îndreptat spre mine. În dreapta și în stînga animalului, de-o parte și de alta, s-au format două grupuri ce-și arătau pumnii unii altora. Cei din dreapta strigau : „E albă !“ Cei din stînga : „E neagră !“ Atunci bătrînul, făcînd multe plecăciuni, mi-a spus pe un ton umil : „Sire, este neagră, sau albă ?“

— Dar, întrerupse Mederic, asta era o înaltă filozofie. Vaca era neagră, micuțul meu ?

— Nu tocmai.

— Atunci era albă ?

— O ! nici așa. De altfel, la început îmi păsa prea puțin de culoarea animalului. Era treaba ta să răspunzi, eu nu trebuia decît să privesc. Dar tu nu răspundeai. Eu, crezînd că-ți pregătești discursul, eram gata să adorm din nou, pe furiș. Bătrînul, care se înclinase pînă la pămînt ca să primească răspunsul meu, simțînd mîncărîmi pe șira spinării, îmi tot repeta : „Sire, este albă, sau neagră ?“

— Micuțul meu, îți dramatizezi povestirea, după toate regulile artei. Dacă voi avea timp, voi face din tine un autor de tragedie. Dar continuă.

— „Ah ! leneșul ! îmi spusei, în sfîrșit, doarme regește.“ Între timp, mulțimea devenea din nou nerăbdătoare. Trebuia să te trezesc, cît mai încet posibil, fără ca să se observe. Mi-am strecurat degetul în urechea stîngă ; era goală. L-am strecurat în urechea dreaptă : tot goală. La aceste gesturi, mulțimea s-a supărat.

— Drace ! micuțul meu, nesocotești chiar într-atîta mimica ? A te scărpinga în ureche înseamnă că ești în încurcătură ; și tu, cînd trebuie să faci o judecată te scarpini în amîndouă !

— Frate, eram foarte tulburat. M-am sculat, fără să mai țin seamă de nimeni, m-am scormonit tare prin buzunare, prin cele de la cămașă, de la pantaloni, peste tot. Nimic în buzunarele din stînga, nimic în buzunarele din dreapta. Fratele meu Mederic nu mai era cu mine. Am sperat un moment să-l întîlnesc plimbîndu-se în vreo cută a hainei. Am căutat prin cusături, am controlat fiecare din ele. Nimic. Mederic nu mai era, nici în hainele mele și nici în urechile mele. Mulțimea, uimită de aceste simple manevre, bănuî fără îndoială că-mi caut motive prin buzunar ; așteptă cîteva minute, apoi începu să mă huiduiască, fără nici un respect, ca și cum aș fi fost ultimul dintre bădărani. Recunoaște, frate, trebuia să ai cap serios ca să poți scăpa teafăr dintr-o situație ca asta.

— Recunosc bucuros, micuțul meu. Și vaca ?

— Vaca ! Într-adevăr, vaca mă punea în încurcătură. Cînd am avut trista certitudine că va trebui să vorbesc în public, am făcut apel la cît mai mult bun simț posibil, pentru a privi vaca și a o

vedea fără nici o părtinire. Bătrînul se sculase și, strigînd cu o voce furioasă, începu iar să mă piseze cu întrebarea aceea a lui, reluată în cor de mulțime : „Este albă ? sau este neagră ?“ În sufletul și în conștiința mea, frate Mederic, ea era neagră și albă, de amîndouă culorile împreună. Observam că unii o vroiau neagră, ceilalți albă, și tocmai aceasta mă frămînta.

— Ești slab cu duhul, micuțul meu. Culoarea obiectelor depinde de poziția oamenilor, Cei din stînga și cei din dreapta, nevăzînd în acel moment decît o parte a vacii, aveau în egală măsură dreptate, înșelîndu-se în același timp. Tu, privind-o din față, o judecai sub un alt unghi. Era cel bun ? N-aș îndrăzni să spun, căci, observă, cineva așezat la coadă ar fi putut emite a patra judecată, tot atît de logică precum primele trei.

— Ei ! frate Mederic, de ce filozofezi atîta ? Nu pretind să fiu singurul care are dreptate. Spun numai că vaca nu avea părul de o singură culoare. Era bălțată. Și pot afirma cu siguranță acest lucru, pentru că l-am văzut. Primul meu gînd era să comunic mulțimii acest adevăr care-mi sărea în ochi, și am făcut-o cu amabilitate, avînd naivitatea să cred că hotărîrea mea era cea mai bună, căci ea trebuia să mulțumească toată lumea și să nu supere pe nimeni.

— Ei și ? Ai vorbit ?

— Puteam să tac ? Mulțimea era acolo, cu urechile ciulite, însetată să audă, precum pămîntul de apă după două luni de secetă. Hîtrii, văzîndu-mi aerul încurcat de prostănac, strigau că îmi pierise gîlasul... Mi-am răsucit de șapte ori fraza în gură ; apoi, închizînd pe jumătate pleoapele, desfăcînd brațele, am pronunțat aceste cuvinte cu tonul cel mai dulce posibil : „Iubiții mei supuși, vaca este și neagră și albă, de amîndouă culorile“.

— Oh ! micuțul meu, la ce școală ai învățat să faci un discurs dintr-o singură frază ? Ți-am dat vreodată vreun exemplu rău ? Aveai cu ce umple două volume, și ai aruncat tot miezul observațiilor tale în treisprezece cuvinte ! Aș jura că au înțeles : discursul tău era jalnic !

— Te cred, frate. Deși vorbisem foarte încet, toți, bărbați, femei, copii, bătrîni și-au astupat urechile, privindu-se îngroziți, ca și cum ar fi auzit tunetul descărcîndu-se deasupra capetelor lor ; apoi au început să strige tare : „Ei ! care este bătăranul care-și

permite asemenea răgete ! Ni s-a schimbat regele. Acest om nu este stăpînul nostru blind, a cărui voce suavă ne încinta urechile. Pleacă repede de aici, uriaș moșic, bun cel mult să ne sperii fetele cînd plîng. Auziți, imbecilul, să declare această vacă și albă, și neagră ! Ba că-i albă, ba că-i neagră. Vrea să-și bată joc de noi, afirmînd că este neagră și albă ? Hai, șterge-o repede ! Oh, ce pereche de pumni nătingi ! Cum își poartă de urît aceste podoabe, legănîndu-le prostește, ca și cum n-ar ști ce să facă cu ele. Zvirle-le, ca să fugi mai repede. Ne-ai vindeca, de a mai dori un rege, dacă am putea să ne vindecăm de această boală. Hai, șterge-o cît mai repede ! Piei din regat ! De unde ne-a venit ideea să îndrăgim oamenii înalți de mai mulți stînjeni ? Nimic nu-i mai artistic alcătuit decît ființele mărunte. Vrem un om mititel !“

Sidoniu, amintindu-și această scenă zgomotoasă, nu-și putu stăpîni emoția și-l podidiră din nou lacrimile. Mederic nu mai scoase un cuvînt, căci „micuțul“ său prieten cu siguranță aștepta să fie consolată pentru a se întrista și mai mult.

— Mulțimea, reluă el, după un moment de tăcere, mă împingea încet, în afara teritoriului. Mă retrăgeam pas cu pas, fără să mă gîndesc să mă apăr, nemaiîncercînd să-mi dezlipesc buzele, căutînd să-mi ascund pumnii care provocau asemenea huiduieli. Tu știi că de felul meu sînt foarte timid, și nimic nu mă supără mai mult decît să văd cum o întreagă gloată se preocupă de mine. Așa că, atunci cînd am ajuns în plin cîmp, m-am hotărît pe dată : am întors spatele cîrtitorilor și-am început să alerg cît mă țineau picioarele. Fuga mea i-a supărat mai tare decît se supăraseră cu două minute înainte, cînd mă retrăgeam încet. M-au făcut laș, mi-au arătat pumnul, uitînd că riscau să-mi amintesc de ai mei, și sfîrșiră prin a da cu pietre în mine cînd ajunsesem prea departe, pentru a mai putea pune mîna pe mine. Vai, frate Mederic, iată prin ce întîmplări jalnice am trecut !

— Ei, curaj ! răspunse cu înțelepciune Mederic. Să ne sfătuim. Ce-ai zice să le administrăm o ușoară pedeapsă, nu ca să revină la îndatoririle lor față de noi — căci în fond nu sînt obligați să ne păstreze dacă nu le sîntem pe plac — ci pentru a le arăta că oameni ca noi nu pot fi dați afară, fără ca acei care o fac să nu fie pedepsiți. Ce-ai zice de o scurtă aversă de palme ? !

— O ! spuse Sidoniu, asemenea pedepse se citesc în istorie ?

— Da. Uneori regii distrug un oraș, altele orașele decapitează regii. E o gingașă reciprocitate. Dacă asta te poate distra, îi vom bate pe cei pentru care ne băteam ieri.

— Nu, frate, n-ar fi o treabă bună. Fac parte din categoria celor cărora nu le place să mănânce puii din coteț.

— Bine, micuțul meu. Drept moștenire, să ne facem regretați de regele care ne va urma. De altfel, acest regat era prea mic ; nu te puteai mișca fără să-i treci hotarele. Ne-am distrat destul cu fel de fel de fleacuri. Trebuie să căutăm cât mai repede Țara celor Fericiți, care este o împărăție mare, unde vom domni liniștiți. Mai ales că mergem împreună. Vom folosi cîteva dimineți pentru a ne desăvîrși educația, pentru a ne face o idee precisă despre această lume, din care vom guverna o parte. Ne-am înțeles, micuțul meu ?

Sidoniu nu mai plîngea, nu mai gîndea, nu mai vorbea. Pentru o clipă, lacrimile îi treziseră gîndirea în creier și cuvintele pe buze. Acum toate pieriseră dintr-o dată.

— Ascultă, și nu răspunde, adăugă Mederic ; vom sări peste regatul nostru de ieri, și ne vom îndrepta pre Orient, în căutarea regatului nostru de mîine.

VIII

DRĂGĂLAȘA FLOARE A PRIMĂVERII, REGINA ȚĂRII CELOR FERICIȚI

A VENIT TIMPUL, Ninon, să-ți povestesc minunățiile Țării celor Fericiți. Iată amănuntele pe care Mederic le deținea de la o pasăre, un căldăraș, prietenul lui.

Țara celor Fericiți este situată într-o lume pe care geografia nu au putut-o încă descoperi, dar pe care au cunoscut-o inimile bune din toate timpurile, pentru că o vizitaseră de nenumărate ori în vis. Nu pot să-ți spun nimic despre mărimea ei, înălțimea munților, lungimea fluviilor ; hotarele ei nu sînt bine stabilite

și pînă astăzi în această țară norocoasă știința Geometriei constă în a măsura pămîntul în parcele mici, după nevoile fiecărei familii. Floarea Primăverii nu domnește veșnic, așa cum ai putea crede, floarea are spinii ei, cîmpia este presărată cu stînci mari ; înserările sînt urmate de nopți întunecate, după care zorile sînt albe. Rodnicia, climatul sănătos, suprema frumusețe a acestui ținut provin din admirabila armonie, din echilibrul savant al elementelor. Soarele coace fructele pe care ploaia le-a făcut să crească ; noaptea odihnește ogorul muncii ce rodește ziua. Niciodată cerul nu pîrjolește recolta, niciodată frigul nu oprește riurile în drumul lor. Nici un element nu este învingător ; totul se echilibrează pentru a contribui la ordinea universală, astfel încît această lume, în care intră în egală măsură toate influențele contrarii, să fie o lume a păcii, a dreptății și a datoriei.

Țara celor Fericiți este foarte populată ; de cînd ? nu se știe... O natură armonioasă, mereu aidoma cu ea însăși, a influențat caracterul locuitorilor ; ei au, ca și ea, un suflet bogat în simțiri, accesibil tuturor sentimentelor. Acest suflet, în care cea mai mică pasiune în plus ar aduce furtuni, se bucură de un calm de neclintit, prin justa repartiție a atributelor sale.

Vezi tu, Ninon, nu-i vorba aici de îngeri, și lumea lor nu este un paradis. Un visător din țările noastre calde nu s-ar acomoda bine în aceste regiuni temperate, în care inima trebuie să bată cu o mișcare regulată, sub adierile unui aer curat și călduț. El ar disprețui aceste zări liniștite, scăldate de o lumină albă, fără furtuni, fără amiezi cu soare orbitor...

La un astfel de popor nu pot exista ierarhii prea mari. Se mulțumesc să trăiască, fără să se separe în caste dușmane...

Deci, nici mici, nici mari, nici bogați, nici săraci ; fără demnitari, fără trepte sociale — unii sus, alții jos, și unii îmbrîncindu-i pe ceilalți ; o lume lipsită de griji, trăind într-o liniște afectuoasă și înțeleaptă. Totuși, la început, pentru a nu fi arătați cu degetul de către vecinii lor, își sacrificaseră ideile, numind un rege. Nu simțeau nevoia ; n-au văzut în această măsură decît o simplă formalitate, chiar o modalitate ingenioasă de a adăposti libertatea lor la umbra unei monarhii. Au ales pe cel mai umil dintre cetățeni, nici prea prost pentru a se înrăi cu timpul, dar suficient de inteligent pentru a se simți fratele supușilor săi. Această alegere a fost

una din cauzele pașnicei prosperități a țării. Odată luată această măsură, uitară încetul cu încetul că există un rege...

Încă de la naștere, drăgălașa Floarea a Primăverii dăduse mai multe dovezi în sprijinul menirei sale. Era făcută pentru a apăra pe cei slabi și pentru a se dedica păcii și dreptății. Nu-ți mai spun că atunci când mama ei îi dădu viață, se văzu pe cer soarele strălucind mai tare și mai multă voieșie pătrunse în inimi. Cu toate acestea, în ziua aceea rîndunelele de pe acoperiș au comentat evenimentul mai tîrziu decît de obicei. Dacă lupii n-au fost înduioșați, deoarece lacrimile de bucurie nu le stăteau în fire, oile ce treceau prin fața ușii au behăit încet, privindu-se cu ochii umezi. Viețuitoarele blinde din acel ținut au trăit o mare emoție care le-a alinat pentru o clipă trista condiție de animale...

Culcată în leagănul ei, Floarea Primăverii, deschizînd ochii, își îndreptă primul său zîmbet mai întîi spre cîinele și apoi spre pisica din casă, așezați de-o parte și de alta a pătuțului, cu o înfățișare gravă, cum le stă bine unor înalți dregători. Îi curse prima ei lacrimă, întinzîndu-și mînuțele spre o colivie unde cînta trist o privighetoare ; cînd, pentru a o liniști, i se dădu fragila închisoare, o deschise și-i reveni surisul, văzînd cum pasărea își întinde larg aripile.

Nu-ți pot povesti, zi cu zi, copilăria ei pe care și-a petrecut-o punînd în apropierea mușuroaielor de furnici pumni de grîu, nu chiar la margine, pentru a nu lua lucrătoarelor bucuria de a munci, dar la o distanță mică, spre a cruța puterile acestor vietăți miciute. A făcut din tinerețea ei o lungă sărbătoare, satisfăcîndu-și nevoia de bunătate, dîndu-i inimii continua bucurie de a împlini binele, de a ajuta pe cei nevinovați : vrăbioi și cărăbuși scăpați din mîinile băieților răi, capre alinate cu o mîngîiere pentru pierderea iezilor, animale domestice hrănite bine cu oase și fierturi, fărîme de piine puse pe acoperișuri, paie întinse pentru insectele naufragiate, binefaceri și dulci cuvinte de toate felurile.

Ți-am spus că a dovedit de mică multă înțelepciune. Mai întîi a fost la ea o pornire a inimii, dar care în curînd, trecînd prin judecata minții, a devenit regulă de conduită. Nu numai bunătatea ei firească a făcut-o să iubească animalele, ci acel bun simț, de care ne servim pentru a domina, a avut pentru ea rara menire de a-i dărui mai multă căldură sufletească, ajutînd-o să înțeleagă

cît de mare nevoie au ființele să fie iubite. Cînd mergea pe poteci cu fetițele de vîrsta ei, își împărtășea uneori aceste principii și era un spectacol încîntător să-l vezi pe acel înțelept cu buze roz, de o naivitate gravă, explicînd discipolilor noul ei crez, care te învăța să întinzi mîna, pe lume, ființelor celor mai năpăstuite. Spunea adesea că altădată îi fusese foarte milă gîndindu-se la animalele fără grai, ce nu ne pot spune păsurile lor ; în primii ani, îi era teamă că, trecînd pe lîngă ele, cînd le era foame sau sete, se poate îndepărta fără să le ajute, lăsîndu-le astfel impresia născătoare de ură că e o fetiță răutăcioasă, lipsită de inimă. De aici, spunea ea, venea toată neînțelegerea între fapăturile de pe pămînt, de la om și pînă la vierme ; nu-și înțeleg deloc graiul, se disprețuiesc pentru că nu se cunosc destul spre a se ajuta ca niște frați.

Adesea, în fața unui bou mare care-și ațîntea asupra ei, ore întregi, ochii săi triști, căutase cu îngrijorare ce putea să dorească această biată făptură ce se uita la ea cu atîta mîhnire. Dar acum, în ceea ce o privea, nu-i mai era teamă că poate fi considerată rea. Cunoștea graiul fiecărui animal ; datora această însușire prieteniei cu dragii ei nefericiți, care o învățaseră, în timpul orelor îndelungate petrecute împreună. Cînd era întrebată cum se deprind atîtea mii de graiuri, pentru a pune capăt oricărei neînțelegeri, ea răspundea cu un surîs blînd : „Iubiți animalele, și le veți pricepe“.

De altfel, raționamentele ei nu erau prea profunde : cugeta cu inima, fără să se complice cu idei filozofice pe care nu le cunoștea. Modul său de a vedea era deosebit prin faptul că, în secolul nostru plin de vanitate, nu considera omul ca singura operă a creației. Ea îndrăgea viața sub toate formele ; vedea ființele — de la cele mai umile pînă la cele mai puternice — împovărate de suferință ; în această frăție a lacrimilor, nu putea deosebi pe cei ce au un suflet, de cei cărora nu li-l acordăm. Doar piatra o ăsa insensibilă ; și încă, în timpul gerurilor aspre din ianuarie, se gîndea la aceste biete pietre cărora trebuie să le fie atît de frig pe șosele. Ea îndrăgise animalele, așa cum ne atașăm de orbi și demuți, pentru că nu vîd și nu vorbesc. Se ducea să caute ființele cele mai nenorocite, din nevoia de a iubi.

Firește, nu avea ideea prostească să creadă în existența unui om ascuns sub pielea unui măgar sau a unui lup ; acestea sînt

invenții absurde ce le putea avea vreun filozof, dar nu puteau intra în capul bălai al unei fetițe. Iată încă un egoist perfect, înțeleptul care a declarat că iubește animalele, pentru că animalele sînt oameni deghizați ! Ea, din fericire, considera animalele pur și simplu drept animale. Le iubea în felul ei naiv, gîndindu-se că ele trăiesc, că simt bucuria și durerea la fel ca noi. Le trata drept surori, înțelegînd însă deosebirea ce există între ființa lor și a noastră, dar spunîndu-și de asemenea că dîndu-li-se viața, au fost create pentru a fi ocrotite...

Întrucît oamenii se declarau foarte mulțumiți, ea se consacră fericirii gîzelor și leilor. Astfel își împlinea nevoia de a iubi.

Trebuie să spunem că dacă în orașe domnea înțelegerea, nu se întimpla același lucru în pădure. Dintotdeauna, Floarea Primăverii încercase o tristă uimire văzînd războiul veșnic pe care-l desfășoară acolo făpturile între ele. Nu-și putea explica cum păianjenul sorbea sîngele unei muște, iar pasărea se hrănea cu păianjenul. Unul din coșmarurile cele mai apăsătoare o cuprindea în timpul urîtelor nopți de iarnă, cînd i se nălucea un fel de horă înspăimîntătoare, un cerc imens ce umplea cerurile, în care erau prinse toate jivinele devorîndu-se unele pe altele ; se învîrtea fără încetare, minat de furia teribilului ospăț. Groaza făcea să apară pe fruntea copilei o sudoare rece, cînd înțelegea că acest ospăț nu se putea termina, că ființele se vor roti veșnic, în mijlocul țipetelor de moarte.

Dar acesta era pentru ea un vis ; iubita fetiță nu era conștientă de legea firească a vieții care nu poate exista fără moarte. Ea credea în puterea suverană a lacrimilor sale.

Iată frumosul proiect pe care-l făuri, în nevinovăția și bunătatea ei, pentru marea fericire a animalelor din regatul său.

Abia ajunsă stăpînă pe putere, puse să se cînte din trompete și să se dea de veste la răsrucea fiecărei păduri, în ogrăzi și în piețele marilor orașe, că orice animal ce se simțea obosit de vagabondaj va găsi azil sigur la curtea drăgălașei Flori a Primăverii. În afară de aceasta, mai anunța că oaspeții, instruiți în arta grea de a fi fericit, după legile inimii și ale rațiunii, se vor bucura de o hrană abundentă, scutită de lacrimi. Și cum iarna se apropia, hrana devenind rară, lupii slabi și insectele friguroase, toate animalele domestice din ținut, pisicile și ciinii rătăcitori, în sfîrșit,

vreo cinci pînă la șase duzini de animale sălbatice, curioase, răs-punseră chemării tinerei regine.

Ea îi găzdui bine într-un hangar mare, dîndu-le toate bunătățile, la care nici nu visaseră. Sistemul de educație era simplu ca și sufletul ei ; el consta din a-și adora elevii, propovăduind exemplul dragostei reciproce. Pentru fiecare animal puse să se construiască despărțituri asemănătoare, fără să se sinchisească de faptul că natura le-a deosebit unele de altele. Le-a așternut paie și iarbă, a pus în fiecare adăpători curate, la înălțime potrivită, iar iarna le-a acoperit cu crengi și vară cu frunze.

Dorind să-i facă pe fiecare să uite cît mai repede viața hoinară, cu bucuriile ei sălbatice, a împrejmuît, cu destul regret, hangarul cu gratii puternice, pentru a le ajuta la convertire, punînd astfel o barieră între spiritul de revoltă al animalelor din afară și buna dispoziție a protejaților săi. Dimineața și seara le vizita, adunîndu-le într-o sală comună, unde le mîngîia după merit. Ea nu le ținea discursuri lungi, dar le stimula la discuții amicale despre fraternitate și abnegație, încurajîndu-le pe cele care îi erau credincioase, muștrînd cu blîndețe pe cele care ridicau prea mult glasul. Scopul ei era de a-i contopi încetul cu încetul într-un singur grup ; spera ca fiecare specie să-și piardă graiul și obiceiurile, să le conducă pe toate, pe nesimțite, la o unitate universală, amestecînd între ele, printr-o continuă conviețuire, diferitele moduri de a vedea și de a auzi. Astfel, puneă pe cei slabi între labelle celor puternici, ajungea să facă să vorbească între ei greerele cu glas subțirel și taurul ce sforăia cu nările larg desfăcute ; îi așeza, alături de ogari, pe iepuri, iar vulpile, chiar în mijlocul găinilor. Dar măsura pe care o considera cea mai abilă a fost aceea de a servi în blidele tuturor una și aceeași hrană. Această hrană neputînd fi nici carne, nici pește, se compunea de obicei pentru toți, zilnic, dintr-un blid cu lapte, mai mult sau mai puțin plin, după pofta oaspeților.

Totul fiind astfel orînduit, drăgălașa Floare a Primăverii așteptă rezultatele. Nu puteau fi decît bune, gîndea ea, întrucît mijloacele folosite erau ele însele excelente. Oamenii din țara ei se declarau din ce în ce mai fericiți, supărîndu-se de îndată ce vreun filantrop căuta să le demonstreze mizeria lor. Animalele, dimpotrivă, își mărturiseau nefericirea, în timp ce se străduiau

să-și făurească o fericire perfectă. Drăgălașa Floare a Primăverii se socotea, fără îndoială, în această perioadă, cea mai bună și cea mai mulțumită dintre regine.

Mederic nu știa mai multe despre Țara celor Fericiți. Prietenul său căldărușul lăsase să se înțeleagă că zburase într-o dimineață frumoasă, din hangarul ospitalier, fără să-i mărturisească motivul acestei fugi inexplicabile. Cinstit vorbind, această păsărică trebuie să fi fost o netrebnică răutăcioasă, căreia nu-i plăcea laptele, preferind soarele și murele.

IX

IN CARE MEDERIC POPULARIZEAZĂ ȘTIINȚELE NATURII ȘI ALTE ȘTIINȚE OARECARE

ÎNTRE TIMP, uriașul și piticul treceau peste cîmpuri, hoinărind sub soare, dornici să ajungă la capătul drumului și uitînd de sine la fiecare cotitură de potecă. Mederic se așezase din nou în urechea lui Sidoniu ; locuința îi convenea din toate punctele de vedere, găsindu-și tot mai bine locul.

Cei doi frați mergeau la întîmplare. Mederic se lăsa dus după voia picioarelor lui Sidoniu, indiferent pe ce drum apucau ; și cum aceste picioare măsurau fără greutate, dintr-un singur pas, douăzeci de grade dintr-un meridian terestru, în prima dimineață călătorii făcuseră de mai multe ori înconjurul pămîntului. Pe la prînz, Mederic, plictisindu-se să tot tacă, nu se putu stăpîni să parcurgă din nou mările și continentele fără să-i dea tovarășului său de drum o lecție de geografie.

— Hei ! Micuțul meu, spuse el, în acest moment milioane de bieți copii, închiși în săli reci, își omoară ochii și mintea începînd să învețe despre lume pe bucăți prăpădite de hirtie, vopsite cu

albastru, verde, roșu, acoperite cu linii, cu nume bizare, ca și cum totul ar fi o știință misterioasă. Este de plins omul care nu poate vedea marile spectacole decât diminuate pe măsura sa. Cîndva, m-am uitat din întîmplare într-una din aceste cărți ce se refereau la ținuturile cunoscute, în douăzeci sau treizeci de file. Este o colecție prea puțin recreativă, bună cel mult să îmbogățească memoria copiilor. De ce să nu le deschizi cartea sublimă ce se întinde în fața noastră, făcîndu-i să citească, dintr-o privire, imensitatea ei ! Din păcate, țincii mamelor noastre nu sînt atît de mari încît să poată cuprinde toată pagina... Ori, de vreme ce soartei îi place să ne pună sub ochi această frumoasă hartă naturală, vreau să profit de o asemenea rară favoare pentru a-ți atrage atenția asupra diferitelor feluri de a fi ale pămîntului.

— Frate Mederic, îl întrerupse Sidoniu, sînt un neștiutor, și mi-e teamă că n-am să înțeleg. Dacă te obosește cituși de puțin să vorbești, este mai bine pentru amîndoi să taci.

— Ca întotdeauna, micuțul meu, îmi spui o prostie. În acest moment sînt considerabil interesat să-ți vorbesc despre cunoștințele umane, căci să o ști, nu-mi propun nimic altceva decît să popularizez aceste cunoștințe. Mai înainte de toate, știi ce înseamnă să popularizezi ?

— Nu. Și chiar dacă spun o nouă prostie, expresia pe care ai folosit-o mi se pare barbară.

— A populariza o știință, micuțul meu, înseamnă a o simplifica, pentru a o face cît mai pe înțelesul copiilor și celor neștiutori. Iată ce se întîmplă : savanții disprețuiesc adevărurile ascunse sub draperii grele, și le place mai mult adevărul gol-goluț ; copiii, judecînd pe bună dreptate că studiile serioase vin la timpul lor, întotdeauna destul de devreme, continuă să se joace pînă la vîrsta cînd pot urca drumul greu al științei fără să fie legați la ochi ; cei săraci cu duhul, vorbesc de cei ce nu au înțelepciunea să-și astupe urechile, ascultă cînd mai bine, cînd mai rău popularizările foarte frumoase și le bagă cu ghiotura în cap, peste măsură, ceea ce-i prostește cu totul. Astfel, nimeni nu profită de această idee eminamente generoasă, care constă în a pune știința la îndemîna tuturor, nimeni altcineva decît cel mult popularizatorul. El a făcut

un tur de forță. Nu este cuviincios să mă împiedici să fac un tur de forță, micuțul meu, dacă am vanitatea de a dori să fac asta.

— Vorbește, frate Mederic, discursurile tale nu mă împiedecă la mers.

— Iată niște vorbe înțelepte. Micuțul meu, te rog să privești puțin mai atent la cele patru puncte ale orizontului. De la această înălțime, nu distingem oamenii, frații noștri, putem lua ușor orașele lor drept o mulțime de pietre cenușii, azvirlite în fundul unor cîmpii sau pe panta colinelor. Pămîntul văzut astfel oferă un spectacol de o stranie măreție : ici stînci cu creste înalte, colo băltoace de apă în gropi ; apoi, din cînd în cînd cîteva păduri ce aștern pete închise pe albeața solului. Această priveliște oferă frumusețea imenselor orizonturi ; dar omul va găsi întotdeauna mai mult farmec să contemple o colibă rezemată de un șir de stînci, avînd în fața porții un trandafir sălbatec și un fir de apă.

Sidoniu se strîmbă auzind acest detaliu poetic, dar Mederic continuă :

— Se spune că, la intervale mari, cutremure înspăimîntătoare sfărâmă continente, ridică oceanele, schimbă orizonturile. Un nou act începe în marea tragedie a Eternității. În acest moment, mă închipui privind una din lumile anterioare, pe vremea cînd geografii nu existau. Munți fericiți, fluvii bogate, oceane calme, trăiți în pacea miilor voastre de secole, fără nume în fața naturii, forme trecătoare ale unui pămînt ce poate se va schimba mîine. Micuțul meu prieten și cu mine vă privim de sus de tot și nu ne sinchisim de mărimea valurilor, de înălțimea munților și nici de diferitele temperaturi ale ținuturilor. Ciulește urechea, Sidoniu, că fac popularizare mai mult ca oricînd, sînt în miezul geografiei fizice și a globului. Pentru Veșnicie, va trebui să existe tot atîtea lumi diferite cîte transformări vor avea loc. Trebuie să înțelegi aceasta. Dar omul, făptură a unei epoci, nu-și poate închipui pămîntul decît într-un singur fel de existență. De la apariția omului, priveliștea nu s-a schimbat ; este tot așa cum apele ultimului potop au lăsat-o strămoșilor noștri. Iată treaba mea mult simplificată. Noi avem de studiat numai liniile imobile, o anumită configurație clară și sigură. Memoria privirii va fi de ajuns. Uită-te, și vei de-

veni învățat. Harta este frumoasă și cred că ești destul de deștept pentru a deschide ochii.

— Îi deschid, frate, văd oceane, munți, râuri, insule și mii de alte lucruri. Chiar cînd cobor pleoapele, le mai revăd în noapte. Asta trebuie să fie ceea ce ai numit memoria privirii...

Mederic și Sidoniu nu se opreau pentru a sta de vorbă. De vreme ce, la urma-urmei, singurul lor scop era acela de a descoperi Țara celor Fericiți, ei coborau pe glob dinspre miazănoapte spre miazăzi, îl străbăteau din est spre vest, fără să-și permită cea mai mică oprire. Acest mod de a căuta o împărăție avea, desigur, mari avantaje, dar nu s-ar putea spune că era lipsit de necazuri. Sidoniu încă din ajun se expunea la guturai și degerături, trecînd fără tranziție de la căldurile copleșitoare ale tropicelor la vînturile glaciale ale ploilor. Ceea ce îl contraria mai mult era brusca dispariție a soarelui, cînd intra dintr-o emisferă în alta. Nici o conferință de popularizare nu i-ar fi putut explica acest fenomen ce-i producea, din cauza apariției și dispariției luminii, iritarea ochilor, la fel ca într-o cameră în care ai ridica și ai lăsa brusc jaluzelele. Din asta poți să judeci cu ce pași mergeau cei doi prieteni ai noștri. Cît privește pe Mederic, așezat comod în urechea micuțului său prieten, tolănit mai bine decît pe pernele unei trăsuri cu arcuri moi, se îngrijea prea puțin de incidentele de pe drum, ferindu-se doar de frig și de căldură...

Cînd călătorii intrară iarăși în emisfera luminoasă, Mederic scoase nasul afară, repetînd încă o dată : „Privește... iată suprema știință“.

Spunînd aceasta, Mederic se cățăra pe nasul lui Sidoniu, acest nas pe care-l comparase atît de bine cu clopotnița din satul său. Se așează călare pe vîrf, cu picioarele în prăpastie ; apoi se lăsă puțin pe spate, privind, viclean și zeflemitor, pe micuțul său prieten. În sfîrșit, ridică mîna dreaptă cu palma larg deschisă, apăsă ușor cu degetul mare propriul său nas și, întorcîndu-se spre cele patru puncte cardinale, salută pămîntul, agitînd degetele în aer, cum nimeni pe lume nu ar fi putut s-o facă mai elegant.

— Ei, asta-i ! Spuse Sidoniu, nu sînt neștiutori cei pe care-i considerăm astfel. Mulțumesc mult pentru cîte mi-ai spus.

DIFERITE ÎNTÎLNIRI STRANII ȘI NEPREVĂZUTE, PE CARE LE AVURĂ SIDONIU ȘI MEDERIC

CUM SE LĂSĂ SEARA, Sidoniu se opri dintr-o dată. Spun seara, dar mă exprim greșit. Momentele pe care le numim seară și zi nu există pentru oamenii care urmează soarele în mersul lui, făcînd să fie zi și noapte după voința lor. Într-adevăr, călătorii noștri alergau prin lume de circa douăsprezece ceasuri.

— Mă mănîncă pumnii, spuse Sidoniu.

— Scarpină-te, micuțul meu, răspunse Mederic. Nu-ți pot oferi altă ușurare. Dar spune-mi, educația nu ți-a împlînzit firea bătăușă ?

— Nu, frate. La drept vorbind, meseria mea de rege m-a degustat de dat palme. Oamenii pot fi omoriți foarte ușor.

— Iată, micuțul meu, omenia bine înțeleasă. Ei ! mergi odată ! Știi doar că sîntem în căutarea Țării celor Fericiți.

— Știu eu ? ! Sîntem oare într-adevăr în căutarea ei ?

— Dar cum ! nu facem decît asta. Nimeni n-a mers mai drept la țintă. Îți mărturisesc că această Țară a celor Fericiți trebuie, pur și simplu, să fie situată astfel încît ne scapă mereu privirilor. Poate ar fi bine să întrebăm care e drumul.

— Da, frate, să fim atenți pe ce drum apucăm, dacă vrem să ne ducă undeva.

În acel moment, Sidoniu și Mederic se aflau pe un drum mare, nu departe de un oraș. În ambele părți se întindeau parcuri imense, împrejmuite cu ziduri potrivit de înalte, peste care treceau ramuri de pomi fructiferi, încărcate cu mere, pere, piersici apetisante la vedere și care ar fi fost suficiente să asigure desertul unei armate.

În timp ce înaintau, au zărit, rezemat de zid, un bătrîn cu înfățișare sărăcăcioasă. Cînd se apropiară, bietul om se sculă, tirîndu-și picioarele și tremurînd de foame.

— Fie-vă milă, oameni buni, spuse dînsul.

— Vrei milostenie ? ii strigă Mederic. Nu știu, prietene, unde o poți găsi. Te-ai rătăcit, oare, ca și noi ? Ți-am fi recunoscători dacă ai putea să ne arăți Țara celor Fericiți.

— Fiți milostivi, domnii mei ! repetă cerșetorul. N-am mâncat de trei zile.

— N-ai mâncat de trei zile ! spuse mirat Sidoniu. N-aș putea face la fel.

— N-a mâncat de trei zile ! repetă Mederic. Ei, prietene, de ce să încerci o astfel de experiență ? Este universal recunoscut că trebuie să măninci ca să trăiești.

Bătrînul se așează din nou lângă zid și își frecă mîinile, închizînd ochii de slăbiciune.

— Mi-e tare foame, spuse el încet.

— Dar nu-ți plac nici piersicile, nici perele, nici merele ? întrebă Mederic.

— Îmi place totul, dar n-am nimic.

— Bine, prietene, dar ce, ești orb ? Întinde mîna. Acolo, deasupra nasului tău, este o piersică minunată, care ți-ar da laolaltă și băutură, și mîncare.

— Această piersică nu este a mea, răspunse săracul.

Cei doi prieteni se priviră uluiți de acest răspuns, neștiind dacă să ridă sau să se supere.

— Ia ascultă, bătrîne, nouă nu ne place ca cineva să-și bată joc de noi. Dacă ai făcut rămășag să mori de foame, cîștigă-ți-l în voie. Dar dacă, dimpotrivă, vrei să trăiești cît mai mult, mămîncă și mistuie întins la soare.

— Domnule, răspunse cerșetorul, văd că nu sînteți din partea locului. Altfel ați ști că poți să mori de-a binelea de foame, fără să faci nici un rămășag. Aici, unii mănîncă, alții nu. Te afli într-o clasă sau în alta, după cum din întîmplare te-ai născut. De altfel, această stare de lucruri este acceptată de toți. Probabil veniți de foarte departe dacă vă mirați.

— Uite ce povești neobișnuite ! Și cîți sînteți cei ce nu mîncăți ?

— Mai multe sute de mii.

— A ! frate Mederic, întrerupse Sidoniu, această întîlnire mi se pare dintre cele mai stranii și neprevăzute. Niciodată n-aș fi crezut că se pot găsi pe pămînt oameni care să trăiască fără să

mănince. Deci nu mi-ai spus totul în conferința ta de popularizare ?

— Micuțul meu, n-am știut această particularitate. O recomand naturaliștilor drept o nouă trăsătură distinctă ce deosebește specia umană de alte specii animale. Înțeleg acum că în această țară piersicile nu sînt ale tuturor...

Cerșetorul își reluase zîmbetul său blînd și sfișietor. Sta să se prăbușească, fără a mai gîndi la nimic, lăsîndu-se în voia cerului. Bîlbii din nou, cu vocea lui tărăgănată :

— Milostenie, bunii mei domni !

— Milostenia, bătrînule, spuse Mederic, știu unde s-o găsesc. Această piersică nu este a ta, și tu nu îndrăznești să o iei, dînd ascultare astfel legilor țării tale, supunîndu-te ideii de respect al proprietății, pe care ai supt-o odată cu laptele mamei tale. Acestea sînt principiile lumii în care trăiești și care trebuie adînc sădite în oameni, dacă doresc ca eșafodajul acestei societăți ce se clatină să nu se prăbușească la primele atacuri ale spiritului de cercetare. Eu, care nu fac parte din această societate care refuză orice fraternitate cu frații mei, pot încălca legile sale, fără a dăuna cu nimic nici legilor, nici credințelor ei morale. Ia deci acest fruct, mîncînd-l, biet nenorocit. Dacă păcătuiesc, o fac cu bucuria inimii.

Vorbind astfel, Mederic culese piersica și o oferî cerșetorului. Acesta apucă fructul pe care-l privi cu nesaț. Apoi, în loc să-l ducă la gură, îl aruncă peste zid, în grădină. Mederic îl privi fără să se mai mire..

Sidoniu merse cîțiva pași, cu inima îndurerată că abandona astfel un biet muritor de foame. De altfel, nu încerca să-și explice purtarea nenorocitului, dîndu-și seama că trebuie să fie mai om decît era pentru a rezolva o asemenea problemă. La plecare, culese piersica ; privea acum în fața lui, căutînd cu ochii vreun sărac mai puțin scrupulos căruia să i-o dea.

Cum se apropiau de oraș, zări ieșind pe una din porți un alai de nobili bogați ce însoțeau o litieră în care se afla tolănit un bătrîn. Cînd ajunse la zece pași de dînsul, văzu că bătrînul nu avea mai mult de patruzeci de ani, vîrsta nu-i putuse ofili trăsăturile și nici albi părul. Cu siguranță că nenorocitul murea de foame, după fața lui palidă și slăbiciunea ce-i moleșea mădularele.

— Frate Mederic, spuse Sidoniu, oferă-i piersica acestui nevoiaș. Nu înțeleg cum îi lipsesc toate, culcat în catifele și mătase. Dar arată așa de prost, încît nu poate fi decît un sărac.

Mederic gîndea ca și micuțul său prieten.

— Domnule, spuse el politicos omului din litieră, cu siguranță că nu ați mîncat azi-dimineață. Viața are și ea ciudățeniile ei.

Omul deschise ochii pe jumătate.

— Nu mai mănînc de zece ani, răspunse el.

— Ce spuneam eu ! strigă Sidoniu. Nenorocitul !

— Vai ! reluă Mederic, trebuie să fie o suferință îndoită, să-ți lipsească piinea în mijlocul acestui lux ce te înconjoară. Ia, prietene, ia această piersică și potolește-ți foamea.

Omul nici măcar nu deschise ochii, mulțumindu-se să ridice din umeri.

— O piersică... spuse el. Vedeți dacă le este cumva sete purtătorilor mei. Azi-dimineață, servitoarele mele, fete frumoase, cu brațele goale, au ingenunchiat în fața mea, oferindu-mi coșuri cu fructe pe care abia le culeseseră din livezile pe care le am. Mi-reasma acestei hrane mi-a făcut rău.

— Dar nu ești un cerșetor ? îl întrerupse nedumerit Sidoniu.

— Cerșetorii mai mănîncă uneori. V-am spus că eu nu mănînc niciodată.

— Și care este numele acestei boli grele ?

Mederic, care înțelesese în ce consta nenorocirea acestui „nevoiaș” împodobit cu bijuterii și dantele, se simți obligat să-i răspundă lui Sidoniu.

— Această boală este cea a bieților milionari, spuse el. Nu are un nume savant, pentru că leacurile nu au nici un efect asupra lor ; ea se vindecă cu o porție bună de sărăcie. Micuțul meu, dacă acest senior nu mănîncă nimic, este pentru că are prea mult de mîncat.

— Bine ! strigă Sidoniu, iată o lume ciudată de-a binelea ! Dacă nu mănînci, cînd n-ai piersici, înțeleg pină la un punct, dar ca să nu mai mănînci, cînd ai livezi cu pomi fructiferi, refuz să accept acest lucru ca ceva logic. În ce țară absurdă ne aflăm ?

Omul din litieră se sculă pe jumătate, trezit din plictiseala lui de naivitatea lui Sidoniu.

— Domnule, răspunse el, vă aflați în plină civilizație. Deși fazanii costă foarte scump, cîinii mei nu mai vor să-i mănînce. Dumnezeu să vă ferească de ospăturile acestei lumi ! Mă duc la o femeie de treabă pe care o cunosc, ca să încerc să mănînc o felie de pîine neagră. Înfățișarea voastră voioasă mi-a făcut poftă de mîncare.

Omul se culcă din nou, și alaiul se puse încet în mișcare. Sidoniu, urmărindu-l cu ochii, ridică din umeri, clătină din cap, pocni din degete, dînd astfel semne clare de dispreț și de uimire. Apoi pași peste oraș ținînd mai departe în mînă piersica pentru care îi fusese atît de greu să găsească cui s-o dea de pomană.

După vreo zece pași, Sidoniu simți o ușoară opreliște la piciorul stîng. Crezu că pantalonii săi se agățaseră de niște mărăcini. Dar, aplecîndu-se, rămase uimit ; era un om cu o înfățișare hrăpăreață și crudă ce-i împiedeca mersul. Acest om cerea pur și simplu călătorilor să-i dea punga cu bani.

Sidoniu nu mai vedea însă pe drum decît cerșetori infomețați ; milostenia lui de dată recentă era nerăbdătoare să se manifeste. Neauzind bine somația omului, îl apucă de ceafă, ridicîndu-l la înălțimea feței lui, pentru a putea discuta mai ușor.

— Hei, amărîtule, îi spuse el, nu ți-e foame ? Îți dau cu plăcere această piersică, dacă-ți poate alina suferințele.

— Nu mi-e foame, răspunse banditul, care nu se simțea la largul lui. Am ieșit dintr-o cîrciumă bună, unde am băut și mîncat pe trei zile.

— Atunci, ce mai vrei ?

— Ce treabă aș face, dacă i-aș jefui pe trecători doar ca să le iau piersicile ? Dă-mi bani.

— Bani ? ! Și ce să faci cu ei, dacă nu-ți va fi foame trei zile ?

— Vreau să fiu bogat.

Sidoniu, uluit, îl luă pe Mederic în cealaltă mînă. Îl privi grav.

— Frate, îi spuse el, oamenii din această țară s-au înțeles să-și bată joc de noi. Dumnezeu nu poate să fi creat ființe cu atît de puțin bun simț. Iată acum un imbecil care, fără să-i fie foame, oprește pe trecători pentru a le cere punga cu bani, un nebun ce are poftă de mîncare și care încearcă să o piardă devenind bogat.

— Ai dreptate, răspunse Mederic, toate astea sînt ridicule. Dar pari să nu fi înțeles ce fel de cerșetor ții acolo, între degetele tale. Hoții își fac o meserie din a primi doar pomana pe care o iau singuri.

— Ascultă, spuse atunci Sidoniu tilharului, mai întîi află că nu vei avea banii mei, și asta pentru un motiv bine întemeiat. Apoi, consider corect să-ți aplic o ușoară pedeapsă. Chibzuind bine, ceea ce trebuie, aceea voi face ; nu pot să te las să mănîci în liniște, cînd am părăsit acum cîteva clipe un nenorocit murind de foame. Fratele meu Mederic într-o zi îmi va citi codul penal ca să revin să te spînzur conform legii. Azi, mă mulțumesc doar să-ți spăl mura ta urîtă în băltoaca de colo, de la picioarele mele. Să bei pentru trei zile, prietene.

Sidoniu își desfăcu degetele, și hoțul căzu în băltoacă. Un om cinstit s-ar fi înecat ; ticălosul scăpă înotînd.

Călătorii, fără să se mai uite în urmă, continuară să meargă, Sidoniu ținîndu-și mai departe piersica, Mederic reflectînd la ultimele trei întîlniri.

— Micuțul meu, spuse el deodată, vād că acum îți ordonezi destul de corect frazele. Niciodată nu ai vorbit așa de bine.

— Oh ! răspunse Sidoniu, este doar o obișnuință cu care te deprinzi. Nu mă mai bat, ci vorbesc.

— Taci, te rog, vreau să-ți împărtășesc niște cugetări serioase. Refac în gînd trista societate ce ne-a apărut în fața ochilor în mai puțin de o oră : un om cinstit murind de foame, un pungaș cu burta plină pentru trei zile, unul care are puterea, lovit de neputință. Din toate se degajă o mare învățătură.

— Fără învățături, fie-ți milă, frate ! Vreau să cred doar că azi am întîlnit oameni dintr-un soi deosebit, care nu au fost descriși încă de nici un călător.

— Te înțeleg, micuțul meu. Am citit destule amănunte în cărțile vechi. Există țări unde locuitorii n-au decît un ochi în mijlocul frunții, altele unde au corpul pe jumătate om, pe jumătate cal, altele unde capul și pieptul sînt dintr-o bucată. Fără în-doială, noi traversăm, în acest moment, o regiune în care locuitorii au mintea în călcîie, ceea ce-i împiedecă să judece sănătos lucrurile și face ca faptele și vorbele lor să fie deosebit de absurde. Aceștia sînt monștrii. Omul este o ființă superioară.

— Asta-i adevărat, frate Mederic, ne aflăm în țara monștrilor. Uite ! Vezi cum vine spre noi acest al patrulea cerșetor pe care-l așteptam ? Este oare destul de zdrențaros, destul de slab, destul de flămînd, destul de înspăimîntat ? Cu siguranță că acesta calcă pe sufletul lui, așa cum spunea adineaori.

Omul care înainta mergea pe marginea prăpastiei, făcînd, fără să fie obligat, minuni de echilibristică. Venea cu mîinile la spate, cu nasul în vînt, bietul său corp înotînd într-o îmbrăcăminte subțire. Chipul lui exprima nu știu ce amestec neobișnuit de fericire deplină și de suferință. Părea să viseze, cu burta goală, la un mare ospăț.

— Nu mai înțeleg nimic din lumea asta, reluu Sidoniu, dacă acest vagabond nu-mi primește piersica. Moare de foame, și nu-mi pare nici netrebnic, nici om cinstit. Totul este să i-o ofer politicos. Frate Mederic, ocupă-te tu de această treabă delicată.

Mederic coborî pe pămînt. Cînd ajunse pe vîrfurile pantofului lui Sidoniu, omul îl zări.

— Oh ! ce gîză frumoasă ! Prietene, bei rouă, te hrănești cu flori ?

— Domnule, răspunse Mederic, apa curată îmi face rau, și nu pot suporta parfumul fără dureri de cap.

— Ei ! gîza vorbește ! Excelentă întîlnire ! Mă salvezi de la o mare foame, amabil scarabeu.

— Deci, mărturisești că ți-e foame ?

— Foame ? ! Am spus asta ? Desigur, mi-e foame mereu.

— Ai mîncă cu plăcere o piersică ?

— Piersica este un fruct pe care-l stimez pentru pielea sa catifelată. Mulțumesc, nu o pot mîncă. Am cu totul altceva în gînd. În sfîrșit, am găsit ceea ce caut de o oră.

— Asta-i bună, spuse Sidoniu enervat, ce mai cauți, domnule înfometat, dacă nu o bucată de pîine ?

— Bun ! strigă nenorocitul, o a doua descoperire ! Un uriaș în carne și oase. Domnule uriaș, căutam o idee.

La acest răspuns, Sidoniu se așază pe marginea drumului, prevăzînd explicații îndelungi.

— O idee ? Ce fel de mîncare este asta ?

— Domnule uriaș, continuu omul fără să răspundă, sînt poet din naștere. Trebuie să știți că mizeria este mama geniului. Deci

mi-am aruncat banii în rîu. Din acea zi fericită, las în voia proștilor trista grijă de a-și căuta hrana. Eu, care nu mă mai ocup de acest amănunt, caut de-a lungul drumului idei. Mănînc cît mai puțin posibil, ca să am cît mai multe idei geniale. Nu vă irosiți mila, plîngîndu-mă, nu mi-e foame cu adevărat decît atunci cînd nu-mi găsesc ideile dragi. Adineaori, văzîndu-l pe micul dumneavoastră prieten cu o înfățișare atît de curtenitoare, mi-au venit în gînd două sau trei strofe splendide ; un metru armonios, rime bogate, o întorsătură finală de cel mai ales spirit. Închipuiți-vă cît sînt de satisfăcut. Apoi, cînd v-am zărit, cîstit vorbind, m-am temut de consecințele unui asemenea praznic. Aveam în mină o antiteză, o bună și frumoasă antiteză, cea mai fină materie pentru un poet. Vedeți de ce n-aș putea accepta piersica dumneavoastră.

— Doamne ! strigă Sidoniu, după un moment de tăcere, cu siguranță că această împărăție este mai absurdă decît îmi închipuiam. Iată alt soi de nebun.

— Micuțul meu, răspunse Mederic, acesta este un nebun, dar un nebun nevinovat, un cerșetor cu suflet generos, dînd oamenilor mai mult decît primește. Simt ca și el cum îmi plac marile drumuri și frumoasa vînătoare de idei. Să plîngem sau să ridem dacă vrei, văzîndu-l mare și ridicul, dar te rog să nu-l rînduim alături de cei trei monștri dinainte.

— Pune-l unde vrei, frate, reluă Sidoniu prost dispus. Am rămas cu piersica, iar acești patru imbecili mi-au tulburat într-atît părerile despre bunurile de pe pămînt, încît nici nu mai îndrăznesc să mușc din ea.

Între timp, poetul se așezase pe marginea drumului, scriind cu degetul în praf. Un zîmbet frumos îi lumina chipul slab, dînd trăsăturilor sale obosite o expresie copilărească. În visul său, auzi ultimele cuvinte ale lui Sidoniu. Și, ca și cum s-ar fi trezit, spuse:

— Domnule, această piersică vă stingherește într-adevăr ? Dați-mi-o mie. Știu în apropiere un tufiș îndrăgit de vrăbiile din împrejurimi. Mă duc să las acolo darul vostru, și vă asigur că nu va fi refuzat. Mîine voi lua simburele și-l voi sădi undeva pentru vrăbiile ce vor veni în primăverile viitoare.

Luă piersica și începu din nou să scrie.

— Micuțul meu, spuse Mederic, iată că ne-am dat obolul. Ca să fii cu cugetul împăcat, vreau să observi că dăm vrăbiilor ceea ce aparține vrăbiilor. În ce ne privește, întrucît omul nu se bucură de o hrană providențială, vom încerca să nu mai mîncăm ceea ce ne va trimite cerul. Trecerea noastră prin această țară ne-a stîrnit în minte întrebări noi și triste. Le vom studia în curînd. Pentru moment, să ne mulțumim cu căutarea Țării celor Fericiți.

Poetul scria mereu, culcat în praf, cu capul gol sub arșița soarelui.

— Hei, domnule ! strigă Mederic, ați putea să ne arătați drumul spre Țara celor Fericiți ?

— Țara celor Fericiți ? răspunse poetul, ridicînd capul, nici nu puteați întreba pe cineva mai nimerit. Mă duc adesea în acel ținut.

— Ei cum ! O fi prin apropiere ? Am colindat lumea toată fără să-l găsim.

— Țara celor Fericiți, domnule, este pretutindeni și nicăieri. Cei ce merg pe poteci cu ochii deschiși, cei ce-o caută ca pe un ținut al pămîntului, întinzîndu-și sub soare orașele și satele, vor trece mereu pe lîngă ea fără s-o descopere vreodată. Oricît de mare ar fi, ține puțin loc pe acest pămînt.

— Și care este drumul, rogu-vă ?

— Oh ! drumul este simplu și drept. Oricare ar fi țara în care vă aflați, la nord sau la sud, distanța rămîne aceeași, și dintr-un pas îi treceți granița.

— Bine, întrerupse Sidoniu, asta e ceea ce mă interesează. În ce direcție trebuie să fac pasul ?

— În oricare direcție, v-am spus. Lăsați-mă să vă călăuzesc. Mai înainte de toate, închideți ochii. Bine. Acum ridicați piciorul.

Sidoniu, cu ochii închiși, cu piciorul în aer, așteptă o secundă.

— Puneți piciorul jos, porunci din nou poetul. Așa, ați ajuns, domnilor.

Acesta nu se clintise din culcușul său de praf, terminîndu-și liniștit strofa.

Sidoniu și Mederic se aflau chiar în mijlocul Țării celor Fericiți.

O ȘCOALĂ MODEL

— AM AJUNS LA LIMAN, frate ? întrebă Sidoniu. Sînt obosit, am nevoie de un tron ca să mă așez.

— Să mergem înainte, micuțul meu, răspunse Mederic. Trebuie să ne cunoaștem regatul. Țara mi se pare liniștită. Cred că aici în fiecare dimineață ne vom scula tîrziu. În seara asta ne vom odihni.

Cei doi călători treceau prin orașe și sate, uitîndu-se în jurul lor. Intrucît pămîntul îi întristase, găseau o descătușare în zarea limpede, în mulțimea liniștită din acest colț pierdut din univers. Am spus că Țara celor Fericiți nu era un rai cu rîuri de lapte și miere, ci un tărîm de lumină blîndă și de sfîntă liniște.

Mederic înțeluse admirabilul echilibru al acestui ținut. O rază mai puțin, și s-ar fi făcut noapte ; o rază mai mult, și lumina te-ar fi orbit...

Cum înaintau, el și prietenul său găsiră în mijlocul cîmpiei un hambar închis cu gratii. Mederic recunoscuse școala model întemeiată de drăgălașa Floare a Primăverii pentru animalele ei dragi. De mult dorea să cunoască rezultatele acestei încercări de perfecțiune. Îl culcă pe Sidoniu la temelia zidului, apoi amîndoi sprijinindu-și frunțile de gratii au putut privi și urmări în amănunt o scenă stranie, care le desăvîrși educația.

La prima vedere, n-au știut ce ființe ciudate aveau în fața lor. Trei luni de alintări, de dădăceală reciprocă, de hrană frugală, făcuseră pe bieteile animale să fie mereu hămesite de foame. Leii, chelboși și rîioși, păreau ca niște enorme pisici ale nimănui ; lupii țineau capul plecat, mai slabi și mai sfioși decît cîinii rătăcitori. Cît privește celelalte animale cu constituție mai delicată zăceau pe jos claie peste grămadă, lăsînd să li se vadă doar coastele ieșite în afară și boturile alungite. Păsările și insectele erau și mai de nerecunoscut, pierzîndu-și coloratul frumos din înfățișarea lor. Toate aceste biete făpturi tremurau de frig și de foame, nemai-

fiind așa cum fuseseră lăsate pe pământ, dar altminteră perfect civilizate.

Pînă la urmă, cu încetul, Mederic și Sidoniu au recunoscut diferitele animale. Cu tot respectul lor față de progres și binefacerile instrucției, nu s-au putut stăpîni să nu deplîngă aceste vic-time ale binelui. Este trist să vezi cum se nimicește creația naturii.

Între timp, animalele școlii model se tîrîseră gemînd în mijlo-cul hambarului, așezîndu-se în cerc. Ele urmau să țină sfat.

Un leu, ce-și mai păstrase puțin suflu, luă primul cuvîntul :

— Prieteni, spuse el, cea mai scumpă dorință a noastră, a tuturor ce avem fericirea de a fi închiși aici, este să perseverăm pe drumul minunat al fraternității și al perfecțiunii pe care-l urmăm cu rezultate remarcabile.

Un mormăit de aprobare îl întrerupse.

— Nu pot să fac altceva decît să vă prezint minunatul tablou al răsplatei ce va fi acordată eforturilor noastre. Vom fi în viitor toți ca unul, vom vorbi un singur grai, în timp ce sufletul fiecăruia va fi cuprins de bucuria supremă de a nu mai fi el și de a nu ști ce este. Vă dați seama de farmecul acelui ceas, cînd nu vor mai exista deosebiri între noi, cînd toate făpturile vor avea aceleași gînduri, aceleași gusturi și aceleași interese ? O ! prietenii mei, ce frumoasă și veselă va fi ziua aceea !

Un nou mormăit dovedi satisfacția unanimă a adunării.

— Întrucît dorim ca ziua îndeplinirii speranțelor noastre să vină mai repede, continuă leul, ar fi necesar să se ia unele mă-suri urgente ca să mijească zorii ei. Regimul urmat pînă acum este, desigur, excelent, dar îl cred prea puțin substanțial. Înainte de toate, trebuie să trăim, iar noi slăbim mereu ; moartea nu va fi departe dacă, în scopul lăudabil de a ne hrăni sufletele, vom continua să neglijăm hrana trupurilor noastre. Gîndiți-vă că ar fi absurd să încercăm să ajungem în paradisul de care nu ne-am putea bucura, prin însăși natura mijloacelor folosite. Este nece-sară o reformă radicală. Laptele este o hrană foarte moraliza-toare, cu o digestie ușoară, ceea ce îmblînzește în mod deosebit moravurile ; dar sînt de părere că rezum toate părerile spunînd că nu mai putem suporta mai departe laptele, fiindcă nimic nu este mai lipsit de gust și că, la urma-urmei, trebuiește ca masa noastră zilnică să fie mai variată și mai puțin dezgustătoare.

Aceste cuvinte ale vorbitorului au fost primite cu adevărate ovații și scrișniri de măsele.

Era cunoscută ura împotriva laptelui din partea acestor vrednice animale ce trăiau de trei luni de zile numai cu astfel de hrană îndulcită. Blidul zilnic le făcea greață. Ce bună le-ar fi părut puțină fiere !

Cînd se făcu din nou liniște, leul reluă :

— Prieteni, subiectul dezbaterii noastre este deci stabilit. Ținem sfat pentru a suprima laptele, pentru a-l înlocui cu un aliment care să ne îngrășe, care să ne ajute să gîndim bine. În consecință, fiecare din noi vom propune mîncarea noastră, și apoi ne vom decide în favoarea celui care va reuni numărul cel mai mare de voturi. Acest fel de mîncare va fi, din acel moment, hrana noastră zilnică. Cred că este inutil să vă atrag atenția asupra spiritului ce trebuie să vă conducă în alegerea voastră : acesta constă în renunțarea totală la gusturile noastre personale, și căutarea unei hrane care să convină fiecăruia, oferind mai ales garanții morale și sanitare.

În acest punct al alocuțiunii, entuziasmul a fost la culme. Nimic nu-i mai plăcut decît să faci caz de morală dacă burta este umplută în prealabil. Același gînd și o impresionantă unanimitate de sentimente anima adunarea.

Leul, dinspre partea lui, vorbea pe un ton umil și binevoitor. Cu privirea plecată, și-ar fi convertit pînă și pe frații săi din deșert, într-atît oferea un spectacol edificator. Cu un gest, ceru auditorilor să fie atenți și să sfîrșe cu aceste cuvinte :

— Dat fiind îndelungata mea experiență, mă consider îndreptățit să-mi dau primul cu părerea în această materie delicată. O voi face cu toată modestia ce se cuvine unui simplu membru al acestei adunări, dar și cu toată autoritatea unui animal convins de menirea sa. Adică, îmi voi pierde orice speranță în unitatea noastră viitoare, dacă felul de mîncare propus nu va fi acceptat în unanimitate. Din tot sufletul și conștiința mea, reflectînd multă vreme la mîncarea cea mai potrivită, luînd în considerare interesul comun, declar și afirm sus și tare că nimic nu va mulțumi stomacul și inima fiecăruia, ca o felie mare de carne în sînge, mîncată dimineața, o a doua felie la prînz, și a treia seara.

Leul se opri la aceste cuvinte pentru a primi aplauzele pe care considera că le merită din plin. Era de bună credință, și rămase uimit că n-au mormăit cu toții, în semn de aprobare. Adio unanimitate ! Adunarea nu mai aproba cu o dăruire totală. Lupii și alte animale sălbatice, păsările și insectele pofticioase de sînge s-au entuziasmat pentru excelenta alegere. Dar celelalte diferite vietăți ce trăiesc în cîmpii sau pe malul bălților dovediră, prin tăcerea și înfățișarea lor întristată, cît de puțină virtute civiliza-toare acordau cărnii.

Trecură cîteva minute, pline de răceală și nemulțumire. Riscul este mare cînd combați părerea celor puternici, mai ales atunci cînd vorbesc în numele fraternității. În sfîrșit, o oaie mai îndrăzneată decît surorile ei se hotărî să ia cuvîntul.

— Dacă tot sîntem aici, zise ea, pentru a ne spune deschis părerile, dați-mi voie să mi-o spun pe a mea, cu toată naivitatea ce se potrivește firii mele. Mărturisesc că nu am experimentat mîncarea propusă de fratele meu, leul ; poate să fie excelentă pentru stomac și de o rară delicatețe de gust ; refuz să discut acest aspect. Dar cred că această mîncare este vătămătoare în ce privește morala. Una din bazele cele mai puternice ale progresului nostru trebuie să fie respectul față de viață ; nu înseamnă că o respecti dacă te hrănești cu corpuri moarte. Fratele meu, leul, nu se teme că, mînat de entuziasmul său, va dezlănțui un război fără sfîrșit, prin alegerea unei astfel de hrane zilnice, în loc să ajungă la acea unitate frumoasă despre care a vorbit în termeni atît de călduroși ? Știu, sîntem animale vrednice ; nu se pune problema să ne mîncăm între noi. Departe de mine acest gînd rău ! Întrucît oamenii declară că ne pot mîncă, fără să înceteze de a fi suflete bune, ființe după chipul și asemănarea Domnului, tot așa și noi putem mîncă oamenii, rămînînd în același timp niște animale cu simțăminte frățești, ce tind spre o perfecțiune absolută. Totuși, mă tem de tentațiile rele, de forța obișnuinței, dacă într-o zi n-ar mai exista oameni. Așa că n-aș putea vota pentru o hrană atît de imprudentă. Credeți-mă, un singur fel de hrană ne convine, o hrană pe care pămîntul o produce din plin, sănătoasă, răcoritoare, ușor și amuzant de căutat, variată la nesfîrșit. O, ce copioase ospățuri, bunii mei frați ! Lucernă, legume, toate ierburile de pe cîmpuri, toate ierburile de pe munți ! Vorbesc

în cunoștință de cauză, fără gând ascuns, neavînd decît nevino-vata dorință de a trăi fără să ucid. Vă spun adevărul : numai hrănindu-ne cu iarbă putem fi uniți. Oaia tăcu, observînd pe furîș efectul cuvîntării sale. Se pronunțară cîteva slabe adeziuni dinspre partea ce era ocupată de cai, boi și alți mîncători de grăunțe și verdețuri. Cît privește animalele care aprobaseră pă-rerea leului, ele păreau că primesc noua propunere cu un deose-bit dispreț și cu o strîmbătură de rău augur pentru orator.

Un vierme de mătase, cu vedere slabă și lipsit de tact, luă atunci cuvîntul. Era un filozof auster, căruia îi păsa prea puțin de părerea altuia, propovăduind binele pentru bine.

— A trăi fără a omori este o maximă frumoasă. Nu pot decît să aplaud concluziile surorii mele, oaia. Numai că sora mea mi se pare prea pofticioasă. În loc de un singur fel de hrană, ea ne oferă cincizeci ; pare chiar să se complacă gîndindu-se la un prînz princiar, cu feluri numeroase și gusturi diverse. Oare uită că so-brietatea, disprețul față de lucrurile fine sînt virtuți necesare animalelor ce se fălesc cu progresul ? Viitorul unei societăți de-pinde de hrană : a mîncă puțin și dintr-un singur fel, acesta este unicul mijloc de a grăbi apariția unei civilizații înalte, puternice și durabile. Propun deci, în ceea ce mă privește, de a veghea asu-pra apetitului nostru, și mai cu seamă de a ne mulțumi cu un singur fel de frunze. Alegerea nemaifiînd decît o treabă de gust, cred că voi mulțumi pe toată lumea alegînd frunza de dud.

— Ia uite, flecar bătrîn ! strigă pelicanul. Nu sîntem și așa destul de slabi ? Să mai riscăm și colici, hrănindu-ne cu iarbă umedă ? Înfrățește-te cu oaia. Eu gîndesc ca fratele meu leul, doar că mi se pare că face o alegere regretabilă propunînd carnea în sînge. Carnea dă corpului puterea de a face binele, dar prin aceasta înțeleg carnea de pește, albă, delicată ; aceasta este o hrană cu un gust savuros, plăcută tuturor. În sfîrșit — și acest ultim argument trebuie să vă convingă pe toți — mările ocupînd pe glob o suprafață de două ori mai mare decît continentele, n-am putea avea o cămară mai mare. Frații mei vor înțelege aceste motive.

Dar frații se feriră să înțeleagă. Considerară bine-venit pen-tru a încheia dezbaterile să strige cu toții odată. Cîte animale, atîtea păreri ; nici măcar două capete proaste să gîndească la fel,

nici măcar două firi asemănătoare. Fiecare animal începu să gesticuleze, să peroreze, propunînd felul său de hrană, apărîndu-l în numele moralei și al lăcomiei. Dacă stăteai să le ascuți, acceptînd soiurile de hrană propuse, lumea întreagă ar fi ajuns o tocană ; n-a existat nici o materie care să nu fie declarată excelentă, de la frunză pînă la lemn, de la carne pînă la piatră. Adîncă învățătură, cum spunea Mederic arătînd ce este pămîntul, un făt ce nu trăiește decît pe jumătate, în care viața și moartea luptă în vremea noastră cu forțe egale.

În mijlocul hărmălaiei, un pisoi se străduia să facă adunarea să înțeleagă că dorea să comunice un adevăr hotărîtor. Dădu atît de bine din labe și țipă atît de tare, încît pînă la urmă se făcu puțină liniște.

— Hei, spuse el, bunii mei frați, fie-vă milă, încetați aceste discuții ce mîhnesc sufletele duioase. Mi se rupe inima cînd văd această scenă groaznică ! Vai ! sîntem departe de acele moravuri blinde, de acele cuvinte înțelepte, pe care le caut, în ceea ce mă privește, din fragedă pruncie. Grozav subiect de ceartă : o hrană proastă, hărăzită unui trup supus pieirii. Ar trebui să vă vină mîntea la cap. Atunci veți rîde de furia voastră și veți lăsa baltă această poveste păcătoasă. Alegerea, mai mult sau mai puțin fericită, a unui aliment de nimic, nu merită să ne ocupe nici măcar o secundă. Să trăim așa cum am trăit, neavînd grijă decît de reformele morale. Să filozofăm, bunii mei frați, și să sorbim blidul nostru de lapte. La urma-urmei, laptele are un gust foarte plăcut ; îl consider superior felurilor de hrană cu care vreți să-l înlocuiți.

Aceste ultime cuvinte au fost primite cu urlete cumplite. Ideea nefericită a pisoiului sfîrși prin a înfuria animalele, amintindu-le de băutura fadă cu care-și spălaseră măruntaiele timp de trei luni. Le apucă o foame cumplită, ațîțată de toată mînia lor. Natura lor învinsese. Uitară într-o clipă bunele relații ce trebuie să domnească între animale civilizate, și pur și simplu se luară de gît unii pe alții. Cele ce aleseseră carnea, la capătul argumentelor, găsiră mai lesne să convingă prin exemplificări. Altele, neavînd la dispoziție nici grăunțe, nici iarbă, nici pește, nici o altă hrană pentru a se răzbuna, se mulțumiră să servească la răzbunarea fraților lor.

Timp de cîteva minute, avu loc un măcel îngrozitor. Numărul celor flămînzi scădea repede, fără să rămînă pe jos nici un rănit. Luptă simplă, în care nu se ştia unde cad morţii. Abia săturat, cel ce mîncase era mîncat. Toţi se îngrăşau reciproc ; ospăţul începea cu cei mai slabi, pentru a se termina cu cei mai puternici. După un sfert de oră, podeaua era curăţată. Doar zece sau douăsprezece animale sălbatice, aşezate pe labelle dindărăt, se lingeau mulţumite pe bot, ghiftuite, cu ochii pe jumătate închişi, cu membrele moleşite...

— Mederic frate, spuse Sidoniu, iată în faţa noastră zece sau doisprezece ticăloşi, ce au pe conştiinţă o enormă povară de păcate. Au vorbit cît mai bine posibil, dar au acţionat ca nişte secături. Ia să vedem dacă nu mi-au ruginit pumnii.

Spunînd aceasta, izbi cu putere hambarul ; fu o lovitură nemaipomenită, ce năruî grinzile şi făcu ţandări pietrele construcţiei. Fiarele ce mai rămăseseră, fiind singura speranţă de refacere a speciei lor, n-au mai scos un ţipăt. Mederic păru că se întristează la priveliştea acestei execuţii.

— Hei ! micuţul meu, de ce nu m-ai întrebat ? ! Iată o lovitură de pumn după care, ascultă-mă pe mine, vei fi trist şi vei avea remuşcări.

— Ce, n-am izbit bine ?

— Da, după ideea pe care ne-o facem despre bine. Dar, între noi fie vorba, şi asta o spun încet de tot, pentru a nu tulbura o credinţă ce mi se pare necesară, binele şi răul nu sînt creaţiuni umane ? Un lup face chiar o faptă rea cînd mănîncă un miel ? Omul, prieten al mieilor, care i-ar duce o mîncare de legume, n-ar fi mai caraghios decît ar fi lupul vinovat ?... Există anumite legi ale naturii ce scapă judecăţii noastre şi cărora le-am dat numele urît de fatalitate. Noi vrem proteste să acţionăm uneori împotriva naturii...

— Mederic frate, vorbeşte mai limpede, altfel nu voi avea nici o remuşcare cu privire la pumnul pe care l-am tras.

— Înţeleg, micuţul meu. În fond, vreau cu tot dinadinsul să-ţi arăt că răul există ; ceea ce mă scuteşte să-ţi mai demonstrez că binele absolut este imposibil. De altfel, ruinele pe care ne aflăm sînt o dovadă. Dar spune-mi, vroiai să mănînci acele animale sălbatice ?

— Nici nu m-am gîndit. Nu-mi place vînatul mare.

— Atunci, micuțul meu, de ce le-ai omorît ?

La această întrebare, Sidoniu rămase cu gura căscată. Căută un răspuns, pe care nu-l găsi. În ochii săi mari, albaștri, se zugrăvi cea mai vie uimire. Apoi, ca un om care descoperă în sfîrșit un adevăr :

— Bine zici ! strigă el. Lovitura mea de pumn a fost absurdă...

XII

MORALA

SOARELE TOCMAI dispăruse în spatele colinelor dinspre apus. Pămîntul acoperit de o ușoară umbră începuse să ațipească, visător și melancolic. Deasupra zărilor se întindea un cer alb, lipsit de transparentă. Există în fiecare seară un ceas de o adîncă tristețe : nu-i încă noapte, căci lumina se stinge încet, ca și cum i-ar părea rău ; și omul, în acest rămas bun, simte în inimă o vagă îngrijorare, o imensă nevoie de speranță. Primele raze ale dimineții aduc cîntecul pe buze, iar ultimele raze ale soarelui umplu ochii de lacrimi. Este oare gîndul neîmplinirii, gîndul la munca ce trebuie reluată mereu, părăsită fără încetare, este apriga dorință de viață, amestecată cu spaima față de odihna veșnică ? Este oare simțămîntul că toate lucrurile omenești se aseamănă cu această lentă agonie a luminii și a zgomotului ?

Sidoniu și Mederic se așezară pe dărîmăturile hambarului. În locul unde se contopea pămîntul cu cerul, strălucea o stea deasupra crengilor negre ale unui stejar. Și amîndoi priveau această licărire consolatoare, ce străpungea cu o rază de speranță vîlul întunecat al înserării.

O voce care suspina le readuse privirile pe potecă. Printre garduri, o văzură pe drăgălașa Floare a Primăverii venind spre ei, ca o pată albă în întuneric. Înainta cu pași mărunți și părul despletit.

Se așeză lângă Mederic. Apoi, rezemîndu-și capul pe umărul lui, zise :

— O, prietenul meu, ce rele sînt animalele.

Și plîngea cu lacrimi mari, pe care le lăsa să-i alunece pe obraji, fără să le șteargă, stînd cu mîinile încrucișate.

— Bietele de ele, reluă ea, le iubeam ca pe niște surori. Am crezut că prin mîngîierile mele le-am făcut să-și uite dinții și ghearele. E oare atît de greu să nu fi crud ?

Mederic se feri să răspundă. Știința binelui și a răului nu era făcută pentru această copilă.

— Spuneți-mi, întrebă el, nu sînteți dulcea Floare a Primăverii, regina Țării celor Fericiți ?

— Da, răspunse ea, eu sînt Floarea Primăverii.

— Atunci, iubita mea, șterge-ți lacrimile. Am venit să te iau de soție.

Floarea Primăverii își șterse lacrimile. Și, punîndu-și mîinile în mîinile lui Mederic, îl privi drept în față.

— Sînt doar o neștiutoare, spuse ea încet. Iată niște ochi pătrunzători, de care totuși nu mi-e teamă. În ei există o bunătate amestecată cu un fel de batjocură amară. Ai nevoie de mîngîierile mele, pentru a fi mai bun ?

— Am nevoie, răspunse Mederic. Am cutreierat lumea și mă simt obosit...

Toți trei, Floarea Primăverii, Sidoniu și Mederic, tăceau. În jurul lor se așternu o liniște nesfîrșită, umbre enorme, nedesluite, preschimbau cîmpia într-un loc tenebros, cu valuri grele și nemișcate ; deasupra capetelor lor, un cer fără lună, presărat cu stele — boltă neagră străpunsă de găuri aurite. Stînd pe ruinele școlii model, fiecare cufundat în gîndurile sale, avînd lumea la picioare, cugetau în noapte. Floarea Primăverii, gingașă și zveltă, își trecuse brațele în jurul gîtului lui Mederic ; se strîngea la pieptul lui, cu ochii mari deschiși, privind în întuneric. Sidoniu, pe jumătate întins, rușinat și disperat, își ascundea pumnii și se gîndea cu ciudă la el însuși.

Deodată vorbi, iar vocea lui aspră avu un accent de nespusă tristețe.

— Vai, frate Mederic, ce gol îmi este capul, din ziua cînd tu mi l-ai umplut cu gînduri ! Unde sînt lupii mei rîioși pe care-i

ucidam din toată inima, frumoasele mele lanuri cu cartofi pe care le însămînțau vecinii, prostia mea curajoasă, ce mă ferea de visuri urite ?

— Micuțul meu, îl întrebă încet Mederic, îți pare rău de plimbările noastre și știința pe care ai dobîndit-o ?

— Da, frate. Am văzut lumea, și nu am înțeles-o. Tu ai căutat să-mi dai primele cunoștințe, dar lecțiile tale au avut ceva amar ce m-a tulburat. Cînd am pornit la drum, aveam convingeri în-născute, o încredere în poftele mele naturale ; acum, la sosire, nu-mi mai văd clar viața, nu mai știu nici unde să mă duc, nici ce să fac.

— Îți mărturisesc, micuțul meu, că te-am instruit oarecum la întîmplare. Dar spune-mi, din această mulțime de cunoștințe vînturate atît de imprudent nu-ți mai amintești unele adevăruri-adevărate și practice ?

— Ei ! fratele meu Mederic, tocmai aceste frumoase adevăruri sînt cele ce mă necăjesc. Știu acum că pămîntul, fructele și recoltele sale nu-mi aparțin numai mie.; merg pînă acolo încît să pun la îndoială dreptul meu de a mă distra strivind muștele de-a lungul zidului. N-ai putea să mă cruți de cumplitul supliciu al gîndirii ? Lasă, te scutesc acum să-ți ții promisiunile.

— Ce-ți făgăduisem, micuțul meu ?

— Să-mi dai un tron, pentru a-l ocupa, și oameni, pentru a-i ucide. Bieții mei pumni, ce să fac cu ei acum ? Sînt chiar așa de inutili, atît de incomozi ? ! N-aș avea curajul să-i ridic nici măcar asupra unei musculițe. Ne aflăm într-o țară de înțelepți, indiferenți la grandoriile și mizeriile omenești ; fără război, fără curte regală și aproape fără rege. Vai de noi. Iată-ne acum ajunși o biată umbră de monarh. În aceasta stă, fără îndoială, pedeapsa ambiției noastre ridicole. Te rog, fratele meu Mederic, liniștește-mi frămîntările minții.

— Nu te îngrijora și nu te neliniști, micuțul meu, am ajuns la liman. Ne-a fost hărăzit să fim regi, dar acesta este un destin cu care ne vom consola. Călătoriile noastre au dus la minunatul rezultat de a ne schimba ideile inițiale că rostul nostru este de a domina și cuceri. În acest sens, domnia noastră la Albaștri a fost o ucenicie pe cît de aspră, pe atît de sănătoasă. Destinul își are logica sa. Trebuie să mulțumim sorții, pentru că, dacă nu ne-a

putut cruța de regalitate, ne-a dat un regat frumos, mare și cît se poate de roditor, în care vom putea trăi ca oameni cinstiți. Ne vom cîștiga cel puțin libertatea, în calitate de rege onorific, fără să avem grijile funcției ; vom îmbătrîni ca atare, bucurîndu-ne de coroana noastră ca niște zgîrciți, vreau să spun fără a o arăta nimănui ; astfel, viața noastră va avea un țel nobil, acela de a ne lăsa supușii în pace, iar răsplata noastră va fi tihna pe care ne-o vor da chiar ei. Lasă, micuțul meu, nu dispera. Ne vom relua viața fără griji, uitînd toate întîmplările urîte, toate gîndurile rele ale lumii prin care am trecut ; vom fi cu totul neștiutori și nu ne va păsa decît de dragostea noastră. Pe domeniile noastre, iarna la soare, vara sub stejari, voi avea menirea să alint pe drăgălașa Floare a Primăverii, în timp ce dînsa îmi va da două mîngîieri pentru una ; în vremea asta, tu, ca să nu mori de plictiseală punîndu-ți pumnii la odihnă, vei ara cîmpul, îl vei semăna cu grăunțe și vei secera grînele, vei culege viile ; astfel vom mîncea pîinea și vom bea vinul ce ne aparține. Nu vom mai ucide nici odată, nici măcar pentru a ne hrăni. Numai respectînd aceste probleme consimt să fiu considerat savant. Ți-am spus la plecare : „Îți voi croi o soartă atît de frumoasă, că și peste o mie de ani lumea va mai vorbi de pumnii tăi“. Căci plugarii timpurilor viitoare se vor minuna, străbătînd aceste ogoare ; văzînd rodnicia lor veșnică, își vor spune unii altora : „Aici a lucrat pe vremuri regele Sidoniu“. Ți-am prezis, micuțul meu, pumnii tăi trebuiau să fie pumni de rege ; numai că vor fi pumni de rege muncitor, cei mai frumoși, cei mai rari ce pot exista.

La aceste cuvinte, Sidoniu nu-și încăpu în piele de bucurie. Menirea sa, în viața lor comună, i se păru cea mai plăcută, întrucît solicita cît mai multă forță.

— Zău, frate, strigă el, a gîndi este un lucru admirabil, cînd concluzia este înțeleaptă. Iată-mă pe deplin consolată. Sînt rege și domnesc pe cîmpul meu. Nu se putea găsi ceva mai bun. Ai să vezi legumele mele superbe, grîul meu înalt ca stuful, recolta de struguri atît de bogată, încît să poată îndestula o provincie întreagă. M-am născut ca să mă lupt cu pămîntul. Începînd de mîine, voi munci și dormi la soare. Nu mă mai gîndesc la altceva.

Terminînd, Sidoniu își încruciașă brațele, lăsîndu-se furat de somn. Floarea Primăverii privea mereu în noapte, zîmbitoare, cu brațele în jurul gîtului lui Mederic, nemaiauzind decît bătăile inimii lui.

După un timp de tăcere, acesta spuse :

— Micuțul meu, nu-mi rămîne decît să mai țin o cuvîntare. Va fi ultima, ți-o jur. Se spune că orice povestire trebuie să aibă și o morală. Dacă vreodată un biet amărit, sătul de atîta tăcere, își pune în cap să povestească surprinzătoarea istorie a peripețiilor noastre, va face cititorilor săi cea mai proastă impresie, în sensul că întîmplările li se vor părea absurde, dacă vor fi depănate întocmai. Mi-e teamă chiar să nu fie omorît cu pietre, pentru cuvintele prea sincere și purtările eroilor săi. Cum acest amărit se va naște fără indoială într-un tîrziu, într-o societate perfectă din toate punctele de vedere, indiferența și tăgada lui vor jigni, pe bună dreptate, legitima mîndrie a concetățenilor săi. Ar fi deci un act caritabil să căutăm, înainte de a părăsi scena, învățămintele peripețiilor noastre, pentru a ne scuti istoriograful de necazul de a fi luat drept mincinos. Totuși, dacă va da cît de cît dovadă de puțină onestitate, iată ce va scrie pe ultima foaie :

„...Oameni buni ce m-ați citit, va scrie amăritul, nu vă pot da în amănunt cele cincisprezece sau douăzeci de învățăminte ale acestei povestiri. Sînt pentru toate vîrstele, pentru toate clasele sociale. Ajunge doar să vă reculegeți și să dați o justă interpretare cuvintelor mele. Dar adevărata morală, cea mai moralizatoare, cea pe care contez eu însumi să o utilizez pentru viitoarea mea povestire, este aceasta : cînd pornești la drum spre Țara celor Fericiți, trebuie să cunoști drumul, v-ați lămurit ? Cu asta mă simt liniștit“. Ei ! micuțul meu Sidoniu, nu aplauzi ?

Sidoniu dormea. Pe cer, se înălțase luna ; o lumină blîndă umplea zările, albăstrind spațiul, căzînd în pînze argintii din înălțimi, pe cîmpie. Întunericul se împrăștiase, liniștea domnea și mai adîncă. Spaimei ceasului dinainte îi urmasă o tristete senină. În prima rază argintie, Mederic și Floarea Primăverii, îmbrățișați și nemișcați, au apărut în vîrfurile dărîmăturilor, în timp ce la picioarele lor stătea tolănit Sidoniu, peste care tremurau pete mari de lumină.

El deschise un ochi și, pe jumătate adormit, spuse :

— Ia spune, Fratele meu Mederic, unde este fericirea ?

— Micuțul meu, răspunse Mederic, ia un hîrleț.

— Înțeleg, spuse Sidoniu, dar unde este fericirea ?

Atunci Floarea Primăverii, îndoindu-și brațul, se ridică încet. Își țuguie buzele și-l sărută pe Mederic.

Sidoniu, mulțumit, adormi din nou, dînd din cap, răsucindu-și degetele, mai năuc ca oricînd.

SĂTUCUL

I

UNDE-I SĂTUCUL ? În ce ungher de pământ își ascunde casele albe ? Sînt strînse în jurul bisericii, în fundul unei văiugi, sau se înșiruie vesele una lîngă alta de-a lungul drumului mare ? Ori poate, așezate în trepte, se cațără pe un deal, precum căprițele zburdalnice, ascunzîndu-și pe jumătate în verdeață acoperișurile roșii ?

Sătucul are un nume ce sună bine la ureche ? Este oare un nume drag, ușor de pronunțat de buzele unui francez, sau un nume nemțesc, aspru, plin de consoane, strident ca un croncănit de corb ?

Și se strînge recolta, se culeg strugurii, în cătun ? Este ținutul griului, sau al vinului ?

În acest ceas, ce fac locuitorii pe ogoare, sub soarele puternic ? Seara, la întoarcerea acasă, se opresc oare pe drum, pentru a îmbrățișa cu privirea lanurile întinse, mulțumind cerului pentru anul îmbelșugat ?

II

Mi-l închipui cu plăcere pe un deal. Se află acolo, ascuns atît de discret printre copaci, că din depărtare ar putea fi luat drept o îngrămădire de stînci prăbușite, acoperite de iarbă și mușchi. Dar printre ramuri iese fum ; pe o potecă ce coboară în pantă, copiii împing o roabă. Din cîmpie, îl privești cu o invidie plină de gelozie și treci pe acolo, luînd cu tine amintirea acestui cuib abia întrezărit.

Nu, îl văd mai degrabă într-o luncă, pe malul unui rîu. Este atît de mic, încît o perdea de plopi îl ascunde de ochii oricui. Colibe sale, aidoma unor fete neprihănite care se scaldă, dispar printre răchitele de pe mal. Un capăt de pajiște verde îi servește drept

covor ; un gard viu îl împrejmuiește din toate părțile, ca pe o grădină mare. Poți trece pe lângă el fără să-l vezi. Vocea spălătoarelor răsună precum cîntul unor păsărele. Nici un fir de fum. Doarme în pace, în fundul alcovului său verde.

Nici unul dintre noi nu-l cunoaște. Orașul vecin, abia dacă știe de existența lui și este atît de mic încît nici un geograf nu s-a sinchisit de el. Nu înseamnă nimic. Rostirea numelui său nu trezește nici o amintire. În mulțimea orașelor, cu nume răsunătoare, este un necunoscut, fără istorie, fără să se bucure de glorie și fără să aibă de ce să-i fie rușine, trăiește șters și modest.

Și de aceea, fără îndoială, sătucul surîde atît de blînd. Țăranii lui își duc viața departe de lume ; puștii se tăvălesc pe taluz ; femeile torc la umbra copacilor. El, fericit în singurătatea lui, se bucură de seninul cerului. Este atît de departe de noroiul și gălăgia marilor orașe ! Raza lui de soare îi ajunge, bucuria îi e făcută din liniște, din modestie, din această perdea de plopî care îl ascunde de lumea întreagă.

III

Și poate mîine, toată lumea va ști că sătucul există.

Ah, ce nenorocire ! Rîul va fi roșu, perdeaua de plopî va fi rasă de ghiulele. Căsuțele ruinate vor dezvălui disperarea mută a familiilor, cătunul va fi atunci celebru.

Nu se va mai auzi cîntul spălătoarelor, puștii nu se vor mai tăvăli pe taluz, nu vor mai exista recolte, nu va mai fi nici liniște, nici fericirea oamenilor simpli. Un nume nou în istorie, dar de victorie sau înfrîngere, o nouă pagină sîngeroasă, încă un colț al ținutului îngrășat cu sîngele copiilor noștri.

Rîde, doarme, este neștiutor că-și va da numele unui măcel, iar mîine va plînge, va răsuna în Europa horcăitul său de agonie. Apoi, va rămîne pe pămînt ca o pată de sînge. El, atît de vesel, atît de duios, se va înconjura cu un cerc de umbră sinistră, va vedea cum vizitatorii livizi de groază trec prin fața ruinelor sale, așa cum se trece prin fața meselor de piatră de la morgă. Va fi blestemat.

Noi, fie că va fi Austerlitz sau Magenta, îl vom auzi răsunînd în inimile noastre ca o goarnă. Și dacă va fi Waterloo, va durui jalnic în memoriile noastre, ca bătăile unei tobe înfășurată în pînă neagră, însoțind funeraliile națiunii.

Cum își va mai regreta atunci malurile singuratece, țărani neștiutori, colțul său pierdut de lume, atît de departe de oameni, cunoscut doar de rîndunelele ce se întorceau în fiecare primăvară ! Degradat, plin de rușine, cu cerul acoperit de zborul corbilor, iar pămînturile mănoase duhnind a moarte, va trăi în veacuri, pentru totdeauna, ca un loc periculos, cu nume rău, unde două națiuni s-au masacrat.

Cuibul iubirii, cuibul păcii, micul sat, nu va mai fi decît un cimitir, o groapă comună, unde mamele disperate nu vor putea să depună coroane.

IV

Franța a presărat lumea cu aceste cimitire îndepărtate. În cele patru colțuri ale Europei, am putea să ingenunchem și să ne rugăm. Locurile noastre de veșnică odihnă nu se numesc numai Père-Lachaise, Montmartre, Montparnasse ; ele poartă și numele tuturor victoriilor și tuturor înfringerilor noastre. Sub cer, nu există un colț de pămînt unde să nu doarmă un francez ucis, din China pînă în Mexic, din zăpezile Rusiei pînă în nisipurile Egiptului.

Cimitire liniștite și pustii ce dorm adînc în pacea imensă de la țară. Majoritatea, aproape toate, se deschid la marginea unor cătune, ale căror ziduri ce se năruie sînt încă pline de groază : Waterloo nu era decît o fermă, Magenta dacă număra vreo cinci-zece de case. Un vînt îngrozitor a bătut asupra acestor locuri neînsemnate, iar silabele numelor lor, în ajun necunoscut, au căpătat un miros atît de puternic de sînge și de pulbere, încît omenirea se va cutremura întotdeauna cînd le va simți pe buze.

Gînditor, priveam o hartă a teatrului de război. Urmăream malurile Rinului, întrebam plaiurile și munții. Oare sătucul era la dreapta, sau la stînga fluviului ? Trebuia oare căutat în împrejurimile fortificațiilor, sau mai departe, în vreun loc singuratec?

Atunci am încercat, închizînd ochii, să-mi închipui acea pace, acea perdeă de plopi trasă în fața caselor albe, acel petec de pa-jiște atins în treacăt de zborul rîndunelelor, acele cîntece ale spă-lătoreșelor, acel pămînt virgin pe care războiul îl va sfirteca și că-ruia goarneaue îi vor vesti brutal nimicirea în cele patru colțuri ale zării.

Unde este, oare, micul sat ? *

---

* Sătucul era în Alsacia. Se numea Woerth (n.a.).

MĂ DUCEAM LA VERSAILLES și urcam străbătînd imensa curte a Mareșalilor — solitudine de piatră care îmi amintea adesea de întinderea pustie din Crau, cu marea ei de pietre ce se înverzește sub soarele puternic.

În iarna trecută, am văzut palatul în timp ce ninge, cu acoperișul său albăstriu, majestuos și trist profilat pe cerul cenușiu, ca și cum ar fi fost palatul regal al frigului. Vara este și mai trist, mai melancolic și mai părăsit, în aerul molcom, în mijlocul frunzișului îmbelșugat al copacilor din parc. În fiecare anotimp cald, trunchiurile bătrîne își refac frunzișul tînăr. Palatul este în agonie ; seva vieții nu mai urcă în pietrele sale ce se fărîmîtează ; se apropie năruirea neîndurătoare, măcinînd colțurile, desprinzînd dalele, desăvîrșind ceas de ceas opera ei ucigașă.

Locuințele, cocioabe sau palate, au bolile lor care le fac să lîncezească și să moară. Sint ca acele făpturi viguroase și pline de viață, care au o copilărie și o bătrînețe. Unele zdravene pînă la moarte, altele ostenite și clătînîndu-se înainte de vreme.

Îmi amintesc de case aflate la marginea drumului, pe care le-am zărit din ușa vreunui vagon de tren : clădiri noi, pavilioane discrete, castele pustii, donjoane năruite. Și toate aceste ființe de piatră îmi vorbeau, îmi povesteau despre sănătatea lor sau despre boala de care se stingeau. Cînd omul închide ușile, ferestrele, și pleacă, sîngele casei se duce. Ea lîncezește cu anii la soare, cu fața răvășită ca a muribunzilor, apoi, într-o noapte de iarnă, vine o pală de vînt și o doboară.

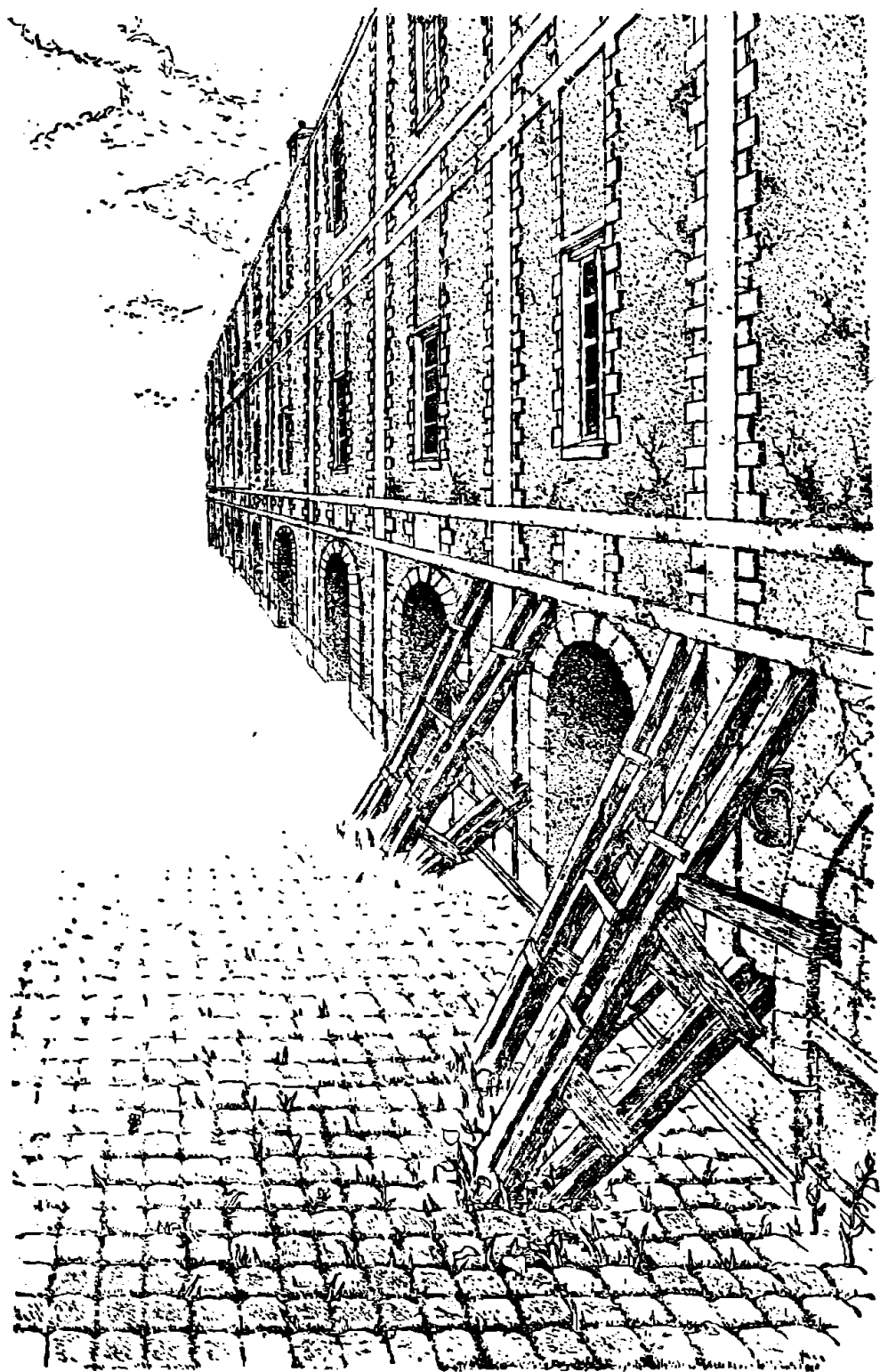
Palatul Versailles moare din cauză că este părăsit. A fost clădit mult prea vast pentru viața pe care omul o poate pune în el ! Ar trebui un întreg popor de locuitori pentru a face să pulseze sîngele în aceste coridoare fără sfîrșit, în acest șir de încăperi imense. A fost marea greșeală a trufiei unui rege, care dorindu-l

mult prea mare îl sorti încă de la început ruinei. Gloria lui Ludovic al XIV-lea n-a mai umplut nici măcar încăperea în care a dormit, încăpere rece în care cenușa sa regală nu adaugă astăzi decît încă puțin praf.

Urcam străbătînd curtea Mareșalilor, și în dreapta, într-un colț pierdut, am văzut pe bătrîna, legendara Plivitoare, care de cincizeci de ani încoace smulge iarba dintre pietrele caldarîmului. De dimineată pînă seara se află acolo, în mijlocul cîmpului de pietre, luptînd împotriva invaziei, împotriva valului de micsandre sălbatece și de maçi. Merge, plecată, căutînd în fiecare crăpătură, pîndind firele de iarbă, buruienile. Îi trebuie o lună de zile pentru a merge dintr-un capăt al deșertului în celălalt. Iar în spatele ei, iarba crește din nou, învingătoare, atît de deasă, atît de neîndurătoare, încît, atunci cînd își reia veșnica-i trudă, găsește aceleași ierburi crescute din nou, aceleași colțuri de cimitir năpădite de flori bogate.

Plivitoarea cunoaște flora acestor ruine. Ea știe că macii preferă sudul, că păpădiile cresc în nord, că micsandrelor le plac crăpăturile pedestalelor. Mușchiul de iarbă este o lepră ce se întinde peste tot. Există plante tenace, cărora degeaba le smulgi rădăcina : cresc mereu ; poate că acolo a căzut o picătură de sînge, un suflet rău trebuie să fi fost îngropat, aruncîndu-și mereu deasupra pămîntului virfurile roșiatece ale spinilor. În acest cimitir al regalității, morții înfloresc în chip ciudat.

Dar trebuie să auzi Plivitoarea povestind istoria acestor ierburi. Ele nu au crescut în toate timpurile cu aceeași putere. Sub Carol al X-lea erau încă timide : abia se întindeau ca un gazon subțire — covor moale de verdeată ce făcea plăcut pavajul sub picioarele doamnelor. Curtenii veneau încă la palat, tocurile lor băteau caldarîmul înfăptuind într-o singură dimineată treaba făcută de Plivitoare într-o lună de zile. Sub domnia lui Ludovic-Filip, ierburile s-au îndesit, iar palatul, bîntuit de fantomele liniștite ale Muzeului istoric, începu să nu mai fie decît palatul umbrelor. Abia sub cel de-al doilea imperiu însă ierburile l-au năpădit. Au crescut fără rușine, luîndu-și în stăpînire prada, amenințînd la un moment dat să ajungă prin galerii, înverzind micile și marile apartamente.

Văzînd-o pe Plivitoare — cum se duce încet, cu șorțul plin de ierburi, cu fusta ei veche de pînză, cu spinarea încovoiată, am avut un vis. Se făcea că femeia era cea din urmă ființă, care din milostenie împiedica urzicile să se cațere și să acopere mormîntul monarhiei. Ca o cumătră vrednică se-ngrijea de această întindere de mucegăită piatră unde năvălea verdeața șanțurilor.

Mi-am închipuit că este umbra vreunei marchize, reîntoarsă din boschetele parcului, care avea în cultul ruinelor palatului o a doua rațiune de a trăi. Cu bieteles ei degete înțepenite lupta fără încetare împotriva ierbii neiertătoare. Se încăpățîna în munca ei zadarnică, știind bine că dacă s-ar opri într-o zi, valul de ierburi ar năpădi totul, înecînd-o și pe ea. Uneori, cînd își îndreaptă spinarea, își aruncă privirea pe cîmpul de pietre și supraveghează colțurile îndepărtate, unde vegetația este abundentă. Rămîne o clipă pe loc, cu fața palidă, înțelegînd poate zădărnicia muncii ei, fericită că are bucuria amară de a fi suprema consolare a acestor pavaje.

Dar va veni ziua cînd degetele Plivitoarei vor înțepeni și mai mult. Atunci palatul se va nărui într-o ultimă răbufnire a vîntului. Cîmpul de pietre va rămîne după aceea în voia urzicilor, spinilor, a tuturor buruienilor. Va deveni un mărăciniș enorm, un crîng cu plante răsucite, înțepătoare. Iar Plivitoarea se va pierde în desîș, dînd la o parte cu mîinile tulpinele mai înalte decît ea, croindu-și drum în mijlocul firelor de pir, înalte ca mestecenii tineri, luptînd mereu, pînă în ziua cînd aceste fire o vor înfășura din toate părțile, îi vor prinde membrele, mijlocul, gîtul, pentru a o azvirli moartă în această mare ce o va rostogoli în valul tot mai înalt de verdeață.

I

ERA PE VREMURI — fii atentă, Ninon, știu povestea aceasta de la un păstor bătrîn — era pe vremuri, într-o insulă pe care marea a înghițit-o de mult, un rege și o regină care aveau un fiu. Regele era un rege mare : paharul lui era cel mai mare din toată împărăția ; spada lui, cea mai grea ; ucidea și bea regește. Regina era o regină frumoasă : folosea atîtea sulimanuri, încît nu-i dădea mai mult de patruzeci de ani. Fiul lor era însă un prostănac.

Dar un prostănac din cei mai de soi, spuneau oamenii cu duh din regat. La șaisprezece ani, a fost dus de tatăl lui la război ; trebuia exterminată o anume națiune vecină care avea marea vină de a deține și ea un teritoriu. Simpliciu se purtă ca un prost : el salvă de la măcel vreo două duzini de femei și trei duzini și jumătate de copii ; abia se ținea să nu plîngă la fiecare lovitură de spadă pe care o dădea ; în sfîrșit, văzînd cîmpul de luptă pătat de sînge și plin de leșuri, își simți inima atît de copleșită de milă, încît nu mai mîncă timp de trei zile. Era un mare prostănac, Ninon, după cum vezi.

La vîrsta de șaptesprezece ani, trebui să ia parte la un ospăț dat de tatăl său în cinstea tuturor marilor mîncăi din regat. Și acolo făcu boacăne după boacăne. Se mulțumi doar cu cîteva îmbucături, vorbi puțin și nu răcni nici o ocară. Paharul riscînd să stea mereu plin în fața lui, pentru a salva onoarea familiei regele se văzu nevoit să-l golească din cînd în cînd pe ascuns.

La vîrsta de optsprezece ani, cînd îi dădură tulleiele, fu luat în seamă de o doamnă de onoare a reginei. Doamnele de onoare sînt grozave, Ninon. Aceasta nu vroia, nici mai mult nici mai puțin, decît să fie îmbrățișată de tînărul prinț. Bietului copil nici nu-i trecea prin minte așa ceva ; tremura tot cînd ea i se adresa, și fugea de îndată ce îi zărea poala fustei prin grădină. Tatăl lui,

care era un tată bun, vedea totul și rîdea în barbă. Iar cum doamna da buzna mai tare, dar de sărutat nici vorbă, regele roși la gîndul că are un astfel de fiu, și acordă el însuși sărutul așteptat, tot pentru a salva onoarea familiei.

— Ah ! neghiobul ăsta mic ! spunea acest mare rege care era un om de duh.

II

Dar abia la douăzeci de ani Simpliciu se prosti de tot. Întîlni o pădure și se îndrăgosti de ea.

În timpurile acelea vechi, crengile copacilor nu erau tăiate cu foarfeca, și nici nu exista moda de a semăna gazonul și a trasa aleile. Crengile creșteau în voie ; doar natura se-ngrijea ca mărăcinii să nu se-nmulțească nemăsurat și să fie cruțate potecile. Pădurea pe care a întîlnit-o Simpliciu era un cuib imens de verdeață, frunze și iarăși frunze, șiruri de carpeni de nepătruns ce mărgineau alei maiestuoase. Mușchiul verde, beat de rouă, creștea nestăvilit ; trandafirii sălbatici, lungindu-și brațele mlădioase, se căutau în luminișuri pentru a încinge dansuri nebunești în jurul marilor copaci ; chiar și aceștia din urmă, deși de felul lor tihniți și plini de seninătate, se răsuceau în umbră și se înălțau năvalnic să îmbrățișeze razele verii. Vegetația creștea la întîmplare, pe crengi ca și pe pămînt ; frunza îmbrățișa lemnul, în timp ce, dornici să se deschidă, năsturașii și florile de nu-mă-uita se înșelau uneori și înfloreau pe trunchiurile bătrînilor copaci doborîți. Și toate aceste ramuri, toate aceste ierburi, toate aceste flori cîntau ; își amestecau glasurile și se zoreau să pălăvrăgească în voie, pentru a-și povesti în șoaptă iubirea tainică a corolelor. Suflul vieții străbătea adîncul crîngului întunecos, dînd glas fiecărui fir de mușchi în gingașele concerte ale zorilor sau ale amurgului. Aceasta era marea sărbătoare a frunzișului.

Vacile Domnului, gîndacii, libelulele, fluturii, toți frumoșii îndrăgostiți ai mărăcinilor în floare își dădeau întîlnire în cele patru colțuri ale pădurii. Își stabiliseră mica lor republică ; potecile erau potecile lor ; pîraiele erau pîraiele lor ; pădurea, pădurea lor. Se așezau tihnit la piciorul copacilor, pe crengile joase, pe frunzele uscate, trăiau acolo ca la ele acasă, liniștit și cu dreptul cu-

ceritorului. De altfel, fiind de treabă, abandonaseră crengile înalte, lăsându-le pitulicelor și privighetorilor.

Pădurea, ce cînta pînă acum prin ramurile și frunzișul său, prin florile ei, mai cînta și prin insectele și păsările ei.

III

Simpliciu ajunsese în citeva zile un vechi prieten al pădurii. Trăncăniseră atît de nebunește împreună, încît îl făcu să-și piardă puțina minte cîtă o mai avea. Cînd o părăsea pentru a se închide între patru pereți, pentru a șede la masă, a se culca în pat, el cădea pe gînduri. În sfîrșit, într-o bună zi își părăsi deodată apartamentele și se duse să se instaleze sub frunzișul îndrăgit. Acolo, își alese un palat imens. Salonul lui era un vast luminiș rotund, de vreo mie de stînji. Draperii lungi, verde închis, îl împodobeau de jur împrejur ; cinci sute de mlădioase coloane prindeau sub tavan un vâl de dantelă de culoarea smaraldului ; tavanul care își schimba mereu culoarea era ca o clopotniță imensă de satîn albăstriu, presărat cu cuie de aur.

Drept dormitor, avea un budoar micuț, plin de mister și prospețime. Atît podeaua cît și pereții erau acoperiți de covoare moi, cu o lucrătură fără seamăn. Firida, săpată în stîncă de vreun uriaș, avea pereți de marmoră roz și o pardoseală din pulbere de rubin.

Nu-i lipsea nici camera de baie — un izvor de apă vie, o cadă de cristal pitită într-o tufă de flori. Nu-ți mai vorbesc, Ninon, de miile de galerii ce se încrucișau în palat, nici de sălile de dans sau de spectacol, nici de grădini. Era una din acele locuințe regești cum numai natura știe să le clădească.

Prințul putea de aci înainte să fie prostănac în toată tihna. Tatăl lui crezuse că se preschimbase în lup, și-și căută un moștenitor mai demn de tron.

IV

Simpliciu fu foarte ocupat în zilele următoare, după ce se mută aici. Făcu cunoștință cu vecinii — gîdacii din iarbă și fluturii din aer. Toți erau niște ființe blinde, care aveau aproape tot atîta minte cît și oamenii.

La început, întâmpină oarecare greutate să le înțeleagă graiul ; dar observă curînd că trebuia doar să-și reamintească începuturile educației lui. Se deprinse repede cu concizia graiului gîzelor. Pînă la urmă, un sunet îi era de ajuns, ca și lor, pentru a desemna sute de obiecte diferite, după inflexiunea vocii și durata notei.

Așa începu să-și piardă obișnuința de a mai vorbi limba oamenilor, atît de săracă în bogăția ei.

Felul de a fi al noilor săi prieteni îl încîntă. Se minună mai ales de modul cum știau să-i judece pe regi, adică de a se descotorosi de ei. În sfîrșit, se simți neștiutor pe lîngă ei și se hotărî să se ducă să învețe la școlile lor.

Se arată mai discret în legăturile sale cu mușchiul de pădure și cu măcieșul. Cum nu putea încă să înțeleagă vorbele firului de iarbă și ale florii, această neputință așternu multă răceală în relațiile lor.

Oricum, pădurea nu-l privi cu ochi răi. Ea înțelese că este o ființă cu suflet nevinovat și că va trăi în bună înțelegere cu animalele. Nimeni nu se mai ascundea de el. Adesea i se întîmpla să surprindă, în fundul unei alei, un fluture boțind gulerășul unei margarete.

Curînd, învingîndu-și timiditatea, gherghina ajunse să-i dea lecții tînărului prinț. Drăgăstoasă, îl învătă limba miresmelor și culorilor. De atunci, în fiecare dimineață, corolele îmbujorate îl salutau pe Simpliciu la sculare ; frunza verde îi povestea întîmplările din timpul nopții, greierele îi destăinuia în șoaptă că era îndrăgostit nebunește de violetă.

Simpliciu își alesese ca prietenă de inimă o libelulă aurie, trasă prin inel și cu aripi fremătînde. Iubita lui se arăta de o înnebunitoare cochetărie : se juca, părea să-l cheme, apoi se furișa ușor de sub mîna lui. Copacii mari, care vedeau acest joc, o dojeneau pe față, cu toată severitatea, și între ei vorbeau că o să sfîrșească prost.

V

Simpliciu se înnegură deodată.

Vaca Domnului, care observă prima întristarea prietenului lor, încercă să-l descoase. Dar el răspunse, plîngînd, că era vesel ca în primele zile.

Acum, se scula odată cu zorile pentru a cutreiera crîngul pînă seara. Îndepărta ușor crengile, cercetînd fiecare tufiș. Ridica frunza și privea în umbra ei.

— Ce caută, oare, elevul nostru ? întreba măceșul pe mușchiul de pădure.

Libelula, mirată că iubitul ei o părăsise, crezu că era nebun de dragoste. Veni să se zbenguie în jurul lui. Nici n-o privi măcar. Copacii bătrîni o judecaseră bine ; dar ea se consolă repede cu primul fluture ieșit în cale.

Frunzișul era trist. Îl privea pe tînărul prinț care cerceta fiecare tufă de iarbă, scrutînd cu privirea lungile alei ; îl auzeau plîngîndu-se de adîncimea mărăcinișului și spuneau :

— Simpliciu a văzut Floarea-apelor, știma izvorului.

VI

Floarea-apelor era fiica unui mănunchi de raze și a unei picături de rouă. Avea o frumusețe de cleștar, așa de gingașă, încît sărutul unui iubit o putea ucide ; răspîndea o mireasmă atît de dulce, încît sărutul buzelor ei putea omorî un iubit.

Pădurea știa, și, geloasă, pădurea își ascundea copila adorată. Îi dăduse drept sălaș o fîntînă umbrită de crengile sale cele mai stufoase. Acolo, în liniște și în întuneric, Floarea-apelor strălucea în mijlocul surorilor ei. Leneșă, se lăsa dusă de curent, cu piciorușele pe jumătate acoperite de vâlul valurilor, cu capul bălai încununat cu perle cristaline. Zîmbetul ei era bucuria nuferilor și gladiolelor. Ea era sufletul pădurii.

Trăia fără griji, necunoscînd pe pămînt decît pe mama ei, roua, iar în cer, doar pe tatăl ei, mănunchiul de raze. Se simțea iubită de valul ce o legăna, de ramura ce-i dăruia umbră. Avea o mie de îndrăgostiți și nici un iubit.

Floarea-apelor nu se îndoia că va muri din dragoste ; îi plăcea acest gînd și trăia în speranța morții. Surîzătoare, își aștepta iubitul.

Într-o noapte, la lumina stelelor, Simpliciu o zărise la cotitura unei poteci. O căută o lună întreagă, gîndind că o va întîlni după fiecare trunchi de copac. Tot credea că o vede, strecurîndu-se prin

tufăriș ; dar nu găsea, când alerga spre ea, decît umbrele mari ale plopilor răscoliți de vînt.

VII

Pădurea tăcea acum ; îl înfrunta pe Simpliciu. Își îndesea frunzișul, își azvîrlea tot întunericul în fața pașilor tinărului prinț. Primejdia ce o amenința pe Floarea-apelor, o întrista ; nu mai avea mîngieri, nici cuvinte de dragoste.

Știma se-ntoarse prin poieni, și Simpliciu o văzu din nou. Nebun de dor, se repezi în urmărirea ei. Copila, urcată pe o rază de lună, nu-i mai auzi zgomotul pașilor. Zbura, ușoară ca fulgul dus de vînt.

Simpliciu alerga, alerga în urma ei fără s-o poată ajunge. Lacrimi curgeau din ochii lui, disperarea îi cuprinsese sufletul.

Alerga, și pădurea urmărea îngrijorată această goană nebună. Arbustii îi tăiau calea. Oprindu-l brusc în drum, mărăcinii îl împrejmuiau cu brațele lor spinoase. Întreaga pădure își apăra copila.

Fugea și simțea cum mușchiul aluneca sub pașii lui. Crengile crîngului se înlănțuiau mai strîns, îi apăreau în față drepte, ca niște tulpini metalice, neîndurătoare. Frunzele uscate se adunau în vâi. Trunchiurile copacilor prăbușiți se puneau de-a curmezișul drumului ; stîncile se rostogoleau de la sine în fața prințului. Insecta îl înțepa în talpă ; fluturile îl orbea, bătîndu-i din aripioare în dreptul pleoapelor.

Floarea-apelor, fără să-l vadă, fără să-l audă, fugea mereu pe raza lunii. Simpliciu simțea cu groază venind clipa cînd ea va dispărea.

Și, disperat, gîfîind, alerga, alerga.

VIII

Auzi stejarii bătrîni strigîndu-i furioși :

— De ce nu ne-ai spus că ești un om ? Ne-am fi ferit de tine, nu te-am fi învățat atîtea, ca ochiul tău de umbră să o poată vedea pe Floarea-apelor, știma izvorului. Ni te-ai înfățișat nevino-vat, ca vietățile codrului, și iată că acum gîndești ca oamenii. Pri-

vește, strivești insecte, ne calci crengile. Te mină vîntul egoismului, și vrei să ne furi sufletul.

Și măceșul adăugă :

— Simpliciu, oprește-te, fie-ți milă ! Numai copilul răsfățat, care vrea să respire parfumul buchetelor mele înstelate, nu le lasă să înflorească libere pe ramură ! Le culege și nu se bucură de ele decît o oră.

Iar mușchiul spuse la rîndul său :

— Oprește-te, Simpliciu, vino să visezi pe catifeaua covorului meu răcoros. Departe, între copaci, ai s-o vezi pe Floarea-apelor jucîndu-se. Ai s-o zărești scaldîndu-se la izvor, aruncîndu-și în jurul gîtului șiraguri de mărgele umede. Îți vom dărui bucuria privirii ei ; ca și nouă, îți va fi îngăduit să trăiești ca s-o vezi.

Și toată pădurea spuse din nou :

— Oprește-te, Simpliciu, un sărut o va ucide, nu-i da acest sărut. Nu știi ? Zefirul serii, vestitorul nostru, nu ți-a spus-o ? Floarea-apelor este floarea cerului, a cărei mireasmă ucide. Of ! sărăcuța, soarta ei este ciudată. Fie-ți milă de ea, Simpliciu, nu-i sorbi sufletul de pe buze.

IX

Floarea-apelor întoarse capul și-l zări pe Simpliciu. Surise, îi făcu semn să se apropie și spuse pădurii :

— Iată, mi-a venit iubitul.

Se-mplineau trei zile, trei ceasuri, trei clipe, de cînd prințul o urmărea pe Floarea-apelor. Cuvintele stejarilor îl mai dojeneau încă în urmă ; se simțea ispitit să fugă.

Floarea-apelor îi strîngea mîinile. Se înălța pe piciorușele ei mici, întipărindu-și adînc surîsul în ochii tinărului.

— Ai întîrziat mult, îi spuse ea. Inima mea te știa în pădure. M-am urcat pe o rază de lună și te-am căutat trei zile, trei ceasuri și trei clipe.

Simpliciu tăcea, ținîndu-și răsufletul. Ea îi făcu semn să se așeze pe marginea fîntinii ; îl mîngîia cu privirile, iar el o privea îndelung.

— Nu mă recunoști ? începu ea din nou. Te-am văzut adesea în vis. Veneam spre tine, îmi luai mîna, apoi mergeam împreună,

muți și fremătători. Nu m-ai văzut ? Nu-ți mai amintești visele tale ?

Și cum el, în sfârșit, deschise gura să vorbească, urmă :

— Nu spune nimic. Sînt Floarea-apelor, tu ești iubitul meu. Vom muri amîndoi.

X

Copacii falnici se plecau să vadă mai bine tînăra pereche. Tresăreau de durere, și purtau vestea din crîng în crîng că sufletul lor urma să-și ia zborul.

Toate vocile tăcură. Firul ierbii și stejarul erau cuprinși de o nesfîrșită milă. Nu mai străbătea din frunziș nici un strigăt de furie. Simpliciu, iubitul Florii-de-apă, era fiul bătrînei păduri.

Ea își rezemase capul pe umărul lui. Aplecîndu-se deasupra rîului, își zîmbeau amîndoi. Uneori, ridicînd fruntea, urmăreau cu privirea colbul de aur ce tremura în lumina ultimelor raze ale soarelui. Din ce în ce mai strîns înlănțuiți, așteptau prima stea, pentru a se contopi și pieri pentru totdeauna.

Nici o vorbă nu le mai tulbura extazul. Cu sufletul pe buze, își simțeau unul altuia răsufierea.

Ziua pălea. Buzele celor doi se apropiau tot mai mult. O groază cumplită țintuia pădurea mută. Stîncile mari, de unde țîșnea izvorul, azvîrleau umbre largi asupra perechii care strălucea de fericire în noaptea ce începuse să cadă.

Și steaua apăru, și buzele se uniră în supremul sărut, iar stejarii suspinară prelung. Buzele s-au unit, și sufletele și-au luat zborul.

XI

Un bărbat inteligent se rătăci în pădure. Îl însoțea un savant.

Omul inteligent făcea remarci profunde despre umiditatea vătămătoare a pădurilor și vorbea despre frumoasele cîmpuri de lucernă ce s-ar putea obține după tăierea tuturor acestor copaci urîți.

Savantul dorea să-și facă un nume în știință, descoperind vreo plantă încă necunoscută. Scotocea prin toate colțurile și descoperirea urzici și pir gros.

Ajunși la marginea izvorului, găsiră trupul neînsuflețit al lui Simpliciu. Prințul suridea în somnul morții. Picioarele sale se lăsau în voia valurilor, iar capul i se odihnea pe iarba de pe mal. Strîngea între buzele închise pentru totdeauna o mică floare albă și roz, de o încîntătoare delicatețe și cu un parfum pătrunzător.

— Bietul nebun ! spuse omul inteligent. Probabil că a vrut să culeagă un buchet, și s-a înecat.

Savantul se sinchisea prea puțin de mort. Luase floarea și, pretextînd că o studiază, îi rupea corola.

— Ce descoperire prețioasă ! strigă el. Vreau ca în amintirea acestui prostănac să numesc floarea *Anthapheleia limnaia*.

Ah ! Ninette, Ninette, pe ideala mea Floare-a-apelor, barbarul o numea *Anthapheleia limnaia* !

O MĂTUȘĂ mi-a lăsat moștenire o pisică de Angora care se vede de departe a fi cel mai prost animal pe care l-am cunoscut vreodată. Iată ce mi-a povestit într-o seară de iarnă, stînd în fața tăciunilor aprinși.

I

Aveam pe atunci doi ani, și eram într-adevăr pisoiul cel mai gras și cel mai prost din cîți se puteau vedea. La această vîrstă fragedă, îmi arătam toată îngîmfarea unui animal ce disprețuiește fericirea căminului. Și totuși, cită recunoștință datoram soartei pentru faptul că fusesem plasat la mătușa ta ! Acea femeie cumsecade mă adora. În fundul unui dulap, aveam un adevărat dormitor, o perină de puf și trei cuverturi. Mîncarea prețuia cît culcușul ; niciodată pîine, nici supă, doar carne, carne bună, crudă.

Ei bine ! și cu tot acest răsfăț, nu aveam decît o dorință, un vis, să mă strecur prin fereastra întredeschisă și să o șterg pe acoperiș. Mîngîierile mi se păreau fără farmec, moliciunea patului meu îmi dădea amețeli, eram gras și-mi era scîrbă de mine însumi. Și mă plictiseam de atîta fericire toată ziua.

Trebuie să spun că, întinzîndu-mi gîtul, am văzut pe fereastră acoperișul din față. Patru pisoi cu părul zbîrlit, cu coada ridicată, se băteau ziua-n amiaza mare, rostogolindu-se pe țiglele albastre, miorlăind de bucurie. Niciodată nu văzusem un asemenea spectacol extraordinar. Din acel moment mi s-a întărit credința că adevărata fericire era pe acoperiș, dincolo de această fereastră închisă cu atîta grijă. Îmi dădeam seama că este așa, pentru că la fel erau închise ușile dulapurilor, înăuntrul cărora era ascunsă carnea.

Am hotărît să fug. În viață trebuie să mai existe și altceva decît carnea crudă. În asta consta necunoscutul, idealul. Într-o

zi, au uitat să închidă fereastra de la bucătărie. Am sărit pe un mic acoperiș ce se afla sub ea.

II

Ce frumoase erau acoperișurile ! Împrejmuite cu jgheaburi mari, răspîndind mirosuri îmbietoare. Am mers cu voluptate de-a lungul acestor jgheaburi, în care labele mele se înfundau într-un noroi subțire, nespus de plăcut și mătăsos. Mi se părea că merg pe catifea. Și la soare era bine, cald, o căldură ce-mi topea grăsimea.

Nu vă pot ascunde că tremuram tot. Bucuria mea era amestecată cu un fel de spaimă. Îmi aduc aminte mai ales de o cumplită emoție, ce era gata să mă facă să mă rostogolesc pînă pe caldarîm. Trei pisoi ce se dădeau de-a dura de pe coama unei case au plonjat lîngă mine, mieunînd îngrozitor. Și cum era gata să leșin, m-au făcut de prost, spunîndu-mi că au miorlăit ca să se amuze. Am început și eu să miaun împreună cu ei. Era minunat. Semenii nu erau așa de grași ca mine. Rîdeau cînd alunecam ca un ghem pe plăcile de zinc, încîns de soarele puternic. Un motan bătrîn din bandă îmi acordă prietenia. Se oferi să-mi facă educația, lucru pe care l-am acceptat cu recunoștință.

Ah ! ce departe era traiul blînd, oferit de mătușa ta ! Am băut din jgheaburi, și nici laptele îndulcit nu mi s-a părut atît de bun. Totul mi se arăta frumos și plăcut. Trecu o pisică, o pisică splendidă, a cărei vedere m-a umplut de o emoție necunoscută. Doar în visele mele mai văzusem pînă atunci asemenea ființe superbe, ale căror spinări aveau mlădieri încîntătoare. Ne-am repezit în întîmpinarea noii venite, cei trei amici ai mei și cu mine. Am ajuns înaintea celorlalți și eram gata să-i prezint complimentele mele încîntătoarei pisici, cînd unul din prietenii mei m-a mușcat cu sălbăticie de gît. Am scos un țipăt de durere.

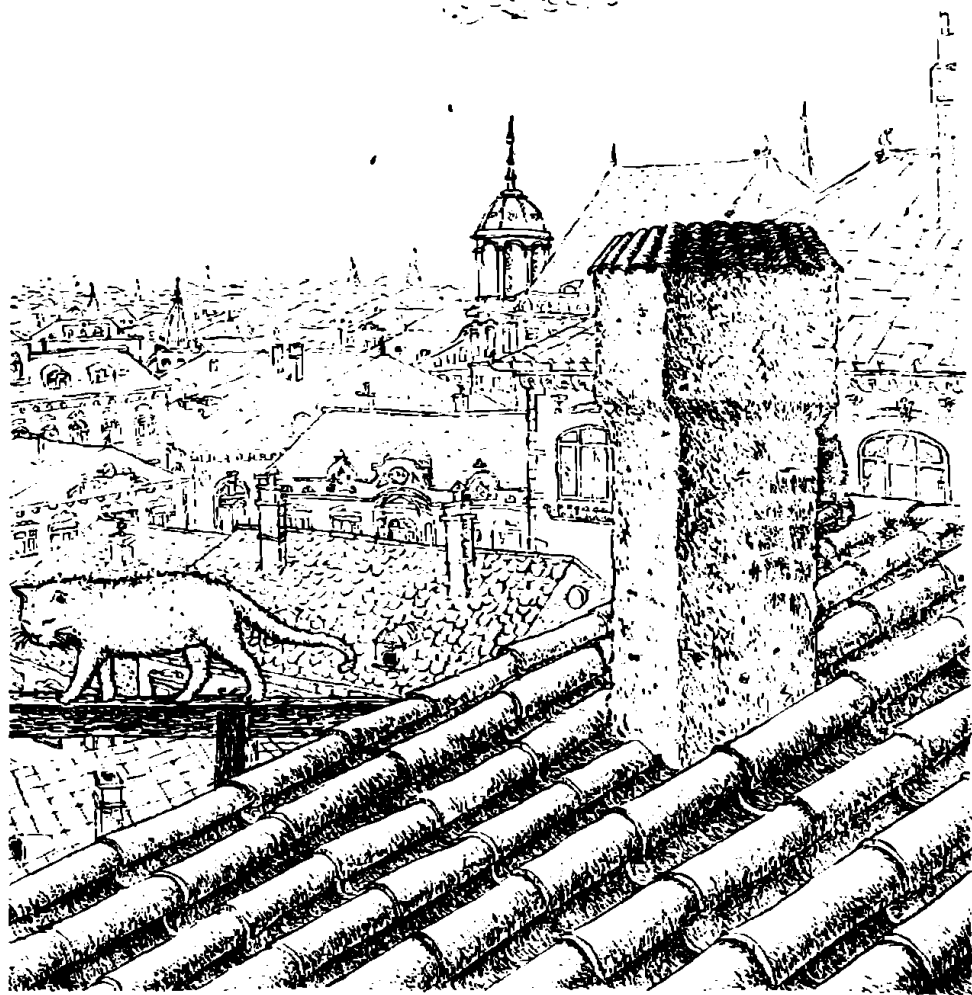
III

După un ceas de plimbare mi s-a făcut o foame îngrozitoare.

— Ce se mănîncă pe acoperiș ? întrebai pe prietenul meu, motanul.

— Ce se găsește, îmi răspunse el înțelept.

Acest răspuns mă puse în încurcătură, căci căutam cu înfuriere și nu găseam nimic.

Am zărit, în sfîrșit, într-o mansardă, o muncitoare tînăra care-și pregătea de mincare. Pe masă, sub fereastră, era un cotlet frumos, de un roșu îmbietor.

„Iată ce căutam !“ gîndii eu cu naivitate.

Și sar pe masă, de unde iau cotletul. Dar, zărindu-mă, muncitoarea îmi arse pe spinare o lovitură zdravănă cu coada măturii. Scap carnea și fug, trăgînd o înjurătură cumplită.

— De unde vii, de la țară ? mă întrebă motanul. De carnea aflată pe mese nu te poți apropia. Trebuie să cauți în jgheaburi.

Nu am putut înțelege niciodată de ce carnea din bucătărie nu poate aparține pisicilor. Burta mea începea să se supere rău. Motanul sfîrși prin a mă aduce la disperare, spunîndu-mi că trebuie să așteptăm noaptea. Atunci vom coborî în stradă și vom cotrobăi prin gunoaie.

Să aștept noaptea ! Spunea asta liniștit, ca un filozof care trecuse prin multe. Eu simțeam că leșin, doar cînd mă gîndeam la acest post prelungit.

IV

Noaptea veni încet, o noapte cu ceață care mă îngheță. Ploaia cădea repede, subțire, pătrunzătoare, biciuită de pale bruste de vînt. Am coborît prin casa scării închisă cu geamuri. Ce urită mi se păru strada ! Nu mai avea acea căldură minunată, acel soare puternic, acele acoperișuri albe de lumină unde te puteai lăfăi atît de plăcut. Labele mele alunecau pe caldarîmul noroios. Îmi amintii cu tristețe de cele trei cuverturi și de perna mea de puf.

Abia ajunserăm în stradă, că prietenul meu motanul începu să tremure. Se făcu mic, mic de tot și se furișă cu șiretenie de-a lungul caselor, spunîndu-mi să-l urmez cît mai repede. Îndată ce dădu de o poartă mare, se refugie în grabă, lăsînd să-i scape un sunet ca acela cînd torci de mulțumire.

Cînd l-am întreat de ce atîta goană, mi-a răspuns :

— Ai văzut pe omul acela cu coșul prins de spate cu baie și un cîrlig ?

— Da.

— Ei bine ! dacă ne-ar fi zărit, ne-ar fi omorît şi ne-ar fi mîncat fripţi.

— Mîncat fript ! strigai eu. Dar strada nu este a noastră ? Nici nu mănînci, şi eşti mîncat !

V

Între timp, gunoaiele fuseseră golite în faţa porţilor. Cotrobăiam cu disperare prin grămezi. Găseam doar două sau trei oase slabe, amestecate cu cenuşă. Atunci abia am înţeles cît este de gustos bojocul proaspăt. Prietenul meu, motanul, cotrobăia prin gunoaie ca un artist. Mă făcu să alerg pînă dimineaţa, bătînd toate drumurile, fără să se grăbească. Timp de aproape zece ore am umblat prin ploaie ; dîrdîiam din toate mădularele. Blestemată stradă, blestemată libertate, şi cît de mult îmi regretam închisoarea.

În zori, motanul, văzînd că mă clătinam, mă întrebă cu un aer ciudat :

— Te-ai săturat ?

— Oh ! da, am răspuns.

— Vrei să te întorci acasă ?

— Desigur, dar cum să găsesc casa ?

— Vino. Azi-dimineaţă, cînd te-am văzut ieşind, mi-am dat seama că un pisei gras ca tine nu este făcut pentru bucuriile aspre ale libertăţii. Îţi cunosc casa, te conduc pînă la uşă.

O spunea atît de simplu acest motan demn ! Cînd am ajuns, rosti fără să arate nici cea mai mică emoţie :

— Adio.

— Nu, strigai eu, nu o să ne despărţim aşa. Vino cu mine. Vom împărţi acelaşi pat şi aceeaşi carne. Stăpîna mea este o femeie bună...

Dar nu mă lăsă să termin.

— Taci din gură, spuse el deodată, eşti un prost. Aş muri în culcuşul vostru cald şi moale. Viaţa voastră îmbelşugată este bună pentru pisicile corcite. Pisicile libere n-ar cumpăra niciodată, cu preţul unei închisori, bojocul şi perna ta de puf... Rămii cu bine.

Și urcă din nou pe acoperiș. I-am văzut silueta mare și slabă fremătînd de bucurie la mîngîierea răsăritului de soare.

Cînd m-am întors acasă, mătușa luă biciul și-mi trase o bătaie pe care am primit-o cu o bucurie profundă. Gustam din plin voluptatea de a fi bătut. În timp ce mă bătea, mă gîndeam cu plăcere la carnea pe care urma să mi-o dea.

VI

Vedeți — încheie pisoiul meu, întinzîndu-se în fața focului — adevărata fericire, paradisul, dragul meu stăpîn, este de a fi închis și bătut într-o cameră unde există carne.

Vorbesc pentru pisici.

DIMINEAȚA, cînd lucrătorii vin la atelier, îl găsesc rece și întunecat precum tristețea unei ruini. În fundul marei săli, mașina stă mută, cu brațele slabe și roțile nemișcate. Și ea adaugă o melancolie în plus, ea, al cărei suflu și mers animă de obicei toată clădirea, ca bătăile unei inimi de uriaș neobosit, pus la treabă.

Patronul coboară din micul său birou. Spune cu un aer trist lucrătorilor :

— Copiii mei, nu avem astăzi de lucru... Nu mai primim comenzi, din toate părțile vin contramandări, am să rămîn cu marfa în spinare. În acest decembrie, pe care mă bizuiam, în această lună în care, în alți ani, se lucra așa de mult, acum sînt amenințate cu ruina firmele cele mai puternice... Trebuie să întrerupem totul.

Și văzînd lucrătorii cum se priveau între ei de teama întoarcerii acasă, cuprinși de frica foamei de a doua zi, adăugă cu un glas mai scăzut :

— Nu sînt egoist, nu, v-o jur... Situația mea este tot atît de cumplită, poate mai cumplită decît a voastră. În opt zile am pierdut cincizeci de mii de franci. Astăzi opresc lucrul, pentru a nu adînci și mai mult prăpastia, și n-am mai încasat nici un ban de la scadențele din 15... Vedeți, vă vorbesc ca un prieten, nu vă ascund nimic. Miine, poate, ne vom trezi cu portăreii la ușă. Nu-i din vina noastră, nu-i așa ? Am luptat pînă la capăt. Aș fi vrut să vă ajut să treceți peste acest moment greu ; dar s-a terminat, sînt la pămînt, nu mai am plîne de împărțit.

Le întinse mîna. Lucrătorii i-o strînseră în tăcere. Și, timp de cîteva minute, rămîn acolo, privind cu pumnii încleștați uneltele lor inutile. În celelalte dimineți, încă din zorii zilei, rașpelele cîntau, ciocanele marcau ritmul ; și toate acestea par că au și căzut în adormire, în praful falimentului. Sînt douăzeci, sînt treizeci de

familii care nu vor avea ce mânca săptămîna viitoare. Cîtorva femei, lucrătoare în fabrică, li se umplu ochii de lacrimi. Bărbații vor să se arate mai tari. Fac pe vitejii, spun că nu se moare de foame la Paris.

Apoi, cînd patronul îi părăsește și-l vîd cum pleacă, gîrbovit în opt zile, strîvit poate de un dezastru mai mare decît vrea să-l mărturisească, se retrag unul cîte unul, nemaiputînd să respire în sală, cu un nod în gît și frigul în inimă, ca și cum ar fi ieșit din camera unui mort. Mortul este tocmai lucrul, este marea mașină mută, al cărei schelet pare sinistru în întuneric.

II

Muncitorul stă afară, în stradă, pe caldarîm. A bătut trotuarele timp de opt zile, fără să poată găsi de lucru. S-a dus din ușă în ușă, oferindu-și brațele, oferindu-și mîinile, oferindu-se cu totul pentru orice fel de muncă, pentru cea mai obositoare, cea mai grea, cea mai ucigătoare. Toate ușile i-au fost închise.

Atunci, muncitorul s-a oferit să lucreze la jumătate de preț. Ușile nu i s-au redeschis. Chiar dacă ar munci pe gratis, n-ar putea fi ținut. Acesta este șomajul, cumplitul șomaj ce trage mansardelor clopotul. Panica a oprit mersul tuturor atelierelor, iar banul, banul laș, trădător, s-a ascuns.

După opt zile, totul s-a terminat. Muncitorul a făcut o ultimă încercare și se întoarce încet, cu mîinile goale, sleit de mizerie.

Plouă în această seară. Parisul este funebru, acoperit de noroi. El umblă sub aversă, fără să o simtă, neauzindu-și decît foamea în pîntece, oprindu-se pentru a ajunge mai tîrziu. S-a aplecat peste un parapet al Senei ; apele învolburate curg cu un vuiet prelung, țîșniri de spumă albă se sparg de pilonul podului. El se apleacă și mai mult, privind torentul ce trece sub el și care îl cheamă cu furie. Dar își spune, într-un tîrziu, că ar fi un gest laș, și pleacă mai departe.

Ploaia s-a oprit. Lumina felinarelor cu gaz se reflectă în vitrinele bijutierilor. Dacă ar sparge un geam, cu un pumn de giuvaieruri ar avea pîinea asigurată ani de zile. Bucătăriile restaurantelor își aprind luminile și, în spatele perdelelor de muselină albă, zărește oameni care mîncă. Grăbește pasul, urcă spre periferie,

pe lingă rotiserii, mezelării, plăcintării, pe lingă întreg acest Paris lacom, care iese la vedere în ceasurile de foame.

Cum soția și fetița plîngeau, dimineața, el le-a promis că le aduce pîine seara. N-a îndrăznit să vină să le spună, înainte de căderea nopții, că le-a mințit. Tot mergînd, se întreabă cum va intra, ce le va spune, pentru a le face să mai aibă răbdare. Totuși, nu mai pot sta multă vreme fără să mănînce. El ar încerca, desigur, dar soția și fetița sînt prea firave.

Timp de o clipă, îi trece prin minte să cerșească. Dar cînd o doamnă sau un domn trec pe lingă el, și se gîndește să întindă mîna, brațul îi înțepenește, simte cum i se pune un nod în gît. Rămîne țintuit pe trotuar, în timp ce oamenii cumsecade întorc capul, crezîndu-l beat, vîzîndu-i chipul straniu de om flămînd.

III

Soția muncitorului a coborît în pragul porții, lăsînd-o sus pe fetița adormită. Femeia este slabă de tot, într-o rochie de stambă. Tremură în vîntul înghețat al străzii. Nu mai are nimic în casă ; a dus totul la amanetat. Opt zile fără lucru sînt de ajuns pentru a goli casa. În ajun, a vîndut unei telal ultimul pumn de lînă din plapuma ei ; s-a dus și plapuma ; acum n-a mai rămas decît pînza. A agățat-o în fața ferestrei pentru a împiedica frigul să intre, căci micuța tușește mult.

Fără să-i spună soțului, și ea a căutat de lucru. Dar șomajul a izbit mai crunt femeile decît bărbații. Pe palierul ei, sînt destule nenorocite pe care le aude plîngînd noaptea. A întîlnit-o pe una din ele stînd în picioare la colțul unui trotuar ; alta a murit ; și alta a dispărut.

Din fericire, ea are un bărbat bun, un soț care nu bea. Ar fi fost mulțumiți, dacă vremurile grele nu i-ar fi despuiat de toate. Nimeni nu-i mai dă pe credit : are datorii la brutar, la băcan, la vînzătoarea de fructe, și nici nu îndrăznește să mai treacă prin fața prăvăliilor. În după-masa aceea, s-a dus la sora ei să se împrumute cu douăzeci de bani ; dar și acolo a găsit atîta sărăcie, încît a început să lăcrămeze fără să mai spună nimic, și amîndouă, sora ei și dînsa, au plîns multă vreme împreună. Apoi, plecînd, a promis să le dea o bucată de pîine, dacă soțul ei îi va aduce ceva.

Dar soțul nu vine. Ploaia cade, și femeia se refugiază sub poartă ; stropi mari clipocesc la picioarele ei și picături pătrund prin rochia subțire. Din cînd în cînd, o cuprinde nerăbdarea și, în ciuda ploii torențiale, se duce pînă la capătul străzii, să vadă dacă nu-l zărește în depărtare, pe șosea, pe cel pe care-l așteaptă. Cînd se întoarce, e udă pînă la piele ; își șterge părul cu mîinile și rabdă în continuare, scuturată de scurte frisoane de febră. În acest mers de colo-colo, trecătorii o îmbrîncesc. Se face mică, pentru a nu supăra pe nimeni. Bărbații o privesc în față ; simte, uneori, o respirație caldă ce-i atinge gîtul. Tot Parisul suspect, strada cu noroiul ei, luminile orbitoare, mersul automobilelor par că vor să o ia și s-o azvirle pierzaniei. Îi este foame, este la discreția tuturor. Vede în față un brutar, și se gîndește la fetița care doarme sus.

Apoi, cînd, în sfîrșit, apare soțul, strecurîndu-se ca un nenorocit de-a lungul caselor, se repede, îl privește îngrijorată.

— Ei bine ! bîguie ea.

El nu răspunde, lasă capul în pămînt. Atunci femeia urcă prima, galbenă la față ca o moartă.

IV

Sus, fetița nu doarme. S-a trezit și se gîndește, în fața unuia capăt de luminare ce pîlpiie pe un colț de masă. Și nu știu ce umbră monstruoasă și sfîșietoare trece pe chipul acestei fetițe de șapte ani, cu trăsături ofilite și severe ca ale unei femei mature.

Șade pe marginea unui cufăr ce-i servește drept culcuș. Picioarele ei goale atîrnă tremurînd, iar minulele de păpușă bolnavicioasă strîng la piept cîrpele ce o acoperă. Simte acolo o arsură, un foc pe care ar dori să-l stingă. Se gîndește.

Nu a avut niciodată jucării. Nu se poate duce la școală, pentru că nu are pantofi. Își amintește că atunci cînd era mai mică, mama ei o ducea la soare. Dar asta se petrecea demult. Au trebuit să se mute, și de atunci i se pare că un frig năpraznic a pătruns în casă. De atunci n-a mai fost mulțumită niciodată ; îi este mereu foame.

Este un hău adînc în care coboară fără să înțeleagă. Tuturor, deci, le este foame ? Totuși, a încercat să se obișnuiască cu asta,

dar nu a putut. Se gîndește că este prea mică, că trebuie să fie mare ca să știe. Desigur, mama știe acest lucru ce se ascunde copiilor. Dacă ar îndrăzni, ar întreba-o cine-ți dă viață, ca să te facă să flămînzești.

Apoi este atît de urît la ei în casă ! Privește fereastra, unde bate, în suflarea vîntului, fața de plapumă, pereții goi, mobila șchioapă, toată această rușine din pod, pe care șomajul o sporește cu disperarea lui. În ignoranța ei, își închipuie că a visat încăperi căldute cu lucruri frumoase, strălucitoare ; închide ochii ca să le mai vadă o dată ; și prin pleoapele ei subțiate, licărirea luminării apare ca o poartă strălucitoare de aur prin care ar vrea să pășească. Dar vîntul bate, prin fereastră pătrunde un curent de aer rece, atît de puternic, încît o apucă un acces de tuse. I se umplu ochii de lacrimi.

Altădată, cînd rămînea singură, îi era frică ; acum, nu mai știe, îi este indiferent. Cum nu mai mîncaseră încă din ajun, își închipuie că mama ei a coborît să caute piîne. Această idee o înveselește. Își va tăia piinea în bucățele mici, și le va înghiți încet, una cîte una. O să se joace cu piinea.

Mama a intrat în casă, tata a închis ușa. Micuța privește mirată mîinile amîndurora și, cum nimenea nu scoate nici un cuvînt, îngînă repetat :

— Mi-e foame, mi-e foame.

Așezat într-un colț, în întuneric, tatăl și-a luat capul în mîini ; stă acolo, zdrobit, cu umerii scuturați de hohote tari, înăbușite. Mama, înghițindu-și lacrimile, vine să o culce din nou pe fetiță. O acoperă cu toate zdrențele din casă și îi spune să fie cuminte și să doarmă. Dar copilul, căruia de frig îi clănțanesc dinții, și care simte cum o mistuie și mai tare focul din piept, devine deodată foarte îndrăzneță. Se agață de gîtul mamei ei și o întrecabî înce-
tișor :

— Spune, mămico, de ce ne este foame ?

FIERARUL era un om voinic, cel mai înalt din ținut, cu umerii noduroși, cu fața și brațele negre de flăcările forjei și de praful răspîndit de fierul bătut de ciocane. Avea capul colțuros și sub chica deasă, ochi mari, albaștri, de copil, luminoși ca oțelul. Fălcile sale mari se mișcau cînd rîdea, cînd răsufila puternic, cu un sforăit săltăreț, aidoma respirației uriașelor foale ; iar cînd ridica brațele, cu un gest de mare mulțumire — gest a cărui obișnuință i-o dăduse munca la nicovală — părea să poarte cu cinste cei cincizeci de ani ai săi, mai ales atunci cînd o ridica pe „Domnișoara“ — un baros ce cîntărea douăzeci și cinci de kile — o „fetiță“ nemaipomenită, pe care putea doar el s-o pună să danseze, de la Vernon la Rouen.

Am locuit un an la fierar acasă, un an întreg de convalescență. Îmi simțisem inima, mintea rătăcite ; plecasem, mergînd unde vedeam cu ochii, pentru a mă reface, pentru a descoperi un colțișor liniștit, să pot lucra și să mă regăsesc pe mine însumi. Așa, într-o seară, rătăcind pe drum, după ce trecusem de sat, am zărit fierăria izolată, scînteind toată ca o flacără așezată la încrucișarea celor Patru-Drumuri. Lumina era așa de puternică, încît poarta pentru căruțe, larg deschisă, incendia răscrucea de drumuri, iar plopilor, plantați în față, de-a lungul riului, fumegau ca niște torțe. Departe, în mijlocul liniștei amurgului, cadența ciocanelor răsuna la distanță de jumătate de leghe, ca și cum ar fi galopat cîteva regimente, care se apropiau din ce în ce mai mult. Apoi acolo, în pragul porții larg deschise, în lumină, în vacarm, în bubuitul ca de tunet, m-am oprit fericit, consolată la vederea muncii, privind aceste mîini de om cum răsuceau și turteau barele înroșite.

În acea seară de toamnă, l-am văzut pentru prima oară pe Fierar. Făcea brăzdarul unui plug. Cu cămașa desfăcută, care îi dezvelca pieptul puternic și coastele, ce la fiecare respirație își

renerau tormele, acest om se lăsa ușor pe spate, își lua avânt și izbea cu putere barosul. Și aceasta, fără oprire, cu o legănare suplă și continuă a corpului, cu o întindere perfectă a mușchilor. Barosul se învîrtea într-un cerc regulat, improșcînd scînteii, lăsînd în urma lui un fulger. Fierarul o îmboldea astfel pe „domnișoara“, cu amîndouă mîinile, în timp ce fiul său, un flăcău de douăzeci de ani, ținea fierul înroșit în vârful cleștelui și izbea, la rîndul lui, cu ciocanul, cu lovituri surde, învăluite de dansul sclipitor al nemai-pomenitei „fetițe“ a bătrînului. Toc, toc, — toc, toc, ai fi zis că era vocea gravă a unei mame încurajînd primele gîngureli ale pruncului. „Domnișoara“ valsa întruna, scuturîndu-și paietele rochiei, lăsîndu-și urma călcîiilor pe brăzdarul de plug pe care-l modela de fiecare dată, cînd sălta pe nicovală. O flacără singerie se prelingea pînă la pămînt, luminînd coastele ieșite în afară ale celor doi muncitori, în timp ce umbrele lor mari se alungeau în colțurile întunecoase și nedeslușite ale fierăriei. Încet, încet, focul se stinse. Fierarul se opri. Rămase în picioare, negru, rezemat de coada barosului, cu fruntea brobonită de nădușeala pe care nu se sinchisea s-o șteargă. Un timp am mai auzit răsufierea de sub coastele sale încă zbuciumate, în vuietul foalelor de care fiul său trăgea încet.

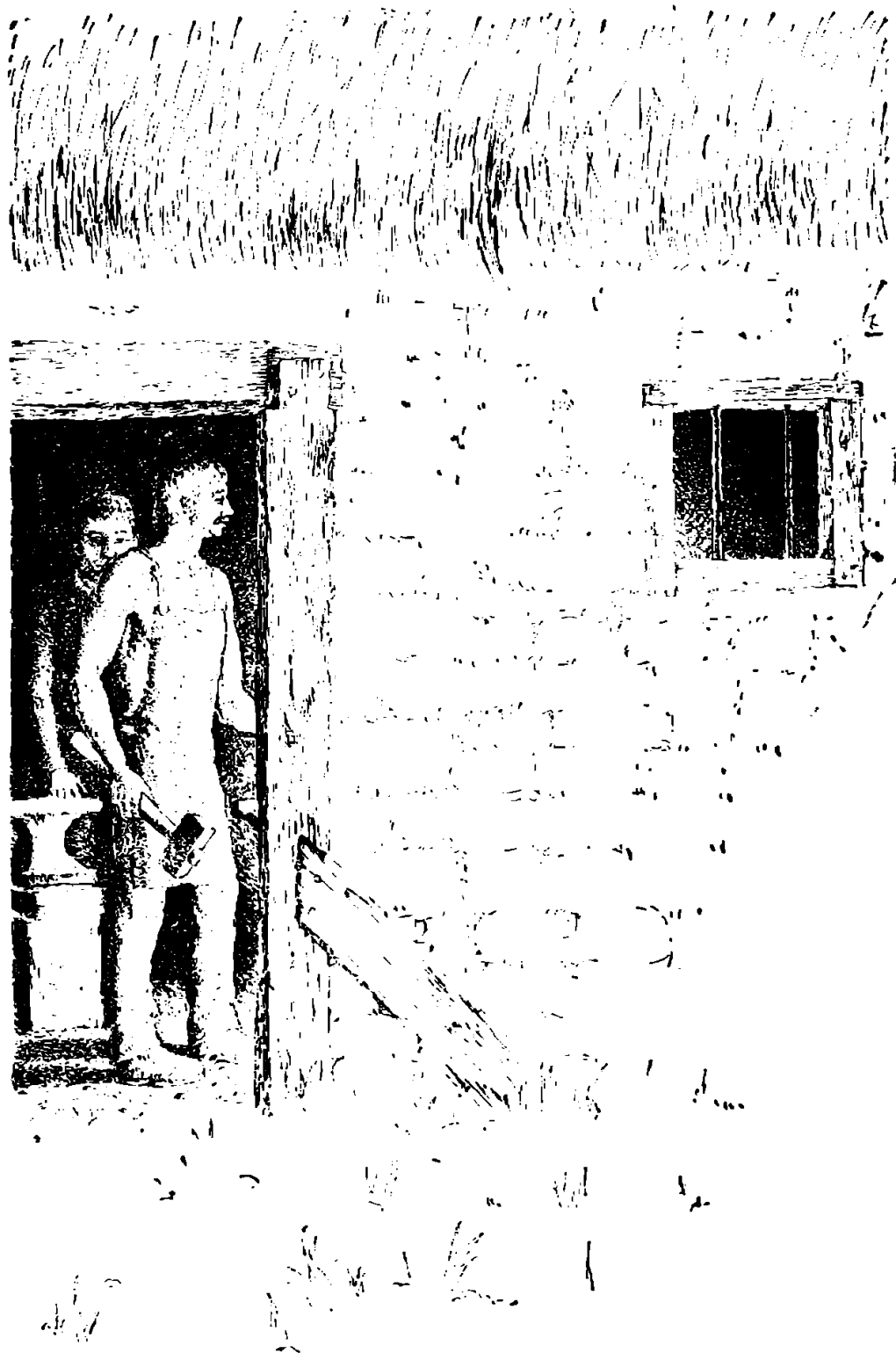
Seara, am dormit la Fierar acasă, și nu am mai plecat de acolo. Avea o cameră liberă sus, deasupra fierăriei, pe care el mi-a oferit-o, iar eu am acceptat-o. Încă de la orele cinci, înainte de răsăritul soarelui, luam parte la viața gazdei mele. Mă trezeam în risetele întregii case, pe care o însuflețea pînă noaptea cu imensa-i veselie. Sub încăperea unde locuiam dansau ciocanele. Mi se părea că „Domnișoara“ mă îndemna să mă dau jos din pat, izbind în tavan, făcîndu-mă trîntor. Toată biata mea cameră, cu dulapul ei, cu masa de lemn alb, cu cele două scaune, trosnea și-mi striga să mă grăbesc. Și trebuia să cobor. Jos, găseam forja deja aprinsă. Foalele torceau, iar din cărbuni urca o flacără albastră, trandafirie, acolo unde părea să strălucească rotunjimea unui astru, sub curentul de aer ce răscolea jăratecul. Între timp, Fierarul pregătea lucrul din acea zi. Mișca fiarele din colț, întorcea plugurile, controla roțile. Cînd mă zărea, vrednicul om își punea pumnii-n șold și rîdea cu gura pînă la urechi. Îl bucura faptul că reușise să mă scoată din pat la cinci dimineața. Cred că în zori lovea anume

să sune deșteptarea cu bătaia puternică a ciocanelor sale. Își punea mâinile mari pe umerii mei, se apleca, ca și cum i-ar fi vorbit unui copil, zicîndu-mi că arăt mai bine de cînd trăiesc în mijlocul fierării sale. Și în fiecare zi, așezați pe fundul unei vechi trăsuri răsturnate, beam împreună cîte o cană de vin alb.

Apoi, adesea, îmi petreceam ziua la forjă. Mai ales iarna, cînd ploua, stăteam acolo tot timpul. Mă interesa lucrul. Această luptă neîncetată a Fierarului împotriva fierului brut, pe care îl plămădea cum vroia, mă pasiona ca o dramă puternică. Urmăream metalul scos din cuptor și așezat pe nicovală, mirîndu-mă mereu de felul cum se încovoia, se întindea, se răsucea, ca o ceară moale, sub mîna învingătoare a muncitorului. Cînd plugul era terminat, îngenuncheam în fața lui. Nu mai recunoșteam alcătuirea fără formă din ajun și examinam piesele, visînd că degetele cu forța lor atotstăpînitoare le apucaseră și le modelaseră fără ajutorul focului. Uneori surîdeam, gîndindu-mă la o fată tînără pe care o zărisem altădată, zile întregi, în fața ferestrei mele, răsucind cu mâinile ei delicate tije de alamă, pe care prindea, cu ajutorul unui fir de mătase, violete artificiale.

Fierarul nu se plîngea niciodată. L-am văzut, după ce bătuse fierul zile întregi timp de paisprezece ore în șir, hohotind seara cu rîsul său sănătos și frecîndu-și brațele cu un aer mulțumit. Niciodată nu era trist, niciodată obosit. Ar fi sprijinit casa pe umerii săi, dacă s-ar fi năruit. Iarna, spunea că în fierăria lui e cald și bine. Vara, deschidea larg ușa și lăsa să intre mirosul de fin. În timpul verii, la asfințit, mă duceam și mă așezam lîngă el, în fața ușii. Ne aflam la jumătatea dealului, de unde se vedea întreaga vale. Era fericit în fața acestui covor imens de ogoare arate ce se întindea pînă-n zare, în albastrul luminos al amurgului.

Adesea, Fierarul glumea. Spunea că toate aceste pămînturi îi aparțineau, că de mai bine de două sute de ani lucra și furniza pluguri pentru toată regiunea. Aceasta era mîndria lui. Nici o recoltă nu creștea fără el. Și cîmpia, dacă era verde în mai și galbenă în iulie, îi datora lui această culoare de mătase cu reflexe schimbătoare. Iubea recoltele ca pe fiicele lui, fermecat de soarele puternic, și își ridica pumnii împotriva norilor cu grindină pustiitoare. Adesea, îmi arăta în depărtare petice de pămînt ce păreau mai mici decît spatele vestei lui și-mi povestea în ce an

făurise un plug pentru acest pătrat de ovăz sau de secară. În timpul aratului, își lăsa uneori ciocanele ; venea la marginea drumului ; își punea miinile streășină la ochi și privea. Se uita la familia numeroasă a plugurilor sale care mușcau pământul, trăgînd brazde pe ogoare, înainte, la stînga, la dreapta. Valea era plină. Ai fi zis, cînd vedeai atelajele înaintînd încet, că sînt regimente în marș. Brăzdarele plugurilor străluceau în soare, cu sclipiri de argint. Iar el își ridica brațele, mă chema, mă striga să vin, să văd ce treabă strașnică făceau.

Toată această fierărie răsunătoare ce zăngănea sub încăperea în care locuiam îmi picura fier în sînge. Asta mă vindeca mai bine decît leacurile de la farmacie. Eram obișnuit cu acest vacarm, aveam nevoie de muzica ciocanelor pe nicovală, pentru a simți că trăiesc. În camera mea, însuflețit de vuietul foalelor, m-am regăsit pe mine însumi. Toc, toc — toc, toc, parcă era un pendul vesel ce-mi reglementa ceasurile de lucru. În focul muncii, cînd Fierarul se înfură și auzeam fierul roșu cum trosnea sub izbiturile ciocanelor îndrăcite, simțeam cum o putere de uriaș îmi năvălește în pumni. Atunci aș fi vrut să turtesc pământul cu o lovitură de condei. Apoi, cînd tăcea forja, mi se liniștea și mie mintea ; coboram, și-mi era rușine de lucrul meu, cînd vedeam tot acest metal invins, încă fumegînd.

Ah ! cît de superb mi s-a părut uneori Fierarul cînd l-am privit în după-amiezile fierbinți ! Era dezbrăcat pînă la brîu, cu mușchii proeminenți și încordați, asemenea uneia din marile statui ale lui Michel Angelo, ce se îndrepta din spete cu un efort suprem. Privindu-l, găseam linia sculpturală modernă, pe care artiștii noștri o caută cu disperare în cărnurile moarte ale Greciei. Îmi apărea ca un erou măreț al muncii, copil neobosit al acestui secol, ce bate fără încetare pe nicovală pentru a făuri în foc și prin foc societatea de mîine. El mînuia ciocanele lui. Cînd vroia să ridă, o apuca pe „domnișoara“ și izbea cu toată puterea. Bubuiau tunetele, în răsufierea de foc a cuptorului. Aveam impresia că aud suspinul poporului la muncă.

Acolo, la forjă, în mijlocul plugurilor, m-am vindecat pentru totdeauna de boala lenii și a îndoielii.

ÎNTR-O DUPĂ-AMIAZĂ, în recreația de la ora patru, marele Michu mă luă deoparte, într-un colț al curții. Avea o înfățișare gravă, care mă izbi, și mă cuprinse o oarecare teamă ; căci marele Michu era un voinic cu pumni uriași, pe care pentru nimic în lume n-aș fi vrut să-l am drept dușman.

— Ascultă, îmi spuse el cu vocea-i groasă de țăran încă ne-educat, ascultă, vrei să iei parte la ceva ?

Am răspuns fără înconjur „Da !“, măgulit să iau parte la ceva împreună cu marele Michu. Mi-a explicat că era vorba despre o revoltă. Destăinuirile pe care mi le-a făcut îmi dădură o senzație extrem de plăcută, pe care poate n-am mai avut-o niciodată de-atunci încolo. În sfârșit, intram în vârtejul vieții, aveam de păstrat un secret, de dus o luptă. Și, firește, groaza nemărturisită pe care o simțeam la ideea de a mă primejdi în acest fel, prețuia jumătate din bucuria lăuntrică de care eram însuflețit la gândul noului meu rol de pârtaș.

Stam în admirație ascultându-l. Mă dăscălea cu un glas cam aspru, ca pe un recrut în a cărui energie nu prea avea încredere. Totuși, freamătul de bucurie, aerul de încântare entuziastă pe care îl aveam, ascultându-l, reușiră să-l facă să aibă o părere mai bună despre mine.

Cum clopotul suna a doua oară, ne-am așezat amîndoi în rînd, ca să intrăm în clasă.

— Ne-am înțeles, nu-i așa ? îmi spuse el încet. Ești de-al nostru... Nu-ți va fi frică cel puțin să nu ne trădezi ?

— Oh, nu, ai să vezi... ți-o jur.

Plin de demnitate, ca un om matur, mă privi în față cu ochii săi cenușii și adăugă :

— Dacă nu te ții de cuvînt, să știi că n-am să te bat, dar voi spune peste tot că ești un trădător, și nimeni nu va mai vorbi cu tine.

Îmi mai amintesc de efectul ciudat pe care-l avu asupra mea această amenințare. Îmi dădu un curaj nemaipomenit. „Gata ! îmi spusei, pot să-mi dea de copiat și două mii de versuri ; să mă ia naiba dacă îl trădez pe Michu !“ Am așteptat cu o nerăbdare febrilă ora cinci. Revolta urma să izbucnească în sala de mese.

II

Marele Michu era din ținutul Var. Tatăl său, un țăran care avea cîteva petece de pămînt, fusese grav rănit în 1851, în timpul insurecției provocate de lovitura de Stat. Luat drept mort, a fost părăsit pe cîmpul de la Uchâne și a reușit să se ascundă. Cînd a reapărut, nu s-au legat de el. Doar că autoritățile ținutului, notabilitățile, rentierii mari și mici nu l-au mai numit decît tilharul de Michu.

Acest tilhar, acest om vrednic, fără carte, și-a trimis fiul la colegiul din A... Cu siguranță că-l vroia instruit pentru triumful cauzei pe care nu o putuse apăra decît cu arma în mînă. La colegiu, cunoșteam vag povestea, ceea ce ne făcea să-l privim pe colegul nostru ca pe un personaj de temut.

De altfel, marele Michu era mult mai în vîrstă decît noi. Avea aproape optsprezece ani, deși nu era decît într-a patra. Dar nimeni nu îndrăznea să glumească pe socoteala lui. Făcea parte din acele firi drepte, ce învață greu și nu prind nimic după ureche, dar cînd știa ceva, știa temeinic și pentru totdeauna. Puternic, parcă cioplit în stîncă, domnea ca un stăpîn în timpul recreațiilor. Altfel, era de o blîndețe deosebită. Nu l-am văzut decît o singură dată furios ; vroia să strîngă de gît un pedagog care ne învăța că toți republicanii erau hoți și asasini. Era cît pe ce să-l dea afară pe marele Michu.

Doar mai tîrziu, cînd mi-am revăzut colegul în lumina amintirilor, i-am înțeles atitudinea blîndă și mindră totodată. Încă de pe vremea cînd era copil, tatăl lui făcuse din el un om adevărat.

Marelui Michu îi plăcea la școală, ceea ce ne mira cît se poate de mult.

Un singur chin nu putea îndura, un chin despre care nu îndrăzneă să vorbească : foamea. Marelui Michu îi era mereu foame.

Nu-mi amintesc să fi văzut vreodată la cineva atîta poftă de mîncare. El, care era așa de mîndru, ajungea uneori să joace tot felul de comedii umilitoare, ca să ne poată șterpeli o bucată de piîne, gustarea sau prînzul. Crescut în aer liber, la poalele munților Maures, suferea și mai mult decît noi din pricina mîncării slabe de la școală.

Acesta era unul din marile noastre subiecte de conversație, în curte, cînd mergeam de-a lungul zidului ce ne adăpostea cu firul lui de umbră. Noi ceilalți eram niște ființe năzuroase. Îmi mai amintesc și acum de codul cu sos roșcat și o mîncare de fasole cu sos alb, care deveniseră obiectul unui blestem general. În zilele cînd apăreau aceste feluri de mîncare, nu mai încetam. Marele Michu, din solidaritate, țipa împreună cu noi, deși ar fi înghițit cu plăcere cele șase porții de pe masă.

Marele Michu nu se plîngea decît de cantitatea redusă a mîncării. Întîmplarea, ca să-l exaspereze parcă, îl așezase la capătul mesiei, lîngă pedagog, un tînăr sfrijit, care ne lăsa să fumăm în timpul plimbării. Regulamentul prevedea că profesorii au dreptul la două porții. Cînd se serveau cîrnați, merita să-l vezi pe marele Michu cum se uita cu coada ochiului la cei doi cîrnați așezați unul lîngă altul în farfuria pedagogului.

— Sînt de două ori mai mare ca el, îmi spuse într-o zi, și totuși el primește de două ori mai multă mîncare decît mine. Nu lasă nimic, desigur nici nu are prea mult.

IV

Ori, aceia dintre noi pe care-i consideram șefi hotărîseră că, în sfîrșit, trebuia să ne revoltăm împotriva codului cu sos roșcat și a fasolei cu sos alb.

Firește, conspiratorii aleseră pe Michu ca să le fie căpetenie. Planul lor era de o simplitate eroică : ei se gîndeau că era de

ajuns să-și pună pofta de mâncare în stare de grevă, refuzînd orice fel de hrană, pînă ce directorul va declara solemn că mîncarea obișnuită va fi îmbunătățită. Aprobarea pe care marele Michu o dădu acestui plan este una din cele mai frumoase trăsături de abnegație și de curaj pe care le cunosc. Acceptă să fie șeful mișcării, cu liniștea eroică a romanilor din antichitate, care se sacrificau pentru cauza obștească.

Gîdiți-vă numai ! el să urmărească dispariția peștelui și a fasolii ; tocmai, el care nu dorea decît un lucru, să mănînce mai mult, să mănînce cît poftea ! Și, culmea, i se cerea să postească ! Mi-a mărturisit după aceea că niciodată aceste virtuți republicane, pe care le învățase de la tatăl său — solidaritatea, devotamentul individului față de interesele comunității — nu-l puseră la o încercare mai mare.

Seara, la masă — și era ziua de pește cu sos roșcat — greva începu cu o scenă de ansamblu, într-adevăr frumoasă. Doar piinea era permisă. Cînd a sosit mîncarea, nimeni nu s-a atins de ea, mîncînd piine goală. Și aceasta cu un aer grav, fără să vorbim între noi pe șoptite, așa cum făceam de obicei. Nu rîdeau decît cei mici.

Marele Michu a fost minunat. În acea seară, a mers pînă acolo încît nu a mîncat nici măcar piinea. Își pusese coatele pe masă, privind cu dispreț la pricăjitul pedagog care înghițea cu lăcomie.

Între timp, pedagogul trimise după director, care intră în sala de mese ca o furtună. Se răsti la noi, întrebîndu-ne ce cusur găsim acestei mîncări, pe care o gustă și o declară delicioasă.

Atunci marele Michu se sculă în picioare :

— Domnule, spuse el, peștele este stricat, nu-l putem mistui.

— Ah, nu mai spune, strigă sfrijitul de pedagog, fără să-i mai lase directorului timpul să răspundă. În celelalte seri ai înfulecat aproape toată mîncarea de unul singur.

Marele Michu se făcu roșu ca focul. În seara aceea, ne-au trimis doar la culcare, spunîndu-ne că a doua zi ne vom gîndi mai bine.

V

A doua și a treia zi, marele Michu a fost nemaipomenit. Cuvințele pedagogului îl izbiseră drept în inimă. Ne susținu, ne

spuse că am fi lași dacă am ceda. Acum, își punca la bătaie toată mîndria, pentru a dovedi că atunci cînd nu vroia, nu mîncea.

A fost un adevărat martir. Noi ceilalți ascundeam cu toții în pupitre ciocolată, borcane cu dulceață, pînă și mezeluri, ceea ce ne-a ajutat să nu mîncăm goală pîinea cu care ne umpleam buzunarele. El, care nu avea nici o rudă în oraș, și care de altfel nu primea să se înfrupte din asemenea bunătăți, se mărgini doar la cele cîteva coji de pîine pe care putu să le găsească.

A treia zi, cînd directorul declară că, întrucît elevii se încăpățîneau să nu se atingă de mîncare, va înceta de a mai da pîine la masă, revolta izbucni la prînz. Era ziua cu fasole cu sos alb.

Marele Michu, căruia o foame cumplită probabil că-i tulburase mințile, se ridică brusc. Luă farfuria pedagogului, care mîncea plescăind cu plăcere, pentru a ne sfida și a ne face poftă, și o azvîrli în mijlocul sălii. Apoi, cu o voce puternică, intonă *Marseieza*. A fost ca un val ce ne ridică pe toți. Farfuriile, paharele, sticlele au prins să joace tontoroii. Iar pedagogii, sărind peste cioburi, se grăbiră să părăsească sala de mese. Sfrijitul, în fuga lui, se pomeni pe umeri cu o farfurie plină de fasole, al cărei sos îl împodobi cu un mare guler alb.

Totuși, poziția trebuia întărită. Marele Michu fu numit general. Puse să fie duse și îngrămădite mesele în fața ușilor... *Marseieza* răsuna înainte. Revolta se transforma în revoluție. Din fericire, ne-au lăsat în voia noastră timp de trei ore bune. Se pare că s-au dus să caute gardianul. Aceste trei ceasuri de gălăgie au fost de ajuns ca să ne potolească.

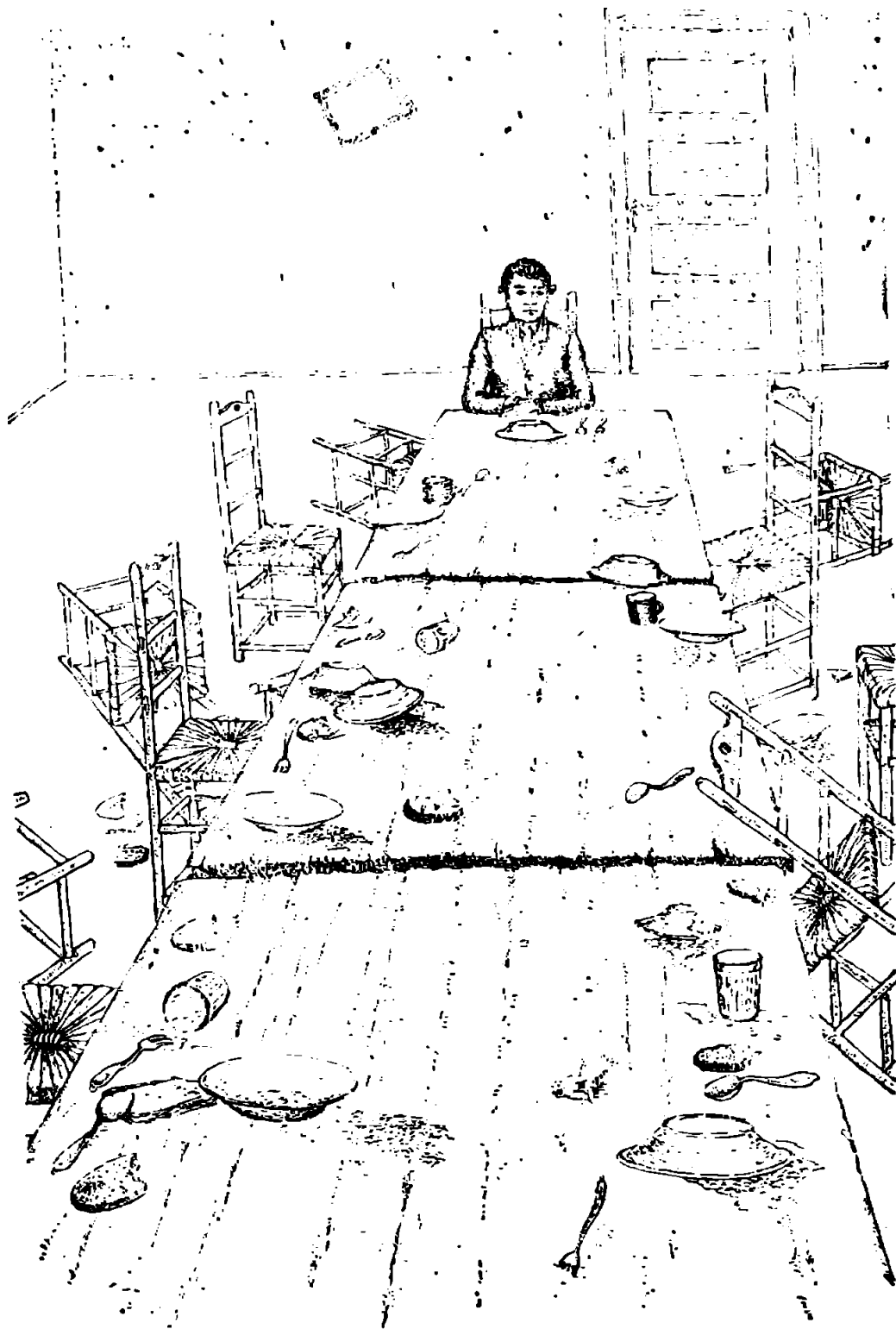
În fundul sălii de mese erau două ferestre mari care dădeau spre curte. Cei mai timizi, îngroziți că eram lăsați așa, nepe-depsiți, neștiind ce se va întîmpla au deschis ușor una din ferestre și au dispărut. Încet, încet au fost urmați de alți elevi. Curînd, marele Michu n-a mai avut în jurul lui decît vreo doisprezece răzvrățiți. Le spuse atunci cu o voce aspră :

— Hai, duceți-vă după ceilalți, ajunge un singur vinovat.

Apoi, adresîndu-mi-se mie, care șovăiam, adăugă :

— Te dezleg de cuvîntul dat, să știi !

Cînd gardianul a forțat una din uși, l-a găsit pe marele Michu singur, șezînd liniștit pe colțul unei mese, în mijlocul veselei sparte. Chiar în aceeași seară, a fost trimis la tatăl său. În ce ne

privește, am profitat prea puțin de pe urma acestei răzvrătiri. Timp de câteva săptămîni s-au ferit să ne mai servească, la masă, cod și fasole. Apoi, au reapărut iar ; numai că peștele avea sosul alb, iar fasolea, sosul roșu.

VI

La mult timp după aceea, l-am revăzut pe marele Michu. Nu și-a mai putut continua studiile. Cultiva, la rîndul lui, cele câteva petece de pămînt pe care le moștenise la moartea tatălui său.

— Aș fi devenit, spuse el, un avocat mediocru sau medic prost, căci n-aveam un cap bun. E mai bine să fiu țăran. Asta-i treaba ce mi se potrivește... Nu are nici o importanță că mi-ați întors frumușel spatele. Și eu care mă dădeam în vînt după cod și fasole !

ERA ÎN PLINĂ sărbătoare — în acea frumoasă zi de vară — moara bătrînului Merlier. În curte, trei mese așezate cap la cap își așteptau oaspeții. Tot satul știa că Françoise, fiica lui Merlier, se logodește cu Dominique — un flăcău care trecea drept un mare trîntor, dar era atît de chipeș încît nu era femeie să se uite la el fără acea sticlire pe care o pune dorința în ochi.

Moara asta a lui moș Merlier era un mic colț de rai ; se afla așezată chiar în mijlocul satului, în locul în care șoseaua face un cot. Satul — pe numele lui Rocreuse — n-are decît o singură uliță, cu două rînduri de cocioabe de o parte și de alta ; dar dincolo de moară, se întind livezi, și se înalță copacii care înscotesc riul Morelle, pe tot parcursul lui, acoperind fundul văii cu umbra frunzișului lor bogat. Nu găsești în toată Lorena un loc mai fermecător. La dreapta și la stînga, păduri dese, codri seculari, urcînd în pantă lină, acoperă orizontul cu o mare de verdeață, în timp ce spre sud se întinde cîmpul de o fertilitate neînchipuită, nesfîrșitele fișii de pămînt prinse între gardurile vii. Dar ceea ce face mai ales farmecul acestui ținut este răcoarea pe care o dă vegetația bogată, pînă și în zilele cele mai fierbinți din iulie și august. Rîul Morelle coboară din pădurea de Gagny furiînd, se pare, răcoarea din frunzișul pe sub care curge leghe întregi, purtînd odată cu el murmurul și răsufarea înghețată a codrilor prin care a trecut.

Dar nu aceasta este singura lui sursă de răcoare ; ape venind de pretutindeni cîntă sub copaci, la fiecare pas țîșnesc izvoare, și simți, urcînd potecile înguste, cum lacurile subterane, care străbat pe sub mușchiul verde, se folosesc de cele mai mici crăpături

---

* Traducere de Sidonia Drăgușanu, în vol. Zola, **Atacul de la moară**, Buc. 1963, Ed. pentru literatură universală, 1963.

la rădăcinile arborilor, între stînci, pentru a se revărsa în fîntîni cristaline.

Glasurile șoptite ale acestor riuri sînt atît de multe și se înalță atît de sus, încît acoperă cîntecul botgroșilor. Te crezi într-o grădină vrăjită, cu cascade care cad de jur împrejur.

Mai jos, sînt livezile de lucernă îmbibate de apă. Castani gigantici își lungesc umbrele lor negre. La marginea pășunilor, perdelele înalte ale plopilor își desfășoară frunzișul lor sonor. Sînt două alei cu platani imenși care urcă, străbătînd cîmpia spre vechiul castel de Gagny, astăzi în ruină. În acest sol, continuu udat, vegetația crește uriașă ! Totul seamănă cu o grădină așezată între două coline acoperite cu arbori : livezile ce se văd apar ca niște peluze, iar copacii gigantici, imense răzoare. Cînd, la amiază, soarele cade drept, umbrele devin albăstrui, ierburile încinse dorm, toropite de căldură, în timp ce o înfiorare rece ca de gheață se strecoară pe sub frunziș.

Aici se afla moara bătrînului Merlier, care înveselea cu tic-tac-ul ei un colț de natură năpădit de o vegetație sălbatică. Clădirea, făcută din ipsos și scînduri, părea veche de cînd lumea ; pînă la jumătatea ei se scaldă în riul Morelle — care în locul acela se rotunjește într-un bazin cu apă limpede. Acolo se amenajase o ecluză, apa cădea de la cîțiva metri deasupra roții care, învîrtindu-se, scîrțîia tușind ca o slujnică credincioasă și astmatică, îmbătrînită în casa stăpînilor ei. Cînd cineva îl sfătua pe Merlier să schimbe roata, el dădea din cap și spunea că una nouă ar fi mai leneșă și nici n-ar ști să-și facă treaba atît de bine ca cea veche ; și de fiecare dată o repara cu tot ce-i cădea sub mînă, cu doage de butoi, cu fiare ruginite, cu zinc, cu plumb. Roata părea de fiecare dată mai veselă, cu acest nou profil al ei, devenit destul de bizar, și împodobită toată cu ierburi și mușchi. Cînd apa o lovea cu valul ei de argint, se acoperea cu perle, și atunci ciudata-i carcasă putea fi văzută trecînd sub o strălucitoare diademă de sidef.

Partea de jos a morii, care cobora pînă în Morelle, avea aerul unei corăbii primitive, eșuată acolo. O bună parte a locuinței era clădită pe țărûși ; apa pătrundea sub planșeu, unde erau niște gropi cunoscute în tot satul pentru țiparii și racii enormi care puteau fi prinși. Dedesubtul cascadei, bazinul era limpede ca o

oglindă și, cînd roata nu îl tulbura cu spuma ei, se vedeau bancuri de pești mari, înotînd cu încetineala unor escadre. O scară stricată cobora pînă la rîu, lingă un țăruș de care era priponită o barcă. O galerie de lemn trecea deasupra roții. Se vedeau ferestre cu ochiuri de geam neregulat tăiate. Tot soiul de colțare, de mici ziduri, de construcții, adăugate pe rînd și la nimereală, de grinzi și acoperișuri dădeau acestei mori un aspect de veche citadelă în ruină. Iedera și alte plante cățărătoare astupau crăpăturile, acoperind cu o mantie verde bătrîna clădire. Multe domnișoare, în trecere pe acolo, desenau pe albumele lor moara lui Merlier.

Partea clădirii care răspundea în șosea era mai solidă. La intrare, o boltă de piatră dădea în curtea mare, mărginită de o parte și de alta de șoproane și grajduri. Lingă o fîntînă, un ulm imens acoperea cu umbra lui jumătate din curte.

În fund se vedeau aliniate cele patru ferestre ale primului etaj deasupra căruia se afla porumbarul.

Singura cochetărie a bătrînului Merlier era să zugrăvească fațada din zece în zece ani. Acum, tocmai fusese de curînd văruiată și lumina parcă tot satul, cînd soarele o aprindea cu văpaia lui, în miezul zilei.

De douăzeci de ani bătrînul Merlier era primar în Rocreuse. Se bucura de respectul oamenilor pentru averea pe care știuse să și-o agonisească și care era apreciată cam la vreo optzeci de mii de franci, adunați centimă cu centimă. Cînd s-a căsătorit cu Madeleine Guillard, care i-a adus ca zestre moara, el nu avea altă avere decît cele două brațe ale lui. Dar Madeleine n-a regretat niciodată alegerea pe care a făcut-o, pentru că el s-a priceput să conducă bărbătește și cu multă chibzuință toate treburile gospodăriei. Acum e văduv. Soția lui a murit și locuiește cu fiică-sa Françoise. Fără îndoială, și-ar putea îngădui să nu mai muncească, să lase roata morii să doarmă acoperită cu mușchi, dar s-ar plictisi; casa i-ar părea pustie, moartă. Continuă să muncească, fiindcă îi face plăcere. E un bătrîn înalt, cu o față lunguiată și tăcută. Nu ride niciodată, cu toate că sufletul lui e plin de veselie. A fost ales primar pentru buna lui stare, dar și pentru aerul marțial pe care știe să și-l ia cînd are de celebrat o cununie.

Françoise Merlier a implinit, de foarte curînd, optsprezece ani. Nu trece drept una din fetele frumoase din sat, fiind prea plîpîndă. Pînă la cincisprezece ani, a fost chiar urîtă. Nu-şi puteau explica cei din Rocreuse cum dintr-un bărbat ca Merlier şi dintr-o femeie ca nevastă-sa, amîndoi oameni atît de bine clădiţi, a ieşit iata asta care creştea atît de încet şi parcă chiar cu părere de rău. Dar la cincisprezece ani, deşi rămăsese tot firavă, deveni deodată drăguţă, chiar foarte drăguţă. Avea părul negru, ochii negri, o faţă trandafirie cu gropiţe în obraji şi o frunte luminoasă ca un soare. De altfel, era considerată plîpîndă numai pentru că n-ar fi fost în stare să ridice singură un sac de grîu, altminteri, departe de a fi slabă, se împlinise chiar bine de tot la trup şi era de aşteptat ca odată cu vîrsta să se facă rotunjoară ca o prepeliţă lacomă. Numai că tăcerile îndelungi ale tatălui ei o făcuseră prea înţeleaptă, cam de timpuriu, şi dacă rîdea vreodată era numai pentru a face plăcere celorlalţi ; în sufletul ei rămînea întotdeauna gravă.

Bineînţeles, toţi flăcăii din sat îi dau tîrcoale — e adevărat, mai mult pentru averea decît pentru frumuseţea ei. Şi iată, deodată, face o alegere care scandalizează tot ţinutul. De cealaltă parte a riului Morelle, trăieşte un tînăr, Dominique Penquer, care nu este de prin partea locului. Cu zece ani în urmă a venit din Belgia, ca să-şi moştenească un unchi care avea o mică proprietate la liziera pădurii Gagny, chiar în faţa morii, la o depărtare de o bătaie de puşcă. Venise — spunea el la început — numai pentru a vinde această proprietate, urmînd ca apoi să se întoarcă în Belgia. Dar ţinutul îl vrăjise, se pare, căci nu se mai mişcase de acolo. Îşi cultivase palma lui de pămînt din care îşi scotea cele cîteva legume din care trăia. Pescuia, vîna şi, de multe ori, gardienii silvici erau nevoiţi să-i dreseze procese-verbale. Această viaţă liberă, ale cărei resurse localnicii nu şi le puteau explica prea bine, sfîrşise prin a-i face un renume rău. Se presupunea că ar fi braconier şi, sigur, un trîndav, căci era adesea văzut dormind în iarbă la orele cînd s-ar fi convenit să muncească. Nici cocioaba în care trăia, sub ultimii arbori din pădure, nu părea a fi locuinţa unui băiat cinstit. Dacă s-ar fi spus despre el că a făcut prieteşug cu lupii din ruinele fostului castel, babele din

sau n-ar fi fost deloc surprinse. Totuși, fetele tinere îndrăzneau citeodată să-i ia apărarea, căci era de o mare frumusețe flăcăul acesta cu o reputație atât de îndoielnică : suplu și înalt ca un plop, cu pielea foarte albă, cu părul și barba blonde, ca de aur, în lumina soarelui. Și iată, într-o bună dimineață, Françoise îi mărturisește bătrînului Merlier că îl iubește pe Dominique și că nu va consimți niciodată să se mărite cu un altul. E lesne de închipuit că această veste a fost o adevărată lovitură de măciucă pentru bătrînul Merlier. A tăcut, n-a spus un cuvînt, după obiceiul lui. Nici o schimbare pe chipul său întunecat, doar atât că veseliea lui interioară nu-i mai strălucea în ochi. Timp de o săptămînă tatăl și fiica nu și-au mai vorbit. Françoise era și ea foarte întunecată. Ceea ce îl frămînta pe bătrîn era să știe cum de reușise ticălosul acela de braconier să-i vrăjească fata. Dominique nu venise pe la moară. Merlier stătu la pîndă și-l văzu pe curtezan de cealaltă parte a riului, culcat în iarbă, prefăcîndu-se că doarme. Din odaia ei, Françoise îl putea vedea foarte bine. Totul era limpede, se îndrăgostiseră unul de altul făcîndu-și ochi dulci pe deasupra roții de la moară. Trecură opt zile. Françoise era din ce în ce mai tăcută. Bătrînul Merlier continua și el să tacă. Apoi într-o seară, tot fără să sufle o vorbă, plecă singur de acasă și se întoarse cu Dominique. Françoise tocmai așternea fața de masă. Nu păru mirată. Doar atât, mai puse un tacîm. Dar gropițele din obraji se adînciră din nou și zîmbetul ei reapăru. În dimineața aceea, Merlier se dusesese să-l caute pe Dominique în cocioaba lui de la marginea pădurii. Acolo cei doi bărbați au stat de vorbă ei între ei, timp de trei ore, cu ușile și ferestrele închise. Nimeni n-a știut vreodată ce și-au spus. Dar sigur e că la plecare Merlier îl considera pe Dominique ginerele său.

Nu încapă îndoială că bătrînul descoperise în tînărul pe care venise să-l cunoască, în leneșul care dormea în iarbă, numai ca să stîrnească dragostea fetelor, un băiat de ispravă. Tot satul clo-cotea. Femeile stăteau în poartă, nu vorbeau decît de această nebunie pe care o făcea bătrînul Merlier, introducînd în casa lui un pierde-vară. Dar morarul nu se sinchisea, lăsa pe fiecare să vorbească ce vrea. Poate că își amintea de propria lui căsătorie. Nici el nu avusese o para chioară, cînd s-a însurat cu Madelaine și cu moara ei, și, totuși, nimic nu-l împiedicase să fie un soț bun.

De altminteri, Dominique puse repede capăt cancanurilor ; se apucase să muncească cu atîta strășnicie, încît uimea tot satul. Se întimplă că tocmai atunci băiatul, pe care îl avea Merlier la moară, să fie luat în armată și Dominique nu acceptă sub nici un motiv să fie angajat un altul. Căra singur sacii de grîu, conducea șareta, lupta cu bătrîna roată a morii — care se lăsa mult rugată pînă se hotăra să se învîrtească — și le făcea pe toate cu atîta suflet încît era o adevărată plăcere să-l privești. Morarul își păstra același rîs ascuns al lui. Era foarte mîndru că îl ghicise atît de bine pe băiatul ăsta. Nimic nu dă mai mult curaj tinereții ca dragostea. Și în timp ce munceau din greu, Dominique și Françoise se adoraau. Merlier nu rostise încă nici un cuvînt cu privire la căsătorie, și ei respectau această tăcere, așteptînd hotărîrea bătrînului. În sfîrșit, într-o zi, spre mijlocul lui iulie, porunci să se așeze în curte, sub ulmul cel mare, trei mese, și-și pofti prietenii din Rocreuse la un pahar de vin ; cînd curtea era plină și toată lumea cu paharul în mînă, morarul îl ridică pe al său, foarte sus, rostind aceste cuvinte :

— Pentru plăcerea de a vă anunța că fiică-mea se va căsători cu flăcăul acesta peste o lună, de sfîntul Ludovic.

Se ciocniră cu zgomot paharele. Toată lumea rîdea. Dar bătrînul Merlier își înălță din nou glasul, spunînd :

— Dominique, îmbrățișează-ți logodnica. Așa se cuvine.

Și tinerii se îmbrățișară, foarte îmbujorați, în timp ce asistența rîdea și mai tare. A fost o petrecere în toată legea. S-a golit un butoi mare de vin. Iar mai tîrziu, cînd n-au mai rămas decît cîțiva prieteni intimi, s-a putut sta în tihnă de vorbă. Se lăsase noaptea, o noapte înstelată, foarte luminoasă. Dominique și Françoise tăceau amîndoi, așezați pe o bancă, unul lîngă altul. Un țăran vorbea despre războiul pe care împăratul îl declarase Prusiei. Toți flăcăii din sat plecaseră ; chiar în ajun trecuseră trupe pe acolo. Bătălia va fi grea.

— Eh, spuse Merlier, cu egoismul omului fericit, Dominique e belgian, el nu va pleca la război. Și dacă vor veni prusacii, va fi aici, să-și apere soția.

Idea că, într-adevăr, prusacii ar putea veni, păru tuturor o glumă bună. Și dacă totuși vor veni, or să le dea o bătaie zdravănă ; o să isprăvească repede cu ei.

— Eu i-am văzut, i-am văzut, repeta cu o voce surdă bătrînul țăran.

Se lăsă tăcere. Apoi se mai ciocniră o dată paharele. Françoise și Dominique nu auziseră nimic. Ei își atingeau încet miinile, fără să-i vadă nimeni, acolo, în spatele băncii, și se simțeau atît de bine în această apropiere, încît rămăseseră cu privirile pierdute în adîncul tenebrelor. Satul dormea, străjuit de cele două margini ale șoselei albe, un somn liniștit, de copil. Nu se auzea decît, din cînd în cînd, cîntecul unui cocoș trezit prea devreme. Din pădurea vecină coborau adieri răcoroase, care treceau deasupra acoperișurilor catifelate, ca niște mîngîieri. Livezile, cu frunzișul lor negru, aveau ceva misterios, în reculegerea lor solemnă, și toate izvoarele, toate apele curgătoare care țîșneau din umbră păreau a fi respirația fragedă și ritmică a cîmpiei adormite. Din cînd în cînd, bătrîna roată, adormită și ea, părea că visează ca un cîine de pază care latră în somn și sforăie ; scîrțîia, își vorbea singură, legănata de apa rîului, care prefăcea toate aceste zgomote într-un sunet muzical și prelung de orgă. Niciodată o pace mai adîncă nu coborîse pe un colț mai fericit al naturii.

II

O lună mai tirziu, exact în ajun de sfîntul Ludovic, tot satul fusese cuprins de o mare spaimă. Prusacii îl bătuseră pe împărat și înaintau în marș forțat spre Rocreuse. De o săptămînă, oamenii care treceau pe șosea îi anunțau : „Sînt acum la Lormière, sînt acum la Nouvelles“ ; și cei din Rocreuse, auzind că se apropie atît de repede, aveau în fiecare dimineață impresia că îi văd coborînd din pădurea Gagny. Și cu cît întîrziiau să apară, cu atît spaima creștea. Fără îndoială, se vor năpusti asupra satului într-o noapte, și-i vor măcelări pe toți.

Noaptea precedentă, puțin înainte de ivirea zorilor, se dăduse alarma. Localnicii se treziseră auzind zgomot mare de pași și de voci bărbătești pe șosea. Femeile se aruncaseră în genunchi, făcîndu-și semnul crucii. Dar curînd, fură recunoscuți — prin crăpăturile ferestrelor deschise cu multă prudență — pantalonii roșii : era un detașament francez. Căpitanul trimise imediat după primarul satului și, după ce stătu de vorbă cu bătrînul Merlier, rămase la moară.

Soarele strălucea vesel în dimineața aceea. Se anunța o zi caldă. Deasupra pădurii plutea o lumină aurie ; în timp ce în depărtare, peste cîmpii, urcau aburi ușori, alburii. Satul se trezea, curat și frumos, în răcoarea dimineții ; cîmpia, cu rîurile și izvoarele ei, avea grația unui buchet de flori pe care strălucește încă roua. Dar această zi, cu toată frumusețea ei, nu putea înveseli pe nimeni. Căpitanul fusese văzut cercetînd de jur împrejur moara, inspectînd casele din vecinătate ; trecuse apoi de cealaltă parte a rîului și, de acolo, studiasă satul cu binoclul, în vreme ce bătrînul Merlier, care îl întovărășea, părea să-i dea explicații. După ce se întoarse, postă soldați îndărătul zidurilor, al copacilor și în șanțuri. Grosul detașamentului era instalat în curtea morii. Se vor da lupte, deci ? Și cînd morarul se întoarse, i se puse această întrebare. El făcu un semn lung din cap, fără să vorbească. Da, se vor bate.

Françoise și Dominique erau acolo, în curte, și se uitau la bătrîn. În cele din urmă el își scoase pipa din gură și rosti doar aceste cuvinte :

— Bietii mei copii, n-am să vă mai pot cununa mîine.

Cu buzele strînse, cu o cută de minie pe frunte, Dominique se ridica din cînd în cînd în virful picioarelor și rămînea cu privirea pironită asupra pădurii Gagny, ca și cînd ar fi așteptat să-i vadă venind pe prusaci. Françoise, palidă și gravă, venea, pleca, le aducea soldaților tot ce aveau nevoie. Ei își pregăteau supa într-un colț al curții și, așteptînd masa, se întreceau în glume.

Căpitanul părea încîntat. Vizitase toate încăperile — și sala mare a morii care dădea spre rîu. Acum, stînd lîngă fîntînă, vorbea cu bătrînul Merlier.

— Aveți aici o adevărată fortăreață, spunea el. Vom rezista bine pînă seara. Bandiții sînt în întîrziere. Ar fi trebuit să fie aici pînă acum.

Morarul rămase tăcut. Își vedea moara arzînd ca o torță. Dar nu se plîngea, socotind că-i de prisos. Deschise gura doar pentru a rosti :

— Ar trebui să ascundeți barca în spatele roții. E acolo o groapă în care ar putea încăpea. Poate că vă va fi de folos.

Căpitanul dădu un ordin. Era un bărbat frumos, de vreo patruzeci de ani, înalt, cu o față plăcută. Părea înveselit ori de câte ori se uita la Françoise și la Dominique. Se ocupa tot timpul de ei ca și când ar fi uitat de lupta pentru care se pregăteau. O urmărea pe Françoise cu o privire care spunea limpede că o găsește fermecătoare. La un moment dat se întoarse spre Dominique și-l întrebă brusc :

— Așadar, nu ești înrolat, tinere ?

— Sînt străin, răspunse băiatul.

Căpitanul păru destul de nesatisfăcut de acest argument. Sigur, era mai plăcut să stea în preajma fetei, decît în a tunului ! Văzîndu-l surîzînd ironic, Dominique adăugă :

— Sînt străin, dar nimeresc glonteale drept în măr de la cincisute de metri. Priviți, pușca mea de vînătoare este acolo, în spațele dumneavoastră.

— S-ar putea să-ți servească, replică simplu căpitanul.

Françoise se apropie de ei. Tremura ușor. Întinse mîinile spre Dominique, cerîndu-i parcă ocrotire, și el, fără să-i pese de cei din jur, le cuprinse și le reținu într-ale lui, stringîndu-i-le puternic. Căpitanul surîse din nou, dar de data asta se abținu de a mai adăuga ceva. Rămase pe scaun, cu sabia între genunchi, cu privirea pierdută în zare, părăind că visează.

Se făcuse ora zece. Căldura era din ce în ce mai mare ; se lăsase o tăcere grea. În curte, la umbra hambarelor, soldații începuseră să-și soarbă supa. Nici un zgomot nu venea din satul în care țărani iși baricadaseră casele, ușile și ferestrele. Doar un cîine rămăsese singur pe șosea și urla. Din pădurile și livezile vecine, toropite de căldura zilei, venea un sunet îndepărtat și prelungit, în care se contopiseră parcă toate respirațiile răzlețe. Cînta un cuc. Pe urmă, tăcerea se făcu mai adîncă. Și deodată, cînd totul din jur părea adormit, răsună un foc de pușcă. Căpitanul se ridică într-o clipă în picioare, soldații lăsară din miini farfuriile cu supă pe jumătate pline. În cîteva secunde, erau toți la posturile lor. De sus pînă jos, moara era toată ocupată de soldați. În timpul acesta, căpitanul, care se postase în șosea, nu observă nici o mișcare : la dreapta, la stînga, drumul se întindea alb și pustiu. Se auzi al doilea foc de pușcă și apoi din nou nimic. Nu se vedea

umbră de om. Dar întorcându-se, zări dinspre pădurea Gagny un nour ușor de fum între doi arbori, care își lua zborul ca dintr-o luminare, la altarul fecioarei. Pădurea era adîncă și calmă.

— Ticăloșii ! s-au ascuns în codru, murmură el. Știu că sîntem aici.

În clipa aceea începù focul și se continuă, din ce în ce mai susținut, între soldații francezi postați în jurul morii și între prusacii ascunși în spatele copacilor. Gloanțele șuierau deasupra Morelle fără a pricinui pierderi de o parte sau de alta.

Focurile erau neregulate, porneau din fiecare tufiș și, ca și înainte, nu se vedeau decît firele subțiri de fum legănate leneș de vînt. Situația aceasta se prelungi aproape două ore. Ofițerul fredona ceva, cu un aer indiferent. Françoise și Dominique, care rămăseseră în curte, se înălțaseră în vîrfurile picioarelor și priveau dincolo de un zid scund. Urmăreau cu un interes deosebit un soldat mărunțel, postat pe malul riului Morelle în dosul unei bărci vechi din care nu mai rămăsese decît scheletul ; acesta stătea la pîndă întins pe burtă, trăgea cîteva focuri, apoi se strecura încet în șanțul care se afla la cîțiva pași în urma lui, și își reîncărca arma ; făcea totul cu mișcări atît de viclene, de suple și de comice în același timp, încît Françoise și Dominique nu-și puteau opri surîsul, privindul. La un moment dat, se ridică repede ; zărise pe semne capul unui prusac și duse arma la umăr. Dar înainte de a apuca să tragă, scoase un răcnet, se răsuci în jurul lui și se rostogoli în șanț, unde picioarele îi zvîcniră pentru o clipă cu tremurul convulsiv al unui pui sugrumat. Soldatul cel mărunțel fusese atins de un glonte drept în piept. Era primul mort. Instinctiv, Françoise luă mîna lui Dominique și i-o strînse cu o crispă nervoasă.

— Plecați de acolo ! le strigă căpitanul. Gloanțele ajung pînă aici.

Într-adevăr, un zgomot sec veni din bătrînul ulm și capătul unei crengi groase porni în jos, clătîindu-se. Dar cei doi tineri nu se clintiră, țintuiți acolo de spaimă, în fața groaznicului spectacol. La liziera pădurii, un prusac ieșise brusc dindărătul unui copac, ca un actor din culise, bătu aerul cu brațele și căzu pe spate. Apoi nimic nu mai mișcă ; cei doi morți păreau că dorm sub soarele puternic de amiază. Nu se mai vedea nimeni pe cîmpia toropită de căldura zilei. Focurile de armă încetaseră și ele ; nu se mai

auzea acum decît murmurul limpede al rîului.

Bătrînul Merlier se uita la căpitan cu un aer surprins, întrebîndu-l parcă dacă într-adevăr totul se sfîrşise.

— Abia acum începe, murmură el. Feriţi-vă. Nu staţi acolo.

Nu apucă să-şi ducă vorba la sfîrşit ; se auzi o bubuitură îngrozitoare. Ulmul, înalt cît un stejar, se prăbuşi ca lovit de trăsnet. Un nour de frunze ţîşni ca un stol de vrăbii, rotindu-se în zbor. Din fericire, prusacii trăsese rău sus. Dominique o prinse de mîna pe Françoise şi o trase după el, în timp ce Merlier striga, venind în urma lor :

— Intraţi în beciul cel mic, are pereţii solizi.

Dar ei nu ascultară, intrară în încăperea mare a morii unde vreo douăzeci de soldaţi aşteptau în linişte, cu obloanele închise, pîndind printre crăpături. Afară, soldaţii postaţi de căpitan apărau poziţia pas cu pas. Cîte unul intra totuşi în casă tîrîndu-se pe jos, cînd inamicul îl silea să-şi părăsească locul strategic. Consemnul lor era să cîştige timp, să nu se arate, pentru ca prusacii să nu afle efectivul de forţe pe care îl aveau în faţa lor.

Mai trecu astfel încă o oră. Apoi sosi un sergent care anunţă că afară nu mai rămăseseră decît doi sau trei oameni. Atunci ofiţerul îşi scoase ceasornicul şi spuse :

— E ora două şi jumătate. Mai trebuie să rezistăm încă patru.

Porunci să se închidă poarta mare a curţii şi totul fu pregătit pentru o rezistenţă activă. Cum prusacii se aflau de cealaltă parte a rîului, un asalt imediat nu era de temut. E adevărat, se afla un pod la doi kilometri, dar cu siguranţă că prusacii nu ştiau de existenţa lui şi era puţin probabil că vor încerca să treacă apa înot. Ofiţerul nu făcu deci decît să supravegheze în continuare şoseaua. Toate eforturile trebuiau îndreptate în partea dinspre cîmpie.

Focurile încetaseră din nou. Moara părea moartă în lumina puternică a soarelui. Toate obloanele erau trase, nici un zgomot nu mai pătrundea în afară.

Încetul cu încetul, prusacii începură să se arate la marginea pădurii. Îşi lungeau gîtul, deveneau îndrăzneţi. În interiorul morii, cîţiva soldaţi se pregătiră să tragă. Dar căpitanul strigă :

— Nu, nu, aşteptaţi ! Lăsaţi-i să se apropie.

Intr-adevăr, prusacii procedau cu multă prudență, aruncînd spre moară priviri bănuitoare. Clădirea aceasta veche, tăcută și mohorită, cu perdelele ei de iederă îi neliniștea. Totuși înaintau. Cînd ofițerul văzu un număr destul de mare — vreo douăzeci — adunați în livada din față, rosti un singur cuvînt :

— Trageți !

Se auzi o descărcătură puternică, urmată de focuri de armă izolate.

Scuturată de un tremur, Françoise își duse fără voie mîinile la urechi. Dominique se afla în spatele soldaților, privea.

Și cînd fumul se mai risipi puțin, văzu trei prusaci întinși pe spate, în mijlocul cîmpului. Ceilalți se aruncaseră la pămînt, în dosul salcîmilor și al plopilor. Și începu asediul.

Timp de mai bine de o oră, moara fu ciuruită de gloanțe ; biciuiau bătrînele ziduri ca o grindină. Cînd se loveau de piatră, se auzea cum plesnesc și cum cad apoi cu un plescăit sonor în apă. În pădure, gloanțele se înfundau cu un zgomot surd. Din cînd în cînd, un pîriit prelung anunța că și moara fusese atinsă.

Francezii își economiseau gloanțele, nu trăgeau decît după ce vizau cu precizie. Din cînd în cînd, căpitanul se uita la ceas.

Și cînd un glonte atinse un oblon, gata să se înfigă în tavan, spuse :

— E ora patru. Va fi imposibil să mai rezistăm.

Intr-adevăr, încetul cu încetul, atacul dușmanului ajunsese să zdruncine din toate încheieturile bătrîna clădire a morii. Un oblon se prăbuși în rîu, ciuruit ca o dantelă. Fură nevoiți să-l înlocuiască cu o saltea.

Bătrînul Merlier își expunea viața în fiecare clipă, ducîndu-se să constate avariile pe care le suferea biata sa roată, care-i rupea inima, cu pîriitul ei jalnic. De data aceasta, se sfîrșise într-adevăr cu ea ! Niciodată nu o va mai putea repara. Dominique o implo-rase pe Françoise să se retragă ; dar ea refuzase, voia să rămînă cu el. Se așezase în spatele unui dulap mare de stejar, care o proteja. Dar un glonte nimeri chiar într-o latură a dulapului, care răspunse cu un sunet grav, ca un geamăt. Atunci Dominique veni și se așeză în fața fetei. Pînă atunci nu trăsese încă, ținuse pușca în mînă, fără a se fi putut apropia de ferestrele care erau, de la

un capăt la altul, ocupate de soldați. La fiecare foc de armă, se zguduia podeaua.

— Atenție, atenție ! strigă deodată căpitanul.

Văzuse, în clipa aceea, ieșind din pădure un grup compact de oameni. Și deodată, un pluton deschise focul : un foc groaznic. O jerbă de gloanțe trecu deasupra morii. Mai zbură un oblon. Gloanțele, inamicului intrau acum nestingherite prin căscătura largă a ferestrei. Doi soldați se prăbușiră pe podea, unul dintre ei nu mai mișcă. Fu dat la o parte, lângă perete, pentru că încurca locul. Celălalt se zvîrcolea, implorînd să i se facă sfîrșitul. Dar nimeni nu-l auzea, fiecare căuta o gaură în zidul fortăreței în care se găseau; pentru a putea riposta ploii de gloanțe.

Un al treilea soldat fu rănit ; acesta se prăbuși fără un cuvînt lângă marginea unei mese, cu o privire fixă și îngrozită. Françoise împinse mașinal scaunul și se așeză pe jos, lipită de perete, crezîndu-se astfel mai ocrotită. Între timp fuseseră aduse toate saltelele din casă, astfel încît ferestrele erau acum din nou astupate pe jumătate. Încăperea se umpluse cu cioturi de mobile, de arme sfărîmate.

— E ora cinci, spuse căpitanul. Trebuie să ne ținem bine, vor încerca să treacă apa.

În clipa aceea Françoise scoase un strigăt. Un glonte care ricoșase îi atinsese fruntea ; apărură cîteva picături de sînge. Dominique o privi o clipă, după care se apropie de fereastră și trase primul foc ; apoi nu se mai opri. Își încărca arma, trăgea fără să se mai intereseze ce se întîmplă lângă el ; doar din cînd în cînd, mai arunca o privire spre Françoise. Nu părea deloc grăbit, ochea cu mare atenție. Prusacii înaintau de-a lungul plopilor, intenționînd să treacă rîul, așa cum prevăzuse căpitanul. Dar era destul să încerce unul dintre ei, ca să cadă lovit în țeastă de gloanțele lui Dominique. Căpitanul, care urmărea acest joc, era uimit. Îl lăuda pe tînăr, spunîndu-i că ar fi fericit să aibă mulți țintași de talia lui. Dominique nu-l auzea. Un glonte îi atinse umărul, un altul îi rănî brațul, dar el continua să tragă.

Căzură încă doi dintre ai lor. Saltelele, ciuruite, nu mai izbuteau să astupe ferestrele. Ultima dezlănțuire de focuri păru să smulgă cu totul moara din locul ei. Poziția nu mai putea fi apărută. Totuși ofițerul repeta :

— Rezistați ! Încă o jumătate de oră !

Acum număra minutele. Făgăduise șefilor săi să țină inamicul în loc pînă seara, și n-ar fi dat înapoi un pas, înaintea orei fixate pentru retragere. Avea același aer amabil, surîdea fetei, ca să-i dea curaj. Ridicase el însuși de jos arma unui soldat mort și acum trăgea cu ea. În toată încăperea mai rămăseseră doar patru soldați. Prusacii înaintau în masă pe celălalt mal al riului și era evident că îl vor trece dintr-o clipă într-alta. Se mai scurseră cîteva minute. Căpitanul se încăpățîna, nu voia să dea ordin de retragere, cînd un sergent venind în fugă vesti :

— Sînt pe șosea, ne vor ataca din spate. Cu siguranță că prusacii au descoperit podul.

Căpitanul își scoase ceasul :

— Încă cinci minute ! Nu vor fi aici înainte de cinci minute.

La orele șase precis, consimți, în sfîrșit, să-și scoată, printr-o ușă care răspundea într-o uliță, oamenii din moară.

De acolo se aruncară într-un șanț și se îndreptară spre pădurea de Sauval. Căpitanul îl salutase politicos, la plecare, pe bătrînul Merlier, cerîndu-i scuze. Adăugase chiar :

— Distrăți-i, ne vom întoarce.

Dominique rămăsese singur în sala cea mare a morii. Continua să tragă, nu auzea nimic, nu înțelegea nimic, nu simțea decît o singură dorință, să o apere pe Françoise. Soldații plecaseră fără măcar ca el să fi observat. Ochea și nimerea cu precizie, de fiecare dată. Deodată se auzi un zgomot puternic. Dușmanii veniseră prin spate și năvăliseră în curte. Dominique mai apucă să tragă un singur foc și, cînd prusacii se năpustiră asupra lui, din arma sa mai ieșea încă fum. Îl înșfăcaseră patru dintre ei, în timp ce ceilalți vociferau într-o limbă îngrozitoare. Fuseseră gata să-l sugrume chiar în clipa aceea, dar Françoise se aruncase în fața lor, implorîndu-i. Un ofițer intră și, după cîteva fraze pe care le schimbă în germană cu soldații, se întoarse spre Dominique și-i spuse, într-o franceză foarte corectă :

— În două ore vei fi împușcat.

III

Era o regulă stabilită de statul-major german : orice francez care nu aparține armatei regulate, prins cu arma în mină, trebuia

să fie împușcat. Nici companiile de francitiori nu erau recunoscute ca beligerante. Prin aceste sancțiuni exemplare, germanii voiau să împiedice ridicarea în masă — de care se temeau — a țăranilor care își apărau căminele lor.

Ofițerul, un bărbat de vreo cincizeci de ani, înalt și uscățiv, îl supuse pe Dominique la un scurt interogatoriu. Cu toate că vorbea o franceză foarte pură, avea o duritate specific prusacă.

— Ești francez ?

— Nu ! Sint belgian.

— De ce ai luat arma în mână ? Tot ce se petrece aici n-ar fi trebuit să te privească pe dumneata.

Dominique nu răspunse. În clipa aceea ofițerul o văzu pe Françoise, stînd în picioare, foarte palidă și ascultînd ; rana ușoară îi însemna fruntea albă cu o dungă roșie. Căpitanul își plimbă privirea de la ea la Dominique. Păru a înțelege ceva și adăugă :

— Așadar, nu negi că ai tras ?

— Dimpotrivă. Am tras cît am putut, răspunse, calm, Dominique.

Această mărturisire era de altminteri inutilă, tînărul era încă negru de pulbere, acoperit de sudoare, pătat de sîngele care cursese din zdrelitura de pe braț.

— E în ordine, spuse ofițerul ! Și repetă : Vei fi împușcat în două ore.

Françoise își reținu un strigăt. Își împreună mîinile și le ridică într-un gest de disperare mută. Ofițerul remarcă acest gest.

Doi soldați îl înșfăcărară pe Dominique și-l duseră într-o odaie vecină, unde trebuiau să-l țină sub pază. Tînăra fată se prăbușise pe un scaun, nemaiputîndu-se ține pe picioare ; lacrimile îi încremeniseră în gît, înăbușind-o. Ofițerul continua s-o examineze cu o privire foarte atentă. În cele din urmă o întrebă :

— E fratele dumitale, tînărul... ?

Ea răspunse nu, cu un semn al capului. Ofițerul rămase la fel de țeapăn, fără un surîs. După o tăcere, întrebă :

— Locuiește de mult în ținutul ăsta ?

Ea răspunse da, tot cu un semn al capului.

— Atunci trebuie să cunoască foarte bine pădurile de prin împrejurimi.

De data asta Françoise vorbi.

— Da, domnule, spuse ea privind-l cu oarecare mirare.

Ofițerul nu mai adăugă nici un cuvânt, se răsuci pe călcâie; cerînd să fie imediat adus primarul satului. Françoise se ridică în picioare, cu fața ușor împurpurată de o nouă speranță, crezînd că a înțeles scopul acestor întrebări. Alergă ea însăși să-l cheme pe tatăl ei.

Morarul coborîse repede prin galeria de lemn, de îndată ce încetaseră focurile, pentru a-și cerceta roata.

Își adora fiica, avea o afecțiune puternică pentru Dominique, dar roata morii ocupa și ea un loc însemnat în inima lui.

Intrucît „copiii“, cum spunea el, ieșiseră teferi din toată această încăierare, se putea gîndi acum și la cealaltă dragoste a lui, bătrîna roată, care desigur pătimise mult. Și, aplecat deasupra carcasei ei de lemn, îi cerceta rănile, cu un aer dezolat. Cinci dintre obezile roții fuseseră prefăcute în țandări, iar scheletul central era complet ciuruit. Vîra degetele în găurile lăsate de gloanțe, pentru a le măsura adîncimea și se gîndea cum va putea repara toate aceste dezastre.

Françoise îl găsi astupînd crăpăturile cu așchii și cu mușchi.

— Tată, spuse ea, te cheamă...

Și izbucni în plîns, povestind ceea ce auzise. Bătrînul clătină din cap. Nu puteau fi împușcați oamenii, chiar așa cu una cu două ! Rămînea de văzut ! Și intră în moară păstrîndu-și aerul său tăcut și liniștit. Cînd ofițerul îi ceru alimente pentru soldații lui, răspunse că cei din Rocreuse nu sînt obișnuiți să fie brutalizați, că nu se va obține nimic de la ei, dacă se va întrebuița violența. Își lua însărcinarea de a rezolva totul, cu condiția însă de a fi lăsat să acționeze singur. Ofițerul păru nemulțumit la început de calmul cu care îi răspunsese primarul, dar vorba lui, hotărîtă, răspicată, sfîrșise prin a-i impune. Îl strigă din nou, pentru a-l întreba :

— Pădurea aceea din față, cum o numiți dumneavoastră ?

— Pădurea de Sauval.

— Și ce întindere are ?

Merlier îl privi țintă :

— Nu știu, răspunse el.

Și se îndepărtă.

O oră mai tîrziu, contribuția de război în alimente și bani, pre-

tinsă de ofițer, se află în curtea morii. Se apropia noaptea. Françoise urmărea cu neliniște orice mișcare a soldaților și nu se îndepărta de camera în care fusese închis Dominique.

Spre orele șapte, trecu printr-o spaimă cumplită. Văzuse ofițerul intrînd în odaia prizonierului și timp de cincisprezece minute auzise vocile lor ridicate ; apoi ofițerul reapăru pentru o clipă în prag și dădu un ordin în limba germană, pe care ea nu-l înțelese, dar curînd doisprezece soldați intrară în curte și se aliniară cu arma la umăr. Atunci, cuprinsă de un tremur din creștet pînă în călcîie, crezu că va muri pe loc. Așadar, pentru aceasta se pregătiseră : pentru execuție ! Cei doisprezece oameni rămaseră acolo zece minute, timp în care ea auzi vocea lui Dominique continuînd să refuze pe un ton violent.

— Bine, mai gîndește-te. Îți dau timp pînă mîine dimineată. Apoi, cu un singur gest, ofițerul rupse rîndul celor doisprezece soldați. Françoise rămăsese înmărmurită. Bătrînul Merlier, care își fumase mai departe pipa lui, uitîndu-se la pluton parcă din simplă curiozitate, veni și o luă de braț cu blîndețe părintească. O conduse în camera ei.

— Stai liniștită, îi spuse el, și încearcă să dormi. Mîine, la lumina zilei, vom vedea ce e de făcut.

Plecă și încuie din prudență ușa în urma lui. Întotdeauna fusese de părere că femeile nu sînt bune la nimic, ele nu fac decît să strice totul, cînd vor să se ocupe de o treabă serioasă. Dar Françoise nu se culcă, stătu multă vreme așezată pe marginea patului, pîndind zgomotele casei. Soldații germani, instalați în curte, cîntau și rîdeau : rămăseseră probabil să bea și să mănînce pînă tîrziu. Era ora unsprezece și larma nu încetase o singură clipă. Chiar în încăperea mare a morii răsunau din cînd în cînd pași greoi ; fără îndoială, santinelele care făceau cu schimbul. Dar ceea ce o interesa pe ea erau zgomotele pe care le putea surprinde în odaia care se afla sub a ei. De mai multe ori se trînti jos, lipindu-și urechea de podea. Era odaia în care fusese închis Dominique.

Dominique umbla, desigur, tot timpul înapoi și încolo, de la perete la fereastră, căci ea auzi o vreme îndelungată cadența regulată a pașilor lui. Pe urmă se făcu tăcere, pesemne se așezase. De altminteri și toate celelalte zgomote încetaseră acum. Totul din jur părea scufundat în somn. Și atunci, cînd i se păru că într-ade-

văr toată casa doarme, deschise încet de tot fereastra și-și puse coatele pe pervaz.

Afară era o noapte senină și caldă. Cornul îngust al lunii își găsișe culcușul în spatele pădurii de Sauval și arunca deasupra cîmpiei o lumină mică de veioză. Umbra alungită a copacilor înalți așternea dungi negre, în vreme ce iarba, în locurile descoperite, părea o catifea verde, mătăsoasă. Dar Françoise nu stătea să contemple farmecul misterios al nopții ; cerceta cu privirea cîmpia, căuta santinelele pe care nu se îndoia că nemții avuseseră grijă să le pună de pază în partea aceea. Vedeă limpede umbrele lor înșirîndu-se de-a lungul râului Morelle. În dreptul morii, de cealaltă parte a râului, lîngă o salcie ale cărei crengi coborau pînă în apă, observă un soldat. Îl distingeă perfect : era un tînăr înalt care stătea nemișcat, cu fața întoarsă spre cer, cu aerul visător al unui cioban. După ce cercetă cu atenție toate locurile din jur, Françoise se așeză din nou pe pat. Rămase iarăși să asculte ; nu se mai auzea acum suflare în toată casa. Reveni la fereastră, aruncă o privire circulară, dar pesemne un colț al lunii, care apărea acum din spatele arborilor, i se păruse stînjenitor, căci se întoarșe din nou să aștepte. În sfîrșit, după un timp, socoti că sosise ceasul. Acum era beznă deplină, nu se mai zărea nici santinela ; cîmpia se întindea imensă ca o mare de cerneală. Își ascuți auzul o clipă, apoi se hotărî. Aproape de fereastră se afla o scară de fier cu treptele săpate în zid, care ducea de la roată la grînar și de care, cu vreme în urmă, se foloseau cîteodată morarii pentru a controla mecanismul morii. Pe urmă mecanismul se modificase și de multă vreme scara dispăruse sub iedera deasă care acoperea această parte a morii.

Françoise încălecă cu îndrăzneală balustrada ferestrei, se prinse cu mîinile de o bară de fier a scării. O clipă rămase în gol, apoi începu să coboare, stînjenită în mișcări de lărgimea fustei. Deodată, o piatră se desprinse din zid și căzu în rîu cu un plescăit. Încremeni, înghețată de spaimă. Dar își reveni repede, înțelegînd că șipotul continuu al apei curgătoare acoperea, pe toată distanța, orice zgomot pe care l-ar fi putut face, și continuă să coboare, cu mai mult curaj, pipăind iedera cu piciorul, pentru a dibui treptele. Cînd ajunse aproape de camera în care se afla închis Dominique, se opri. Se ivise o dificultate neprevăzută, era gata să-și piardă orice

nădejde : fereastra acestei camere nu era tăiată exact dedesubtul ferestrei ei ; se îndepărtă de scară și, cînd întinse mina, nu întîlni decît zidul. Ce-i rămînea de făcut ? Să urce înapoi, înainte de a-și fi dus planul pînă la capăt ? Își simțea brațele din ce în ce mai sleite de putere, iar murmurul continuu al riului începuse s-o amețească. Smulse de pe zid bucățele de var și le aruncă în fereastra lui Dominique. Dar nu primi nici un răspuns.

Se gîndi că poate adormise. Mai sfărîmă bucăți din zid între degete, rănindu-și-le. Era la capătul puterilor, gata să cadă, cînd, în sfîrșit, Dominique deschise fereastra.

— Eu sint, murmură ea. Ține-mă, sint gata să cad.

El o prinse cu amîndouă mîinile, aplecîndu-se mult în afară. și o trase înăuntru. Abia atunci, Françoise izbucni în lacrimi, înăbușîndu-și hohotele ca să nu fie auzite. Pe urmă, printr-un efort supraomenesc, se calmă.

— Ești păzit ? întrebă ea în șoaptă.

Dominique, care nu-și revenise încă din stupoare, făcu un simplu gest, arătînd spre ușă. De partea cealaltă se auzea sforăitul santinelei, care, răpus de oboseală probabil, se culcase pe jos, lipit de ușă, pentru a împiedica prizonierul să iasă din cameră.

— Trebuie să fugi ! spuse ea repede. Am venit să te implor să fugi și să-ți spun adio.

Dar el părea că nu o aude. Repeta întruna :

— Cum, dumneata ești, dumneata ești ? Ah, prin ce spaimă m-ai făcut să trec ! La ce primejdie te-ai expus ! Ai fi putut să mori ! Îi luă mîinile, i le acoperi cu sărutări. Cît de mult, cît de mult te iubesc, Françoise ! Ești tot atît de curajoasă pe cît ești de bună. Nu aveam decît o singură teamă, că voi muri fără să te mai văd. Dar ești aici, și acum n-au decît să mă împuște. Mai vreau să stăm unul lîngă altul un sfert de oră, apoi voi fi gata.

Încetul cu încetul se lipiseră unul de altul și ea își lăsase capul pe umărul lui. Primejdia îi apropia și mai mult. Uitară de toate în această îmbrățișare.

— Françoise, spuse Dominique cu un glas mîngîietor, astăzi este sfîntul Ludovic, ziua atît de așteptată a nunții noastre. Nimic nu ne-a putut despărți. Iată-ne singuri amîndoi, aici, credincioși întîlnirii hotărîte. Nu-i așa ? În dimineața aceasta trebuia să ne cununăm.

— Da, da, repetă ea. E dimineața nunții noastre.

Și își apropiară buzele, tremurînd amîndoi. Dar deodată ea se desprinsese din îmbrățișare, trezită de realitatea teribilă.

— Trebuie să fugi ! Trebuie să fugi, murmură ea, să nu mai pierdem nici o clipă. Și cînd el întinse brațele pentru a o aduna iarăși, toată, la pieptul lui, ea se rugă :

— Ascultă-mă, dacă mori tu, voi muri și eu. Era pentru prima dată cînd rostea acest intim : tu. Peste o oră va fi ziuă, continuă ea. Vreau să pleci imediat. Și începu să-i explice, în grabă, planul ei. Scara de fier cobora pînă la roată. Odată ajuns acolo, va putea sări în barca ascunsă în groapă, ținîndu-se de spițele roții. Îi va fi ușor apoi să ajungă pe celălalt mal al râului și să se salveze.

— Dar trebuie să fie santinele acolo, spuse el.

— Una singură, în față, lîngă prima salcie.

— Și dacă mă vede și începe să strige ?

Scuturată de un tremur, Françoise îi puse în mîină cuțitul pe care îl luase cu ea. Se lăsă tăcere.

— Și tatăl dumitale ? Și dumneata ? reluă Dominique. Nu, nu pot să fug. Cînd nu voi mai fi aici, vor fi în stare să vă ucidă. Nu-i cunoașteți încă ! Mi-au propus grațierea, cu condiția să le servesc drept ghid în pădurea de Sauval.

Cînd nu mă vor mai găsi aici, vor fi capabili de orice.

Dar Françoise refuza să mai discute. La toate argumentele lui, avea același răspuns :

— Dacă e adevărat că mă iubești, pleacă, fugi ! Din dragoste pentru mine, Dominique, fugi, nu mai întîrzia o clipă !

Îi făgădui că după ce-l va vedea plecat va urca în camera ei, și astfel nimeni nu va ști vreodată că ea îl ajutase. Îl cuprinse în brațe, îl sărută cu toată pasiunea, pentru a-l convinge. Dominique consimți, învins. Nu-i mai spuse decît atît :

— Jură-mi că tatăl dumitale știe ce ai întreprins și că el mă sfătuiește să fug.

— Dar chiar tatăl meu m-a trimis, răspunse fără a șovăi Françoise.

Mîntea. În clipa aceea n-avea decît o singură și imensă dorință: aceea de a-l ști pe el în siguranță, de a scăpa de tortura gîndului îngrozitor că primele raze ale soarelui vor fi totodată și semnalul

morții lui. Când va fi departe, orice nenorocire ce se va abate asupra ei îi va părea ușor de îndurat, știindu-l pe el în viață. În egoismul dragostei ei, voia cu orice preț ca el să trăiască.

— Bine, spuse Dominique, voi face așa cum dorești.

Nici unul dintre ei nu mai rosti un singur cuvânt. Dominique se duse să deschidă fereastra. Dar deodată se auzi un zgomot care-i îngheță și pe unul și pe celălalt în aceeași clipă. Ușa se clătină, erau siguri că va intra cineva, erau siguri că santinela îi auzise vorbind. Și amîndoi în picioare, lipiți unul de celălalt, așteptau într-o spaimă fără de margini. Ușa se zgîlții din nou, totuși și de data asta rămase închisă. Respirară ușurați : înțelegeau, în sfîrșit, ce se întîmplase : soldatul care adormise întins, în fața pragului, se răsucea pesemne în somn, de pe o parte pe alta.

Într-adevăr, urmă din nou o tăcere întreruptă curînd de un sforăit.

Dominique stărui cu tot dinadinsul s-o vadă pe Françoise urcată în camera ei. O luă în brațe și-i spuse un adio fără cuvinte. Pe urmă o ajută să se prindă de scara de care se agăță apoi și el. Dar refuză să coboare o singură treaptă, înainte de a o ști ajunsă în camera ei. Și numai după ce o văzu din nou sus, îi șopti cu o voce ușoară, ca o adiere :

— La revedere, te iubesc.

Françoise rămase la fereastră sprijinită în coate, încercînd să-l însoțească cu privirea. Noaptea era foarte neagră. Căută santinela, dar nu o zări nicăieri ; nu se vedea decît salcia, o pată albă în mijlocul tenebrelor. Timp de o clipă auzi foșnetul iederii, stîrnit de pașii lui Dominique, apoi scîrțîitul roții, și, în sfîrșit, clipocitul ușor care-i vestea că tînărul găsise barca. Și într-adevăr, un minut mai tîrziu, Françoise desluși silueta întunecată a bărcii pe luciul cenușiu al riului. Abia atunci o frică teribilă îi tăie răsuflarea. În fiecare clipă l se părea că aude strigătul de alarmă al santinelei ; cele mai mici zgomote răzlețe ale întunericului i se păreau pașii precipitați ai soldaților, zăngănitul armelor care se încărcau. Totuși, secunde se scurgeau și cîmpia rămînea la fel de calmă în tăcerea ei majestuoasă. Dominique trebuie să fi ajuns pe celălalt mal. Françoise nu mai vedea nimic acum. Și deodată, în liniștea solemnă, auzi pași, apoi un strigăt înăbușit, urmat de zgomotul surd al căderii unui corp.

Apoi, tăcerea deveni și mai adincă. Și atunci Françoise, ca și când ar fi simțit moartea trecînd pe lîngă ea, rămase înghețată, în fața tenebrelor nopții.

IV

Odată cu zorile, o larmă mare de glasuri zgîlții din somnul ei toată moara.

Bătrînul Merlier se duse să descuie ușa de la camera fiicei lui. Ea coborî în curte, palidă și foarte calmă, dar nu-și putu stăpîni un tremur în fața cadavrului unui soldat întins pe o manta, lîngă fîntînă. În jurul lui un grup de soldați gesticulau și strigau furioși. Cîțiva dintre ei amenințau satul cu pumnul ridicat. În timpul acesta, ofițerul trimisese după Merlier, primarul comunei.

— Iată, spuse el, cu vocea strangulată de indignare, unul dintre oamenii noștri a fost găsit asasinat pe malul rîului. Trebuie să dăm o pedeapsă exemplară și mă bizui pe dumneata că ne vei ajuta să descoperim ucigașul.

— Vă stau la dispoziție, răspunse flegmatic morarul. Numai să știți, nu va fi prea ușor.

Ofițerul se aplecase pentru a da la o parte pulpana mantalei care acoperea chipul mortului. Santinela fusese lovită în gît și cuțitul rămăsese înfipt în rana îngrozitoare care apăruse acum la vedere. Era un cuțit de bucătărie cu mînerul negru.

— Examinează cu atenție acest cuțit, i se adresă ofițerul primarului, ne va putea pune, poate, pe urmele ucigașului.

Merlier avu o tresărire care trecu neobservată și răspunse fără ca un singur mușchi de pe fața sa să se clintească :

— Pe aici, prin satele noastre, toată lumea are asemenea cuțite. Poate că omul dumneavoastră n-o mai fi avut chef să se bată și și-a făcut singur seama. S-au mai văzut de-alde astea !

— Taci ! strigă ofițerul furios. Nu știu ce mă oprește să dau foc satului de la un capăt la altul !

Din fericire, furia îl împiedica să observe brusca descompunere a trăsăturilor fetei. Nu se mai putuse ține pe picioare, se așezase pe o bancă de piatră, lîngă fîntînă. Împotriva voinței, nu-și mai putea lua privirea de la cadavrul culcat pe pămînt, la picioarele ei. Mortul era un flăcău înalt și frumos, care semăna cu Dominique,

avea și el părul blond și ochii albaștri. Asemănarea aceasta îi zdrobea inima. Se gîdea că poate și el lăsase în patria lui o iubită care-l plîngea acum. Recunoscu cuțitul împlîntat în gîtul santinelei. Ea îl ucisese. Dar în timp ce ofițerul vorbea de măsurile cumplite cu care voia să lovească satul, apărură cîțiva soldați venind în goană mare. Observaseră abia atunci evadarea lui Dominique. Această știre produse o extremă tulburare. Ofițerul se duse la fața locului, privi prin fereastra lăsată deschisă, înțelese totul și se întoarse furios.

Merlier păru foarte contrariat de fuga lui Dominique.

— Imbecilul, murmură el, a stricat totul.

Françoise, care îl auzise, încremeni de spaimă. Tatăl ei nu-i bănuia complicitatea ; morarul clătină capul, spunîndu-i în șoaptă :

— Bine ne-am mai aranjat acum !

— El e criminalul ! strigă ofițerul. Ticălosul ! a fugit prin pădure, pesemne. Trebuie să mi-l găsiți, altminteri va plăti tot satul pentru el.

Și se adresa primarului :

— Haide ! dumneata trebuie să știi unde s-a ascuns !

Bătrînul Merlier rîse ușor, arătînd cu privirea întinderea colinelor largi, acoperite cu arbori deși.

— Cum credeți că veți putea găsi acolo un om ? zise el.

— Trebuie să existe văgăuni pe care dumneata le cunoști. Îți dau zece oameni. Îi vei conduce.

— N-am nimic împotrivă, numai că vom avea nevoie de cel puțin opt zile ca să cutreierăm toate pădurile din împrejurimi.

Calmul bătrînului îl exaspera pe ofițer. Își dădea seama de întreg ridicolul situației. În clipa aceea, o văzu pe bancă pe Françoise, palidă și tremurîndă. Neliniștea, anxietatea fetei îl izbiră. Rămase tăcut, uitîndu-se pe rînd, cu atenție, la morar și la Françoise.

— Nu cumva, îl întrebă el, în cele din urmă, cu brutalitate pe Merlier, ticălosul acela era amantul fiicei dumitale ?

Morarul se făcu livid, ai fi zis că în clipa aceea se va năpusti asupra ofițerului pentru a-l sugruma. Dar nu se clinti din loc, rămase crispat fără să spună un cuvînt. Françoise își ascunsese fața în palme.

— Da, așa trebuie să fie, continuă prusacul. Dumneata sau fiica dumitale l-ai ajutat să evadeze. Sînteți complicitii lui. Pentru ultima oară, întreb : V-ați hotărît să mi-l predați ?

Merlier nu răspunse. Întoarse capul, privind în depărtare cu un aer indiferent ca și cînd ofițerul nu i s-ar fi adresat lui. Atitudinea bătrînului îl făcu pe prusac să turbeze de furie.

— Ei bine, declară el, vei fi împușcat în locul lui.

Și comandă pentru a doua oară plutonul de execuție. Morarul rămase la fel de flegmatic. Atîta doar : ridicase ușor din umeri ; toată această dramă i se părea de un gust destul de dubios. Fără îndoială, nu-i venea a crede că un om putea fi împușcat chiar atît de ușor. Dar cînd văzu plutonul, rosti cu gravitate :

— Așadar, e serios ? Bine, fie ! Dacă trebuie neapărat, atunci mai bine eu, decît oricare altul.

Françoise se ridicase de pe bancă. Biiguia înnebunită :

— Îndurare, domnule ! Vă implor, nu-i faceți nici un rău tatălui meu. Omorîți-mă pe mine în locul lui. Eu l-am ajutat pe Dominique să fugă. Eu singură sînt vinovată.

— Încetează, fetițo, strigă tatăl. De ce minți ? A stat toată noaptea în camera ei, domnule. Minte, vă asigur că minte.

— Nu, nu mint, reluă ea cu înflăcărare. Am coborît prin fereastră. Eu l-am îndemnat, eu l-am silit să fugă. Acesta este adevărul, singurul adevăr.

Bătrînul devenise palid. Vedeă bine în ochii fiicei lui că nu minte și toată povestea asta cumplită îl îngrozea. Ah, copiii ! Cum strică ei totul, cu sentimentalismul lor. Și se înfurie :

— E nebună, n-o ascultați ! Vă umple capul cu niște istorii de-a dreptul stupide. Haideți, să sfîrșim odată !

Ea încercă din nou să protesteze. Ingenunchease, își împreunase palmele. Ofițerul asista liniștit la această luptă dureroasă.

— Dar bine, spuse el în cele din urmă, sînt nevoit să-l iau pe tatăl dumitale, pentru că nu-l am în mînă pe celălalt. Încearcă să-l găsești, și tatăl dumitale va fi liber.

O clipă, Françoise îl privi cu ochii măriți de atrocitatea acestor propuneri.

— E îngrozitor, murmură ea. Unde vreți să-l găsesc pe Dominique la ora asta ? A plecat, nu mai știu nimic altceva.

— Alege : el sau tatăl dumitale.

— Dumnezeule, dar cum oare pot alege ? Chiar dacă aş şti unde este Dominique, aş putea alege ? Îmi sfărîmaţi inima, prefer să mor în secunda aceasta.

Scena de disperare şi de lacrimi sfîrşi prin a-l scoate din răbdări pe ofiţer. Strigă :

— Ei bine, destul ! Vreau să fiu bun, consimt să-ţi mai dăruiesc două ore. Dacă în aceste două ore iubitul dumitale nu va fi aici, tatăl dumitale va plăti pentru el.

Dădu dispoziţie ca bătrînul să fie condus în camera care slujise drept închisoare pentru Dominique. Morarul ceru tutun şi îşi aprinse pipa. Chipul său impasibil nu lăsa să se citească nici o emoţie. Dar cînd rămase singur, două lacrimi mari alunecară încet pe obrajii lui în timp ce trăgea din pipă. Sărmana şi scumpa lui copilă, cît de mult suferea !

Françoise rămăsese în mijlocul curţii. Soldaţii treceau rîzînd pe lîngă ea. Unii dintre ei îi aruncau cuvinte, glume pe care nu le înţelegea. Nu-şi putea lua ochii de la uşa prin care dispăruse tatăl ei. Şi cu un gest lent, îşi tot ducea mîna la frunte, încercînd parcă s-o împiedice de a plesni.

Ofiţerul se răsuci pe călcîie şi repetă :

— Ai două ore înaintea dumitale. Caută să le foloseşti bine.

Da, avea două ore. Cuvintele acestea îi răsunau tot timpul în minte. Brusc, ieşi din curte şi porni drept înainte. Unde să se ducă ? Ce să facă ? Nu încerca măcar să ia o hotărîre, conştiinţă de inutilitatea oricărui efort. Totuşi, ar fi dorit să-l revadă pe Dominique. Poate, stînd de vorbă amîndoi, vor putea găsi împreună barem o soluţie provizorie. Şi cu gîndurile învălmăşite, coborî malul riului pe care îl traversă pe dedesubtul ecluzei, într-un loc în care se aflau nişte bolovani mari. Paşii ei o conduseră sub prima salcie de la liziera cîmpiei. Aplecîndu-se, zări o pată mare de sînge, care-o făcu să pălească. Aşadar, acolo era ! Porni pe urmele lui Dominique lăsate în iarba răvăşită ; alergase pesemne, se vedeau paşi mari, în linie dreaptă, care tăiau livada de-a curmezişul.

Dincolo de cîmpie, dispăreau toate urmele, dar într-o mică livadă din vecinătate i se păru că le regăseşte : ele o conduseră pînă la marginea pădurii, unde din nou nu mai găsi nici un indiciu. Françoise înaintă totuşi în pădure. Simţea o alinare în toată

această singurătate. Se așază pe iarbă, dar gîndul că n-avea voie să piardă nici o clipă o ridică brusc în picioare. Cît timp trecuse de cînd plecase de la moară ? Cinci minute ? O jumătate de oră ? Nu mai avea noțiunea timpului. Poate că Dominique se ascunsese într-o pădurice pe care ea o știe, în care într-o după-amiază mîncaseră alune împreună. Se duse de îndată să cerceteze locul, dar nu văzu decît o mierlă care își luă zborul, șuierîndu-și cîntecul dulce și trist. Atunci Françoise se gîndi că poate Dominique se refugiase în golul unei stînci în care se duceau uneori să stea la pîndă, dar și acolo nu găsi decît pustiu. La ce bun să-l mai caute ? Nu-l va putea găsi ! Dar dorința de a-l descoperi pusese stăpînire pe toată ființa ei și nu i se mai putea împotrivi : se pomeni mergînd mai departe, din ce în ce mai repede. Ideea că poate Dominique se ascunsese printre crengile unui copac îi venise brusc. Din clipa aceea începu, continuîndu-și drumul, să privească tot timpul în sus, strigîndu-l pe nume pentru a-i da de veste că se află în apropierea lui. Dar nu-i răspundea decît cîntecul unui cuc, iar o boare care trecea prin frunziș o făcu să creadă că el se află acolo și că dintr-o clipă într-alta va coborî. O dată chiar i se păru că îl vede și se opri, gîtuită de emoție, cu dorința de a fugi. Ce-i va spune ? Că venise să-l ia pentru a-l duce la moarte ? Nu, nu, nu-i va vorbi nimic, îi va striga doar să se salveze, să plece cît mai curînd, cît mai departe de locurile acestea. Dar deodată își aminti, cu o durere ascuțită în suflet, că tatăl ei o aștepta. Se prăbuși pe iarbă, plîngînd în hohote, rostind cu voce tare :

— Dumnezeule, Dumnezeule, pentru ce mă aflu aici ?

Făcuse o nebunie, venind. Și îngrozită începu să alerge, nemai-dorind decît să se vadă cît mai repede ieșită din pădure. De trei ori greși drumul ; credea că nu va mai ajunge niciodată la moară, cînd se pomeni deodată într-o livadă, chiar în fața satului. Cînd văzu căsuțele din Rocreuse se opri ; așadar, se întorcea singură !

Stătu locului, cînd auzi un glas care o chema încet :

— Françoise ! Françoise ! Și-l văzu pe Dominique ridicînd capul din fundul unui șanț.

Dumnezeule, îl găsisese ! Dar cum, cerul voia într-adevăr moartea lui ? Își reținu un strigăt și coborî repede în șanț.

— Mă căutai, întrebă el ?

— Da, răspunse ea, neștiind ce spune, simțind că i se învîrte capul.

— Ah ! Dar ce s-a întîmplat ?

Ea plecă privirea și biigui :

— Nu-i nimic, eram neliniștită, voiam să te văd.

El o crezu. Îi explică de ce nu voise să se îndepărteze ; se temuse pentru ea și pentru tatăl ei. Bestiile astea de prusaci sînt capabile să se răzbune pe femei și pe bătrîni.

Deci totul merge bine ! Și ea adăugă rizînd :

— Se amîină nunta pentru opt zile, asta-i tot.

Dar văzînd-o pe ea la fel de tulburată, se îngrijoră din nou.

— Dar ce ai ? Tu-mi ascunzi ceva !

— Nu, îți jur. Am venit numai să te văd.

Dominique o strînse în brațe, îi spuse că este imprudent pentru amîndoi să continue convorbirea și vru să iasă imediat din șanț pentru a se întoarce în ascunzișul lui din pădure. Ea îl reținu, tremurînd toată.

— Ascultă, poate totuși ai face mai bine să rămîi aici. Nimeni nu te caută. N-ai de ce te teme.

— Françoise, tu-mi ascunzi ceva, repetă el.

Din nou ea îi jură că nu-i ascunde nimic. Doar atît, ar fi fost mai mulțumită să-l știe mai aproape. Și-i mai dădu, bilbiîndu-se, și alte explicații. Toată purtarea ei i se păru atît de ciudată încît, să-l fi rugat acum, n-ar mai fi consimțit el să plece.

De altminteri, era sigur că francezii se vor reîntoarce, fuseseră văzute trupe în direcția pădurii de Sauval.

— Ah, de s-ar grăbi ! De-ar sosi cît mai repede, șopti ea cu fervoare.

În clipa aceea, clopotele din Rocreuse sunară de unsprezece ori. Fiecare dangăt se auzea clar, distinct. Françoise se ridică în picioare, speriată ; trecuseră două ore de cînd plecase de la moară.

— Ascultă, spuse ea repede, dacă vom avea nevoie de tine, voi flutura din camera mea o batistă.

Și porni în goană, în timp ce Dominique, foarte neliniștit, se lungi pe marginea șanțului pentru a supraveghea moara.

La intrarea în sat, Françoise se întîlni cu moș Bontemps, un cerșetor bătrîn, cunoscut în tot ținutul. Acesta o salută și îi spuse

că îl văzuse pe morar înconjurat de prusaci ; făcu semnul crucii, bolborosind ceva ininteligibil și își continuă drumul.

— Cele două ore au trecut, rosti ofițerul, cînd o văzu apărînd pe Françoise.

Bătrînul Merlier era în curte, stătea pe o bancă lingă fîntină, cu pipa în gură. Tînăra fată ingenunche din nou, imploră, plînsă. Încerca să cîştige timp. Nădăjduia tot mai mult să-i vadă pe francezi revenind și, chiar în vreme ce continua să ceară îndurare, i se părea că aude în depărtare pașii cadențați ai armatei. Ah, dacă ar veni, dacă i-ar salva !

— O oră, domnule ! Vă rog, o oră numai ! O oră ne mai puteți acorda.

Dar ofițerul rămase inflexibil. Ordonă să fie imediat luată de acolo de doi din oamenii lui, pentru a se proceda în liniște la execuția bătrînului. În sufletul fetei se dădea o luptă groaznică. Nu-l putea lăsa pe tatăl ei să fie ucis. Nu, nu ! Mai bine va muri împreună cu Dominique. Și se avîntă spre camera ei ; dar tocmai în clipa aceea Dominique intra în curte.

Ofițerul și soldații scoaseră un chiot triumfător. Dar tînărul înainta calm, puțin sever, spre Françoise, ca și cînd n-ar fi fost decît ea singură acolo.

— Ai făcut rău, spuse el. De ce nu m-ai adus cu tine ? A trebuit să aflu de la bătrînul cerșetor... În sfîrșit, iată-mă.

V

Erau orele trei. Nori negri, groși acoperiseră încetul cu încetul cerul : pesemne trena unei furtuni din vecinătate. Valea din Rocreuse, atît de veselă în lumina soarelui, părea acum, sub cerul zdrențuit, pătat pe alocuri, roșietic ca arama, o vizuină înfricoșătoare, plină de umbre dubioase. Ofițerul îl sechestrase pe Dominique în cameră fără a se fi pronunțat asupra soartei pe care i-o rezervase. De la amiază Françoise se sfîrșea într-o spaimă îngrozitoare. Nu voise să părăsească curtea, cu toate insistențele tatălui ei. Îi aștepta pe francezi. Dar orele se scurgeau, se apropia noaptea, și suferința ei creștea pe măsură ce își dădea și mai bine seama că timpul pe care îl cîștigase nu putea schimba cu nimic teribilul deznodămînt.

Totuși, spre orele trei, prusacii începură să se pregătească de plecare. De câteva clipe, ofițerul se închisese ca în ziua trecută, singur, în odaie cu Dominique. Françoise înțelegea că viața logodnicului ei se hotăra acum. Își împreună mâinile și începu să se roage. Morarul rămăsese la fel de tăcut în atitudinea lui rigidă de țăran bătrîn, care nu luptă împotriva soartei.

— O, Doamne, o, Doamne ! bîlbîia Françoise, îl vor ucide.

Morarul o trase lîngă el, o așeză pe genunchi, ca pe un copil.

Chiar în clipa aceea ieșea din odaie ofițerul, urmat de doi soldați care îl duceau pe Dominique.

— Niciodată, niciodată ! strigă el. Ucideți-mă, sînt gata să mor.

— Gîndește-te bine, reluă comandantul. Serviciul pe care îl refuzi ni-l va face altul. Îți ofer viața, sînt generos. Nu trebuie decît să ne conduci la Montredon, prin pădure. Nu se poate să nu existe poteci.

Dominique nu mai răspundea nimic.

— Așadar, te încăpățînezi ?

— Împușcați-mă și isprăviți odată, spuse Dominique.

Françoise, cu palmele împreunate, îl implora fără cuvinte. Uitase totul, era gata să-l îndemne la orice lașitate. Dar bătrînul Merlier îi prinse miinile, pentru ca prusacii să nu vadă gestul ei de femeie înnebunită.

— Are dreptate, murmură el, e de preferat moartea !

Plutonul de execuție se afla acolo. Ofițerul așteptă un semn de slăbiciune din partea lui Dominique. Mai sconta încă să-l poată convinge. Se lăsă tăcere. Din depărtare se auzeau tunete puternice. O căldură apăsătoare strivea cîmpia. Și în această tăcere răsună deodată un strigăt :

— Francezii ! Francezii !

Erau ei, într-adevăr. Pe șosea, la marginea pădurii de Sauval veneau rînduri, rînduri, pantaloni roșii. La moară se produse o agitație extraordinară. Prusacii alergau, scoțînd exclamații guturale. Dar nu se trăsese încă nici un foc de armă.

— Francezii ! Francezii ! strigă Françoise, bătînd din palme.

Era ca nebună. Se smulsese din miinile tatălui ei și rîdea agi-tînd brațele. În sfîrșit, sosiseră, sosiseră la timp, de vreme ce Dominique era încă acolo, în viață.

Deodată un foc de armă răsună cutremurător ca un trăsnet aproape de urechile ei. Întoarse capul. Cu cîteva clipe în urmă, ofițerul se adresase plutonului de execuție.

— Înainte de toate, să încheiem afacerea asta ! Și împingîndu-l el însuși pe Dominique spre zidul unui șopron, comandase focul. Cînd Françoise întorsese capul, Dominique era întins la pămînt, cu pieptul găurit de douăsprezece gloanțe.

Nu scoase o lacrimă, se uita la el cu o privire fixă, îndobitocită. Se așeză sub șopron la cîtiva pași de el ; se uita la el și din cînd în cînd făcea un gest vag și copilăresc cu mîna.

Prusacii îl luară pe Merlier ostatic.

Și începu lupta. Ofițerul își distribui soldații în posturi, înțelegînd că nu puteau bate în retragere, fără a se lăsa striviți. Și atunci, barem să-și vîndă scump viața ! Acum erau ei cei care apărau moara și francezii o atacau. Schimbul de focuri începu cu o violență nemaipomenită și continuă fără întrerupere timp de o jumătate de oră. Apoi se auzi o detunătură surdă și un glonte frînse una din crengile cele mai de nădejde ale ulmului secular. Francezii aveau tunuri. O baterie, cocoțată exact deasupra șanțului în care stătuse ascuns Dominique, curăța strada mare din Rocreuse. De aci înainte lupta nu mai putea dura mult.

Sărmană moară ! o găureau gloanțele, bucățică cu bucățică ! Jumătate din acoperiș zbură. Apoi se prăbușiră și doi pereți. Partea care cobora în Morelle era un adevărat dezastru. Iedera, smulsă de pe zidurile zdruncinate, atîrna ca niște zdrențe. Rîul ducea cu el tot felul de hîrburi și, într-o spărtură a zidului, se vedea camera fetei, cu patul ei, deasupra căruia perdelele albe erau cu grijă trase. Două gloanțe, unul după altul, se înfipseră în bătrîna roată, care gemu pentru ultima oară. Spițele ei pluteau pe apă tîrîte de curenți, odată cu carcasa strivită. Era suflitul veselei mori care mură în clipa aceea.

Pe urmă francezii dădură asaltul. Se dezlănțui o luptă furioasă cu arme albe.

Sub cerul de culoarea ruginii, hăul din vale se umpluse de cadavre. Cîmpiile largi cu copacii lor mari, presărați ici-colo, cu perdeaua de ploi care le păta cu umbre, aveau acum ceva înfricoșător.

La dreapta și la stînga, pădurile erau ca zidurile unui cerc între care se aflau închiși combatanții, în vreme ce izvoarele, fîntînile, rîurile hohoteau parcă de plîns în acest ținut răvășit de panica morții.

Françoise nu se mișcase de sub șopron, aplecată deasupra cadavrului lui Dominique. Bătrînul Merlier murise în picioare, ucis de un glonte rătăcit.

Și cum prusacii fuseseră exterminați, cum moara ardea toată în flăcări, căpitanul francez intră în curte. De la începutul campaniei era primul succes pe care-l repurta. Astfel încît, plin de înflăcărare, înălțîndu-și talia lungă, rîdea cu aerul său amabil, de cavaler frumos. Și zărind-o pe Françoise rătăcind năucă între cadavrul iubitului ei și cel al tatălui, în mijlocul ruinelor fumegînde ale morii, o salută galant cu sabia, strigînd :

— Victorie ! Victorie !

SUMAR

— PREFAȚĂ	5
— PERIPETEILE URIAȘULUI SIDONIU ȘI ALE PITICULUI MEDERIC (fragmente)	11
— SĂTUCUL	84
— AMINTIRI (fragment)	89
— SIMPLICIU	93
— PARADISUL PISICILOR	102
— ȘOMAJUL	108
— FIERARUL	114
— MARELE MICHU	119
— ATACUL DE LA MOARĂ	126

Traducere de Sidonia Drăgușanu

EMILE ZOLA, scriitor și publicist francez (1840—1902), teoretician și promotor al naturalismului, se remarcă prin proza sa profund umanistă, dedicată în mare parte problemelor vieții proletariatului. Între romanele sale, amintim : «Thérèse Raquin», amplul ciclu «Rougon Macquart», «Germinal», «Munca» etc.

Cartea de față cuprinde o selecție din povestirile de evocare a copilăriei, precum și alte titluri accesibile copiilor, majoritatea apărute în volumele sale «Povestiri pentru Ninon» și «Noi povestiri pentru Ninon»

Lei 11

EDITURA ION CREANGĂ - BUCUREȘTI